22
PUBLICAȚIE SĂPTĂMÎNALĂ EDITATĂ DE GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL

ANUL III • Nr. 24[125] • 19-25 IUNIE 1992 • 16 PAGINI • 25 LEI

„N-am întreprins și nu am de gînd să întreprind nimic pentru a intra în lupta electorală".

ANDREI PLEȘU

pag. 7

TIMIȘOARA TIMIȘOARA RĂMÎNE

pagînile 8-9-10

CONVERTIBILITATEA LEULUI

pag 5

ILEANA MĂLĂNCIOIU

„Nu putem reuși decît împreună"

În ancheta „Culisele Convenției" din numărul trecut al revistei noastre, Ana Blandiana afirma că președintelui Iliescu nu i se poate opune un candidat mai cunoscut decît el (întrucît așa ceva nu există), ci o idee sau un simbol. Sensul polemic al acestor cuvinte era evident. Mai puțin evidentă era adresa lor, fiindcă nimeni n-a confundat faptul că un candidat la președinție este cunoscut (în bine sau în rău) cu acela că poate fi acceptat de electorat.

Constatările teoretice ale președintei A.C. pleacă de la afirmațiile din presă cu privire la propunerea sa pentru președinție a lui Emil Constantinescu, prin care sînt micșorate șansele opoziției, întrucît se împart voturile și poate să fie barat astfel drumul celui mai plauzibil candidat cu care s-ar putea prezenta Convenția Democratică la viitoarele alegeri.

Ana Blandiana consideră că acest candidat mai puțin cunoscut, pe care îl susține în defavoarea lui Nicolae Manolescu, ar putea fi acceptat în final de toată lumea tocmai pentru că el nu este un rival al personalităților politice alături de care va candida, ci un outsider.

În ce mă privește, cred că distinsului rector al Universității bucureștene nu i se potrivește etichetarea de mai sus, în ciuda bunelor intenții cu care este făcută, chiar dacă la ora actuală el nu poate fi considerat un adevărat rival al lui Manolescu.

Dar raționamentul președintei A.C. la care m-am referit mai prezintă un neajuns și mai mare. Acela că el poate să fie valabil și pentru actualul președinte al țării. Fiindcă tovarășului Iliescu nu i-ar displăcea deloc să știe că dumnealui nu poate să fie învins de nimeni altcineva, ci poate doar de o idee. Dimpotrivă, asta l-ar remonta și l-ar ajuta să facă față în noua campanie electorală.

Poate chiar așa l-a venit ideea de a nu-și anunța intenția de a candida din palatul care poate stîrni invidia rivalilor săi, ci ca un outsider oarecare de la Zalău. Faptul că abia de acolo, de la distanță, ne-a putut amenința că își asumă în continuare răspunderea mi se pare nu numai un argument în acest sens, ci și ceva înduioșător de trist. Ceea ce nu mă împiedică să spun că, în condițiile date, noi nu ne mai asumăm nici o răspundere pentru domnia sa. Și nu dintr-un capriciu, ci fiindcă ne gîndim că, dacă într-un oraș ca Zalăul, în care oamenii sînt blînzi și cu frica lui Dumnezeu, a fost nevoit să recurgă la un apreciabil număr de arestări pentru a-și asigura o adunare liniștită cărora să-i poată da vestea cea bună, șansele sale nu sînt chiar atît de mari cum apar ele în ochii opoziției noastre fărîmițate datorită unor interese meschine.

Aceste șanse trebuiau să fie ajutate într-un fel și tovarășul Iliescu le-a ajutat cît a putut. (Imaginați-vă ce s-ar fi întîmplat dacă ar fi avut ideea nefastă de a anunța în Piața Revoluției ori în Piața Universității că s-ar fi decis să-și poarte mai departe crucea sa.)

Dar iată că, de data aceasta, a avut sfetnici mai buni decît de Sfintele Sărbători și că experiența înaintașului său nu a fost în zadar. Ea l-a învățat că în aceste locuri Puterea nu mai trebuie să facă nici un miting. Și, nu întîmplător, în ciuda șanselor sale demne de invidiat, a devenit candidat oficial la Zalău. Și, nu întîmplător, și-a sărbătorit marea victorie din 13–15 iunie tocmai la Rio...

Cu cît mai departe de noi, cu atît mai bine, ne-am spus fără să vrem. Fiindcă, în absența sa, am putut trece și noi prin Piața Universității către Tîrgul de carte cu seninătatea din ziua de Paști ; adică fără să ne temem că ne vom întîlni încă o dată cu TAB-urile sale ori cu scutierii.

Numai că, din păcate, tovarășul Iliescu nu va rămîne la Rio de Janeiro și nici nu va pleca definitiv de la Cotroceni la Zalău așa, de bună voie și nesilit de nimeni. Iar opoziția bîjbîie încă în tot ce întreprinde, riscînd să-și deruteze electoratul în curs de trezire și să pierdem încă o dată șansa de a ne îndrepta către Europa.

Supoziția președintei A.C. potrivit căreia noul candidat al acesteia va fi preferat și de electorii Convenției și de electorat, întrucît nu este membru al nici unui partid, se întemeiază și ea pe un sofism. Dacă opinia publică refuză încă ideea de partid, o face avînd în vedere ce a însemnat pentru România partidul comunist. Ca urmare, refuzul acestei idei l-ar putea servi mai curînd pe liderul P.A.C.-ului, care nu a fost membru al partidului unic, decît pe contracandidatul acestuia, care nu este încă membru al unui alt partid.

Dar, în cele din urmă, nu faptul că nu a fost membru P.C.R. reprezintă adevăratul avantaj al lui Manolescu în raport cu Constantinescu și Ana Blandiana nu se poate să nu înțeleagă acest lucru care se vede cu ochiul liber de la mare distanță.

Fără îndoială, este o eroare și să facem o tragi-comedie din orgoliul său de a încerca să hotărască soarta opoziției.

În ce mă privește, refuz să cred că, făcînd această propunere (a unui contracandidat al liderului P.A.C.), Alianța ar fi o mamă care se face că își îmbrățișează fiul și în acest timp îi răsucește un cuțit de bucătărie în pîntec. Chiar dacă metafora de mai sus ne este propusă de un poet autentic, nu mi se pare deloc potrivită. Între distinsa poetă Ana Blandiana și marele critic Nicolae Manolescu, care a girat-o de la începutul drumului său, prefațîndu-i cu generozitate „Persoana întîia plural", nu-mi pot imagina un obiect al crimei atît de rudimentar. Deși, faptul că pe această cale liderului P.A.C. i se înjumătățesc voturile, făcîndu-l să riște să nu mai ajungă în fața electoratului, este, în felul său, o adevărată crimă. Nu numai împotriva lui Manolescu, ci și împotriva speranței cu care acceptaserăm cu toții gîndul că nu vom putea reuși decît împreună.

Dacă n-ar fi fost la Rio, candidatul nostru de la Zalău ar fi murit de plăcere citind-o pe Blandiana, care acuza săptămîna trecută presa de opoziție de reminiscențe comuniste, întrucît a sperat că A.C. și partidul care o reprezintă nu-și vor împărți voturile în două, ci vor prezenta un singur candidat. Oricît am fi de vinovați că n-am putut trece sub tăcere tristețea pe care ne-a produs-o această ultimă mișcare de culise prin care a fost derutat încă o dată electoratul, ne place să credem că ideea candidatului unic nu ne parvine din cei 25 de ani în care ne-a fost impusă de Ceaușescu, cum le sugerează cititorilor săi Ana Blandiana. Măcar pentru că nimeni nu a împiedicat A.C. și partidul acesteia ca atunci cînd își desemnează candidatul să aibă în vedere toate personalitățile care ar putea să-i reprezinte.

Afirmația potrivit căreia d-l Crin Halaicu a învins deși nu-l cunoștea nimeni, doar pentru că reprezenta Cheia, este adevărată dar nu trebuie amintită în contextul de față. Analogia care ni se propune prin ea este falsă. Întîi fiindcă bătălia pentru o primărie – fie ea și a Capitalei – nu este tot una cu bătălia pentru întreaga țară. În al doilea rînd fiindcă numele lui Crin Halaicu nu-i era opus unui candidat care se bucura de simpatia electoratului, ci dimpotrivă. Și, în sfîrșit, pentru că prin aportul d-lui Cîmpeanu și al d-lui Bîrlădeanu și al d-lui Măgureanu – cheia-simbol cu care se consideră că am fi putut învinge independent de numele candidaților a fost aruncată pe fereastră. Și, odată cu ea, parcă ar fi fost aruncată și speranța pe care o reprezenta.

Acțiunilor subtile ale Anei Blandiana la ora actuală îi este de preferat viziunea mai comună a doamnei Simina Mezincescu, potrivit căreia Frontul împărțit în două poate (și trebuie) să fie învins de o opoziție unită care știe ce vrea. Pentru că, într-adevăr, tovarășul Iliescu nu mai este un concurent chiar atît de puternic dacă nici măcar la Zalău n-a putut să-și anunțe hotărîrea de a-și continua opera de distrugere a țării fără a fi nevoit să-și asigure liniștea printr-o duzină de arestări. Dar, avînd în vedere aparatul de dezinformare și pe cel de represiune de care dispune, actualul președinte nu este nici un candidat care poate fi scos de la Cotroceni de către un outsider, așa cum susține Ana Blandiana.

Iar dacă, prin absurd, Convenția Democratică ar ajunge la performanța de a cîștiga alegerile cu un outsider oarecare, acest lucru nu ar constitui doar o înfrîngere a Puterii. El ar reprezenta o și mai mare înfrîngere a opoziției.

Pentru a se putea schimba cu adevărat ceva, într-o țară împinsă pînă în pragul foamentului cum este la ora actuală România, noul președinte ar trebui să fie cu adevărat cineva. Numai așa va putea să lupte eficient cu oamenii legați de vechile structuri și, la nevoie, chiar și cu sine. Fiindcă el va trebui să renunțe de bună voie la o parte din drepturile moștenite de tovarășul Iliescu pentru Republica sa prezidențială de la înaintașul său. Or, acest lucru nu-l poate realiza, sub nici o formă, un outsider cu care poate face oricine orice, ci doar o personalitate puternică, în măsură să înțeleagă lucrurile cum trebuie, să pună binele țării mai presus de sine și să facă tot ce e de făcut pentru a se putea reveni la tradiția de la care am fost îndepărtați prin teroarea istoriei exercitată asupra noastră vreme de 45 de ani.

Din sumarul numărului viitor:

- Schimbări de adincime in societatea românească (anchetă realizată de Andrei Cornea, Dan Pavel, Rodica Palade, Andreea Pora)
- Interviu cu Mircea Martin, directorul editurii Univers
- O carte recomandată de Gabriela Adameşteanu
- Radu Popa despre Europa Centrală şi de Est

Stimate Doamne, Stimaţi Domni redactori ai revistei „22".

Mă grăbesc a vă trimite răspunsul la sondajul de opinie iniţiat de Dumneavoastră şi regret că la celălalt, referitor la modul în care ar trebui să se desfăşoare alegerile, etc. (nr. 17/118) nu m-am grăbit a vi-l trimite, considerînd că este totuşi un lucru important oricînd pentru candidatul la Preşedinţie.

Ţin să subliniez de la început că nu sînt de acord cu un preşedinte. Singurul în drept să se afle în fruntea acestei ţări cred că ar trebui să fie M.S. Regele Mihai. Dar pentru că deocamdată nu se poate, întrucît Constituţia fesenistă prevede ca formă de guvernămînt republica, între cele două rele alegi pe cel mai puţin rău. Aşa că eu şi soţul meu îl alegem pe domnul Nicolae Manolescu.

Avînd în vedere propunerea de susţinere a candidaturii d-lui Emil Constantinescu, a Alianţei Civice, ne exprimăm rezerva asupra domniei sale, nefiind o personalitate politică cunoscută în ţară, aşa cum a reuşit d-l Manolescu să fie. În plus considerăm un procedeu total incorect, o lovitură sub centură dată P.A.C.-ului, personal d-lui Manolescu, ca cel mai credibil şi redutabil adversar al actualului preşedinte de ţară şi de mineri, Iliescu. Comunicatul A.C. ne-a zăpăcit pur şi simplu şi ne întrebăm al cui joc îl face noua candidatură propusă şi susţinută de A.C., care nu face altceva decît să semene confuzie, derută şi suspiciuni. Chiar dacă d-l Manolescu nu a declarat că există anumite divergenţe sau aversiuni între A.C. şi P.A.C., este clar acum că A.C. derutează electoratul, lucru care nu poate fi benefic decît comuniştilor strînşi sub acelaşi stindard, rebotezat F.D.S.N.

Dacă aţi putea comunica aceste păreri şi d-lor din Comitetul Director al A.C. v-am rămîne îndatoraţi. Dacă nu s-a făcut ceea ce s-a făcut din rea credinţă, atunci s-a făcut din amatorism. Iar la alegerile care ne aşteaptă nu se mai poate nimeni aventura ca amator, avînd în vedere o experienţă „de veselă amintire" a 2 ani de pseudodemocraţie. Nimeni nu are dreptul să se mai joace cu soarta unui întreg popor încă 4 ani.

D-l Raţiu nu ştiu ce şanse mai are şi cred că nici nu ar trebui să mai candideze fiind destul de vîrstnic şi avînd deja o înfrîngere la activ. Dacă puteţi, sfătuiţi-i pe cei care vor hotărî candidatul Convenţiei Democratice să renunţe la d-l Raţiu, sau d-l Raţiu să renunţe a mai candida. Avem şi aşa destul de mulţi pretendenţi la această funcţie şi nu mai este cazul să se mai adauge încă unul. Ştiu că în 1990 dînsul a fost de acord să-şi retragă candidatura, dar, cum d-l Cîmpeanu nu a fost dispus a renunţa la OS (se poate citi chiar ciolan), a mers mai departe. Ce s-a ales, s-a văzut! Unii au votat ochiul, alţii săgeata şi a ieşit trandafirul...

Vă precizez că semnatarii acestei scrisori sînt membri ai A.C., dar nu vom mai dori acest lucru. Poate ar fi mai multe de spus, dar nu cred că ar fi bine.

Felicitări pentru revistă care devine din ce în ce mai bună. Mai ales că a devenit accesibilă şi celor cu studii medii. Felicitări!

Vă urăm succes în continuare, multă sănătate, iar domnului Manolescu îi urăm să fie candidatul Convenţiei Democratice şi să şi cîştige!

Fam. Viorel şi Ecaterina POPESCU,
Bucureşti, Str. Nic. Pascu 2
Bl. R1 A, et. 5, apt. 22,
sector 3

Doamnă redactor-şef,

Am fost şi sînt un nemulţumit de calitatea presei locale şi din capitală, mai mult pentru aceea care serveşte puterea actuală, pentru că în discutarea chestiunilor publice se foloseşte mult stilul polemic şi nu acela constructiv, cu propuneri pentru problemele abordate.

În ultimul număr al revistei dv. din 29 mai — 5 iunie a apărut articolul „Nu sînt monarhist" al domnului Gabriel Liiceanu.

De cîteva luni, de cînd tonul polemic a început să facă loc propunerilor constructive, am început să adnotez pe marginea articolelor şi părerile mele. Ei bine, la articolul domnului Liiceanu nu am avut nici o opinie personală, ci am extras cele 10 idei ale autorului: 1. Istoria s-a întrerupt cînd Armata Roşie a venit peste noi. 2. Atunci istoria a devenit ne-istoria noastră. 3. Trebuie să recuperăm continuitatea istoriei noastre. 4. Tronul a fost suspendat nu prin revoluţie, ci printr-o năpastă venită din afară. 5. Mă întîlnesc cu regele prin simplul recurs la un manual netrucat de istorie a românilor. 6. În prezent, puterea actuală continuă opera celor care ne-au invadat şi caută să legitimeze frauda originară. 7. Economia de piaţă urma să fie refăcută la noi de cei care făcuseră economia socialistă. 8. Efectul a fost obţinerea neîncrederii în economia de piaţă. 9. Cei care au conceput Constituţia de anul trecut s-au gîndit la un singur lucru: să facă să devină ilegitim singurul lucru care era legitim la noi: monarhia constituţională. 10. România a ajuns la republică nu printr-o revoluţie, ci printr-o invazie.

Iată o şuită de adevăruri incontestabile enunţate în mod simplu şi convingător. Nu am avut ce adnota sau adăuga, deşi am fost contemporan cu toate evenimentele din perioada 1917—1992 (de la 5 ani, cînd am înregistrat în memorie primul fapt în legătură cu prezenţa ruşilor la Iaşi).

Autorul a reuşit de asemenea să arate că nu a intenţionat să sprijine monarhia, ci numai să scoată în evidenţă adevărul istoric care a fost trucat 45 de ani. Dar articolul mi-a sugerat în acelaşi timp posibilitatea dv. de a influenţa pozitiv opinia publică prin astfel de articole. Revista „22" este o revistă a intelectualilor şi este citită de această categorie. Dar ar fi foarte util ca un articol ca acela despre care este vorba să fie republicat în ziarele opoziţiei. Şi nu numai acest articol, ci şi altele. În acelaşi sens vă propun să încercaţi să realizaţi o alianţă a presei de opoziţie pentru întocmirea unui manifest electoral, care să fie difuzat în toate localităţile din ţară, de cîteva ori în timpul campaniei electorale. Un manifest care să cuprindă adevăruri incontestabile, pe care alegătorul să le cunoască înainte de a vota. Se înţelege că va fi un efort foarte mare pentru realizarea acestei înţelegeri a presei, un efort băneşc de asemenea considerabil pentru tipărirea manifestului electoral şi pentru trimiterea curierilor în toate localităţile din ţară, dar gîndesc că nu va fi inutil, pentru că lumea noastră este neinformată. Partidele din opoziţie se pare că pînă acum nu au înţeles că cel mai important lucru este ca opoziţia să deţină majoritatea în viitorul Parlament şi să se poată alege un preşedinte din opoziţie. Nu ar trebui ca actuala putere să mai dureze încă patru ani. Cred că efortul merită!

Vă mulţumim şi vă felicităm pentru ce realizaţi.

Al dumneavoastră,
Alexandru VASILIU

Stimată redacţie,

Consider că şi în timpul campaniei electorale, GDS şi revista „22" pot aduce, prin organizarea unor dezbateri pe teme date, clarificări aşteptate de opinia publică în problemele esenţiale ale României.

O astfel de dezbatere cred că ar trebui să fie organizată pe tema privatizării, cu atît mai mult cu cît presa cotidiană nu poate ţine piept, cu argumente logice şi de bun simţ, dar şi cu aprofundări de specialitate, campaniei de publicitate făcută de redacţiile TVR legii privatizării şi modului ei de aplicare.

Puterea a dorit să scoată un as din mînecă, în campania electorală, prin distribuirea titlurilor de proprietate şi prin explicaţiile pe care încearcă să le dea la TV privind modul lor de folosire de către cetăţeni.

Puţini au înţeles ceva, şi acel ceva este, deocamdată, evidenţa faptului că asul este o carte albă, fără semnificaţie.

Modul ruşinos în care nu a fost aplicată legea fondului funciar a adus ţărănimea într-o completă derută, iar ţara, la adîncirea sărăciei.

Nu trebuie să asistăm pasivi la o altă încercare de mîntuire a producătorilor de bunuri materiale şi spirituale în privinţa perspectivelor apropiate şi îndepărtate de reaşezare a proprietăţii private în locul ei firesc.

Partidele se vor pronunţa, în campania electorală, şi asupra acestei probleme.

Dar nici un partid nu are, în acest moment, o idee clară, un program fundamentat în privinţa privatizării, lucru care va putea fi constatat doar printr-o dezbatere deschisă şi la obiect, care ar lămuri multe pete albe.

Iată cîteva dintre acestea:

1. În condiţiile în care mai mult de 50% dintre societăţile comerciale cu capital de stat sînt falimentare, cum va putea deţinătorul celor cinci titluri de proprietate să discearnă la care din ele merită să transforme titlurile în acţiuni?

2. Cum vor exercita viitorii acţionari controlul asupra viitoarelor „Fonduri ale Proprietăţii Private", din moment ce sînt excluse (datorită marelui număr de acţionari) adunările generale ale acţionarilor?

3. Cine va răspunde de întîrzierea deschiderii bursei şi de începerea desfăşurării normale a cotaţiilor, în condiţiile în care A.N.P. nu-şi asumă nici o răspundere asupra termenelor, deşi nu scapă prilejul să ne informeze că are cel mai lăudat program de reformă economică?

4. Ce se întrevede în privinţa modificării statutului şi organizării băncilor, fără de care nu se poate vorbi de politici de restructurare şi privatizare?

5. Cum se pot forma noile generaţii de conducători de întreprinderi, în condiţiile în care nu avem, în ţară, manageri de meserie care să poată face şcoli de conducere?

Încercaţi să puneţi cîteva economişti de marcă aceste întrebări, ar fi trist să asistăm la o altă mare păcăleală, fără ripostă.

Am încredere în impactul produs de G.D.S. asupra tuturor celor care se declară patrioţi.

Cu stimă.

T. MARCEA (?! — n. red.)

George Vulturescu

POEME DIN EV-MEDIUL ODĂII

litera

Ilustrăm acest număr cu reproduceri după cărţi prezentate la Tîrgul de Carte Bucureşti 1992.

IMPORTANT

În continuare, revista noastră asigură contractarea unor abonamente avantajoase la sediul redacţiei. Doritorii se pot abona în următoarele condiţii: costul unui abonament ridicat de la sediul redacţiei **(cu posibilitatea păstrării exemplarelor neridicate la timp) este de** 260 de lei pe trimestru **(deci cu o reducere de 24% în raport cu costul real).**

Abonamentele pot fi expediate şi prin poştă, **dar la costul final se vor adăuga cheltuielile poştale. Costul abonamentului va fi de** 400 lei pe trimestru.

PREŢ REDUS

Redacţia „22" îi anunţă pe pensionari că beneficiază de aceeaşi reducere de abonament la revista „22" ca şi elevii, studenţii, cadrele didactice, foştii deţinuţi politici şi veteranii de război. Ca urmare, costul unui abonament pe trei luni la revista „22" pentru cititorii din categoriile amintite va fi doar de **225 de lei** (diferenţa de preţ urmînd a fi suportată de Institutul pentru Democraţie în Estul Europei cu sediul la New York). Cei interesaţi sînt rugaţi să expedieze prin mandat poştal suma de **225 de lei** (pe adresa: Revista „22", cont 45 10 35 32, B.C.R. Filiala sector 1, Str. Londra nr. 10) şi un talon de pensie (pe adresa: Revista „22", Calea Victoriei 120, sector 1, Bucureşti, pentru Serviciul de Difuzare).

Cititorii din străinătate se pot abona la Revista „22" depunînd costul abonamentului în contul nr. 47218 16 00030 — B.C.R., sector 1, str. Londra nr. 10 **(cu specificaţia: pentru Revista „22") sau trimiţînd un cec pe adresa: Revista „22", Calea Victoriei 120, cod 70179, sector 1 Bucureşti, România.** Costul unui abonament pentru zona europeană este de **60 dolari** pe an **(30 dolari** pe 6 luni, **15 dolari** pe trimestru) **sau echivalentul în orice monedă convertibilă (100 DM** anual, **50 DM** pentru 6 luni, **25 DM** trimestrial, **360 franci francezi** anual, **180 franci** pentru 6 luni, **90 franci** trimestrial).

Pentru celelalte continente, preţul unui abonament este de **72 dolari** anual, **36 dolari** pe 6 luni, **18 dolari** trimestrial.

Expedierea revistei se face de către redacţie. În costul abonamentului sînt incluse şi cheltuielile de expediţie.

Redacţia Revistei „22" anunţă că îşi rezervă exclusivitatea pentru difuzarea revistei în străinătate. Orice altă difuzare prin intermediul difuzorilor de presă neautorizaţi de redacţia Revistei „22" este interzisă.

Anunţăm difuzorii individuali şi firmele specializate interesate în difuzarea revistei „22" că oferim un comision de 25%.

Adresăm cititorilor noştri rugămintea de a ne da informaţii despre modul cum se difuzează revista „22" în localităţile lor.

CONCURS

Anunţăm scoaterea la concurs a unui post pentru difuzarea revistei „22". Relaţii la tel.: 14 15 25/14 17 76.

ANUNŢ

Oferim spre vînzare din primul an de apariţie (1990) ai revistei „22" următoarele numere: 8, 11, 12, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 31, 32, 34, 36, 37, 38, 39, 41, 44.

Doritorii se pot adresa la redacţia revistei „22" din Calea Victoriei nr. 120, telefon 14 15 25 sau 14 17 76, Serviciul difuzare.

N. C. MUNTEANU

CEI MAI VITEJI APĂRĂTORI AI SĂRĂCIEI NOASTRE

Niciciнd în ultimii doi ani n-am avut mai acut sentimentul neputinței, rușinii și deriziunii noastre naționale ca în momentul în care aleșii nației din cele două Camere, reunite pentru a stabili data alegerilor, s-au pronunțat împotriva votului deschis. În acel moment jocurile erau făcute. Interesele politicianiste aveau să triumfe încă o dată. Și asta după patru ore de false dezbateri, de false polemici, de false acuzații, în care mai toți vorbitorii, cu mici excepții, au vorbit despre importanța tinerii alegerilor la sfîrșitul lunii iulie. După care au votat cu o majoritate confortabilă împotriva votului deschis, iar mai apoi, la adăpostul anonimatului, s-au pronunțat pentru amînarea alegerilor pentru la toamnă. Cînd s-o coace poama. Dacă s-o mai coace.

Mai toți cei care au votat împotrivă au avut ceva de cîștigat. Mai puțin țara. Care n-a avut nimic de cîștigat. Dimpotrivă. Toți știau ce avem de pierdut și ce pierdem prin această amînare. Primul-ministru Theodor Stolojan își dăduse încă o dată osteneala să le explice ce ne așteaptă în cazul nenorocit al amînării. Fără jenă și fără scrupule, ei au ales amînarea. „Argumentele" n-au lipsit. A fost prezentă mîndria caprei noastre naționale : „Sîntem acasă la noi și nimeni n-are a ne dicta ce avem de făcut !". N-a lipsit nici lichelismul oportunist : semnalele Occidentului sînt să stabilim data alegerilor, dar nu și cînd anume !!! Ceea ce amintește cinismul securistului de la pașapoarte care-ți explica binevoitor că, desigur, legea îți dă dreptul la un pașaport, dar nu spune și cînd !

Aleșii națiunii știau ce pierde țara, ce pierdem noi toți prin împingerea alegerilor pentru la toamnă. Se aflau acolo membri ai unor partide care au inscrise în platformele și programele lor „viitorul, azi", „viitorul, acum", „viitorul mîine". Dar după doi ani trosniți au preferat să ne mai amîne încă o dată viitorul. Știau, insist asupra acestui cuvînt, și ceea ce au făcut au făcut cu bună știință.

Feseniștii și fedeseniștii, amicii de ieri, inamicii și miticii politici de azi, au început să se arate cu degetul, să se acuze reciproc și să-și spele rufele murdare în public. Noi am fost animați de cele mai bune intenții, ei, ceilalți sînt de vină. Fedeseniștii, conservatori, retrogrizi și neocomuniști sînt de vină, spun partizanii lui Petre Roman și ai liniei lui politice. Făcîndu-se a uita că oile negre de azi au păscut în aceeași turmă, s-au adăpat de la aceeași apă stătută a tergiversărilor și amînărilor, au fost „strînși uniți în jurul" ori de cîte ori au pus în mișcare mașinăria de vot a majorității parlamentare. Domnul Petre Roman e la fel de vinovat de mediocritatea politică a adversarilor săi de azi. La fel de vinovat ca și domnul Ion Iliescu. Și grație lui parlamentul e plin de fripturiștii, oportuniștii, învîrtiții și neocomuniștii ce-i sînt astăzi adversari și care ne hotărăsc prezentul și viitorul.

Spre comunism, în zbor, dar mai ales spre cel care le-ar putea asigura supraviețuirea, disidenții Frontului știu acum ! Abia acum știu ce n-au știut pînă mai ieri. Ei au dat publicității un apel exemplar. Exemplar prin oportunism, populism de trei parale și conservatorism comunist. Citit la o oră tîrzie de noapte de către o actriță ce-și consumă pe scena politică ultimele resurse dramatice neistovite pe scenele teatrelor, apelul merită mai multă atenție. Noroc cu prietenii lor politici care s-au grăbit să-l publice. Să-l dea în vileag, mai bine zis. Așa, documentul poate fi studiat în voie. Dincolo de siluirea limbii române, documentul exclează printr-o limbă nu de lemn, ci de cel mai pur ciment comunist. De el nu s-ar fi rușinat nici Ana Pauker și, cu puțin efort, nici Nicolae Ceaușescu. Și Ilie Verdeț și tovarășii săi de luptă ar putea subscrie la el. În unanimitate. Frontul Salvării Naționale ce-și zice și democrat ne propune să „salvăm — cu adevărat — ce n-am reușit să păstrăm și să reclădim". Cum să „păstrăm" ce „n-am reușit să păstrăm" ? Dumnezeu cu mila ! Să nu fim meschini. Politicienii neofeseniști își au propria lor logică, impenetrabilă. E un apel plin de „da", de „nu" și de „știm". Un apel cu atît mai periculos, cu cît el e redactat în termenii simpliști, rudimentari de care au uzat și abuzat comuniștii în primii ani după instalarea la putere. Acum „FDSN a înțeles DE CE s-a ajuns în această situație grea și ȘTIE CUM, VREA și POATE s-o depășească". Pînă acum n-au știut, n-au putut, n-au vrut. Ei n-au fost la guvernare și n-au fost împreună cu guvernul Roman în tot ce a întreprins acest guvern, și bun și rău. Acum FDSN știe ce vor și ce le-ar trebui muncitorilor, tinerilor, țăranilor, părinților și bătrînilor neamului, cărora li se promite asigurarea dreptului „la un sfîrșit demn", măcar atît! Acum FDSN spune „DA ! competenței și NU ! impostorii", în fața unui parter din care n-a lipsit toată floarea cea aleasă a competențelor, de la dinozaurul comunist Martian, la mai tinerii, dar atît de competenții Văcaru și Dumitrașcu. Ei promit „totul", ca în vremurile bune, ale oamenilor de bine, pentru că nu vor putea nimic.

Demagogia, populismul și prostia tenace a acestui apel n-ar trebui să ne preocupe cine știe ce, dacă în simplismul lui n-ar deveni „atrăgător" pentru milioane de oameni care o duc cu adevărat greu, care duc și vor duce în spinare poverile aproape supraomenești ale perioadei de tranziție. N-ar trebui să ne preocupe dacă acest partid n-ar încerca să fie sprijinul electoral al candidatului la președinție Ion Iliescu. N-ar trebui să ne preocupe dacă dl. Ion Iliescu n-ar părea că a și acceptat cu o bunăvoință care ar trebui să-l alarmeze și să ne alarmeze. Dl. Ion Iliescu cunoaște mai bine ca oricine experiența nenorocită a predecesorului său într-ale președinției ca să nu accepte un dar otrăvit, astfel formulat : „Să ne rugăm în genunchi în fața icoanelor ca cel mai destoinic președinte al României, cel mai viteaz apărător al sărăciei, nevoilor și neamului să treacă din nou pe sub Arcul de Triumf al unei noi legislaturi" !!!

E în această formulare o batjocură pe care președintele Ion Iliescu n-ar trebui s-o accepte. Decît în cazul în care cu adevărat dl. Ion Iliescu nu vrea și nu poate să fie altceva decît „cel mai viteaz apărător al sărăciei noastre". Însă sărăcia noastră de azi, care se va prelungi și mîine, nu e doar rezultatul ultimilor doi ani de ezitări și erori, la care și domnia sa a avut o contribuție importantă. Sărăcia noastră, cea de azi, care se va prelungi și mîine, e rezultatul a patruzeci și cinci de ani de comunism. De imbecilitate comunistă.

INERȚIA PUTERII JUDECĂTOREȘTI

HORAȚIU PEPINE

Singurul domeniu unde nu s-a întîmplat nimic important după decembrie 1989 este acela al puterii judecătorești. N-a existat nici un caz ca un judecător implicat în procese politice sau vreun procuror care o acoperit abuzurile miliției și securității să fie supus judecății publice altfel decît prin sporadice articole în presă. Și ar fi fost de altfel și mult mai dificil decît în cazul potentaților politici sau al ofițerilor de miliție sau securitate, pentru că un judecător (chiar și acela care a dat sentința la Brașov în '87) poate invoca faptul că s-a bazat pe probele administrate de organele de anchetă, aplicînd legile statului. În acest domeniu există o complicitate difuză, foarte răspîndită și în momentul acesta o solidaritate pe măsură. Deci aparatul judecătoresc și cel al procuraturii rămîn la locurile lor. Dar nici din punct de vedere structural nu s-a schimbat mare lucru. Este adevărat că, potrivit Constituției, procuratura, instituție independentă (după model sovietic), ar trebui sub nouă denumire, de Ministerr Public, să fie subordonată Ministerului Justiției. Deocamdată articolul 131 din Constituție a rămas doar pe hîrtie. Și pentru că a venit vorba de noua Constituție să mai spunem că autorității judecătorești nu i s-a acordat rolul pe care îl cerea ideea de echilibru între puterile statului. Înființarea Curții Constituționale ca instituție independentă i-a anulat mijloacele prin care putea să cenzureze legislativul. Prin urmare, politicul are o mare influență asupra puterii judecătorești, dar nu și invers.

Au existat atîtea motive pentru care alegerile să fie amînate pentru la toamnă, despre care am vorbit deja foarte mult. Dar ar mai putea fi și altele. Iată de pildă, în ziua aceea de luni, cînd parlamentul respingea data de 26 iulie, nu fusese încă numită Curtea Supremă de Justiție. Se încheiase deja termenul de 6 luni prevăzut în Constituție, dar mai cu seamă apărea riscul ca această numire să cadă în sarcina viitorului Parlament. Or, puterea de la Cotroceni a simțit nevoia să asigure continuitatea și în acest domeniu. La repezeală deci, după ce comisiile juridice din cele două Camere au făcut audieri formale, de complezență, propunerile președintelui au fost prezentate parlamentului. Domnul Teofil Pop, actualul președinte al Curții Supreme de Justiție și-a tras după sine întreaga echipă și a renunțat cu regrete public exprimate doar la un candidat care se dovedise a fi fost ofițer de securitate. Altfel, după spusele domniei sale, un om exemplar și un excelent profesionist. Despre ceilalți candidați, 48 la număr, nu s-a putut spune nimic cu adevărat incriminant, pentru că a lipsit pur și simplu informația necesară. Cu alte cuvinte, nu a avut cine să culeagă și să administreze probele. Va fi fost oare domnul Costache Ivanov, procurorul care a semnat constatarea de sinucidere a lui Cristu Vulcănescu, aruncat din tren de Securitate ? Domnul Ciuceanu, care a formulat întrebarea, nu deținea decît o vagă informație legată de nume. Sau are vreo importanță că domnul Vasile Drăgulin a participat ca invitat la lucrările Congresului al 14-lea ? Un lucru doar este foarte clar. În afară de opozanți, nimeni n-a avut interesul să cerceteze cu toată seriozitatea care este calitatea morală a candidaților pentru Curtea Supremă de Justiție. A existat o singură preocupare : aceea de a alege oameni care să nu incomodeze.

Echipa domnului Petre Roman, vădit nemulțumită de aceste propuneri ale președintelui Iliescu, a formulat la rîndul ei întrebările cele mai incomode, încercînd să scoată în evidență legăturile mult prea strînse ale unora dintre candidați cu fosta putere comunistă. Dar, încă o dată spun, totul a rămas la nivelul vorbelor, deoarece n-a făcut nimeni o cercetare serioasă asupra biografiei politice a candidaților. Și, deocamdată, Președintele Iliescu mai are în Parlament majoritatea necesară pentru a-și impune opțiunile, dar trebuie să se grăbească, căci după alegeri cine știe ce soartă ar fi avut domnul Teofil Pop și atunci întreaga competență a Curții ar fi fost alta.

În dezbaterile din Constituantă, cineva a avut ideea de a impune o măsură de precauție. Dacă puterea politică de astăzi, atît de legată de trecutul comunist, își va impune oamenii în posturile-cheie, cum sînt Curtea Constituțională și Curtea Supremă de Justiție, atunci componența acestor instanțe poate fi reînnoită periodic. În principiu, acest lucru e rău, deoarece subordonează prea mult puterea judecătorească de puterea politică. Dar dacă ținem seama de faptul că atîția oameni promovați pe criterii politice în regimul comunist au rămas la posturile lor, atunci pentru epoca noastră tranzitorie ideea a fost bună. În Constituție s-a impus deci un articol care spune că membrii acestor instanțe se reînnoiesc o dată la 6 ani. Iar peste 6 ani nici președintele Iliescu nu va mai fi, cu siguranță.

Domeniul acesta al juridicului rămîne însă oricum sistemul cu cea mai mare inerție. Dar să nu dramatizăm. Rolul cel mai de seamă revine totuși legislativului, ior procurorul care a acoperit crimele securității sau judecătorul care a dat o sentință nedreaptă din cauza unor presiuni politice nu are decît să se adapteze.

Nota redacției : În urma ședinței de marți 16 iunie, din 48 de judecători propuși pentru Curtea Supremă de Justiție, au fost numiți 46, Teofil Pop și Gabriela Gaspar fiind respinși.

FESTIVALUL „ALEGORIA" – Bistrița 1992

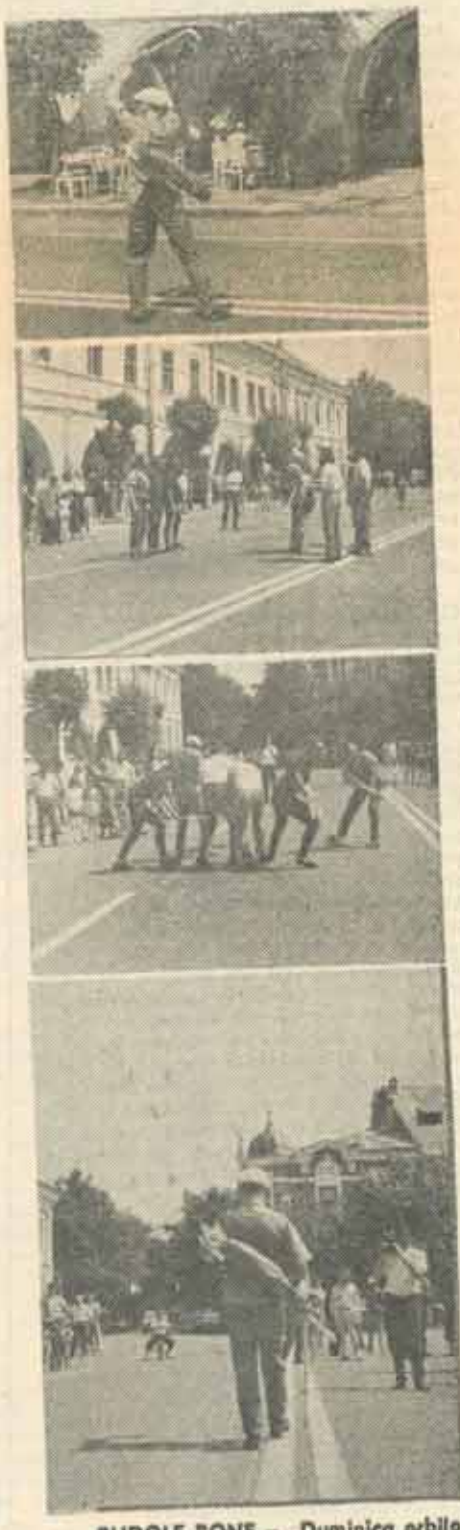

RUDOLF BONE – „Duminica orbilor" (happening)

NOUA CLASĂ POLITICĂ

STELIAN TĂNASE

Clasa politică (atîta cîtă există) este departe de a corespunde imprejurărilor. Societatea traversează o criză radicală, iar politicienii noştri bîjbîie imprecis, neinformaţi şi neformaţi, lipsiţi de experienţă, prin hăsmul perioadei de tranziţie. În criză este şi Parlamentul, de la o vreme lipsit de legitimitate (situaţie care ascunde pericole) prin fracţionarea F.S.N.-ului şi prin incapacitatea de a aduce ţara la alegeri. Partidele sînt şi ele lipsite de orizont. Privirea de ansamblu şi de perspectivă asupra societăţii româneşti nu o produce deocamdată nimeni. Personalităţile de anvergură întîrzie să apară. Avem nişte jumătăţi de oameni politici; unii trăiesc în trecutul îndepărtat (prin anii '30—'40), alţii în trecutul apropiat (anii '50—'80), cînd făceau politică comunistă. Unii vin din profesiuni fără nici o legătură cu politica: ingineri, funcţionari, medici etc. Unii nu au nici un fel de studii. Închisoarea sau alte fracturi de biografie le-au interzis accesul spre instrucţie superioară. Din această armată de strînsură se forjează de doi ani şi jumătate clasa politică românească. De calitatea acestei clase depinde destinul României. Atît cît se decide el în interior.

La viaţa politică participă şi destui oameni care susţin că nu se amestecă în politică. Discursul lor este unul „de sus", pentru aceştia politica este un lucru murdar, ei nu doresc puterea, dar în fapt aceste argumente le servesc numai pentru a cere pentru ei înşişi o poziţie deasupra celorlalţi, implicaţi în mod deschis în lupta politică. Acest limbaj dublu arată că politicul la noi are încă o conotaţie negativă, fapt care determină la unii o rezervă de a-şi dezvălui interesul pentru politic. Valorile politicului sînt încă neclare, sechele ale distorsiunii politice comuniste lucrează încă. A face politică este ceva nesigur, suspect, distrugător de reputaţii. Cei rămaşi la jumătatea drumului îşi însuşesc această minimalizare a politicului, dar interesul le impune să se amestece, să participe activ la deciziile unor organisme politice, să participe la una sau alta din formele formale şi informale ale vieţii politice. Dublul lor limbaj creează tot personajul hibrid, un amestec de regnuri, de „ceea ce este" şi „nu este", de legitim şi uzurpator.

Se invocă adesea pe terenul înfruntărilor tocmai experienţa unora. Şi se aminteşte perioada petrecută prin ministerele regimului comunist, sau prin birourile partidelor istorice în anii '40. Desigur, sînt două tipuri de experienţă, perioadele respective sînt de la istorie, nu pot fi aneantizate, dar nici absolutizate. Acele Românii nu mai există. Au fost acoperite de entremure sociale care au trecut societatea românească sub tăvălug. O dată s-a prăbuşit sub ocupaţie o lume de tip occidental ce supravieţuise războiului. Altă dată piereа o dictatură cu tot eşafodajul ei social şi politic. În ce măsură aceste experienţe ale unor realităţi dispărute mai corespund, mai pot oferi reacţii adecvate unor solicitări atît de critice ca ale României anilor '90? Nu există în fapt o experienţă a perioadei de tranziţie. Nu există nici o experienţă de organizare a opoziţiei anticomuniste (ce s-a consumat în alte ţări din fostul bloc sovietic în anii '50—'80), acea translare de la disidenţe în interiorul partidelor comuniste (între reformatori şi dogmatici), apoi între aparatul de partid şi disidenţi, şi apoi între regim şi opozanţi, care ar fi dat posibilitatea unei perioade mai scurte de tranziţie a puterii politice de la comunism la democraţie — tranziţie încă aflată la început. Apoi nimeni nu are experienţa propriu-zisă a tranziţiei. De decenii, destule minţi analizează cum se va trece de la capitalism la comunism. Nimeni nu s-a gîndit că procesul istoric va fi invers. Toată lumea, societăţi întregi, au intrat în perioada postcomunistă luată prin surprindere de acceleraţia istorică a anului '89. Mulţi aveau inoculat în gîndire că „regimul comunist succede crizei continue a capitalismului", şi chiar dacă capitalismul nu se va prăbuşi, el va coexista cu comunismul, şi deci comunismul nu va dispărea-; ei părea a fi nu numai un regim politic, ci „o formă deosebită de organizare a societăţii". Iluzia aceasta a făcut ca nimeni să nu analizeze posibilitatea prăbuşirii comunismului, şi chiar există această variantă, măcar într-o ţară, sistemul ca întreg părea să reziste. Fără modele teoretice, fără exemple practice, politicienii trebuie să elaboreze de pe o zi pe alta soluţii. Ceea ce este de fapt imposibil. Totul se reduce la a improviza, la a construi astăzi pentru a dărîma mîine. Pentru a te descurca în aceste probleme nemăsurate trebuie două lucruri contradictorii: 1) viziune politică şi 2) precizie a observaţiei, capabilă de a sesiza fenomenele. A rămîne tot timpul pe terenul faptelor înregistrate obiectiv şi a nu trece din colo de asta intră în contradicţie cu cerinţa de a avea o privire de ansamblu, de a gîndi prospectiv. Intersecţia acestor procese este practica.

Clasa politică postcomunistă în statu nascendi, pe lîngă handicapul său de naştere, perpetuat de condiţiile istorice ale manifestării sale obiective, mai are de înfruntat şi „necunoscutele" din cîmpul cercetării teoretice. „Unei lumi cu totul noi îi trebuie o ştiinţă politică nouă" (Alexis de Tocqueville). Această ştiinţă politică nouă abia urmează să se configureze. Deocamdată totul pare să fie împotriva clasei politice. O naştere grea, prelungită, cu dureri.

DOSTOIEVSKI DUPĂ REVOLUŢIA DIN DECEMBRIE

DANIEL VIGHI

În Jurnalul său, marele scriitor zice aşa: „Să intrăm în sala de judecată cu gîndul că şi noi sîntem vinovaţi. E o durere sufletească de care acum se teme toată lumea, cu ea vom ieşi din sala de judecată şi asta ne va fi pedeapsa. Dacă durerea aceasta este adevărată şi puternică, ne va purifica şi ne va face mai buni".

După 1989 am stat adesea într-o confuză neprecizare între indemnurile răsărite, cu o violenţe pe care nici măcar nu o poţi striga în gura mare, la iubirea creştină şi impulsul justiţiar pe care atîta caută să-l interpreteze ca vendetă sălbatică. Un exemplu printre multe altele posibile: după revoluţie, Adevărul, fostul cotidian al P.C.R., publica, în colţul din dreapta sus, pe prima pagină, citate biblice despre iertarea şi împăcarea dintre noi, după îndemnuri sfinte. N-am putut niciodată să spun că nu este aşa, nici cînd predici ale unor înalte feţe bisericeşti mă îndemnau înspre demolirea porniriii împotriva celor care au făcut şi au dres pe vremea apusă. Şi cu toate acestea ceva anume îmi dădea, şi continuă să-mi dea, un gust fad în toată povestirea asta cu manevrarea unor citate care, în alte vremuri, îmi erau hrană spirituală şi putînţă de rezistenţă la năvala ideologiei comuniste. Astăzi, un ceva anume nu merge în relaţia mea cu „poruncile" iubirii creştine. Am pierdut ceva din esenţialitatea lor, pe care pretind că înainte vreme o simţeam. Ceea ce spun acum este grav şi dacă mai sînt mulţi care simt la fel, înseamnă că asistăm la o criză ale cărei cauze s-au născut după „căderea ateismului". Întrebarea care stă înaintea nelinistilor mele este următoarea: pot eu să-l iert (atîta timp cît el nici măcar nu-mi cere acest lucru) pe individul în haină de piele pe care l-am văzut de la geamul apartamentului meu din Piaţa Operei din Timişoara, în seara de duminică, 17 decembrie 1989, cum izbea cu bocancul coastele unuia pe care-l tîrau spre un camion cu prelată doi soldaţi? Nici n-aş putea spune dacă omul acela era viu sau mort, pentru că soldaţii îl tîrau fiecare de cîte un picior, iar el nu mişca deloc, venea în urma lor ca un manechin. Mi s-a întipărit în minte izbitura în coaste a domnului acela fără epoleţi, o lovitură scurtă, foarte puternică. Era în gestul lui o descărcare victorioasă şi o ură de stăpîn, pentru care mulţimea este un nimic care trebuie dispreţuit. Lovitura aceea părea să spună că omul este un trun printre altele, care nu merită mai mult decît o izbitură violentă şi atîta tot. Morala mai de adîncime a istorioarei acesteia este una singură; este evident că pentru scena această sîntem cu toţii vinovaţi. Toţi sîntem acolo, prinşi în gestul izbirii cu bocancul în coastele unuia care poate că murise, sau poate că era leşinat. Chipul nostru decăzut moral este acela şi nu altul. Se spune că victimele stîrnesc călăul, că există un pact bolnav între unii şi alţii. La noi acest masochism a fost ridicat la dimensiuni naţionale. În anii de dinaintea căderii lui Ceauşescu a existat în România o frenezie delirantă a subordonării, un servilism care imita, pînă la nivelurile cele mai de jos, Marea Servitute. Îmi aminteşe cum mi se strîngea stomacul cînd viaţa mă obliga să asist la spectacolele cotidiene ale acestei degradări care a pătruns pînă în detaliile aproape imperceptibile dintre oameni. O altă amintire „banală": mă aflam pe scaunul de la frizerie cu ceaceafăul în jurul gîtului, cînd una dintre lucrătoare îşi „interpelă" stăpîna: „şefa, veniţi vă rog pînă la telefon". Este foarte greu să spun ce se găsea în dosul vorbelor acelora, cînd fiecare vocală era un cîntec servil, o osana plină de blîndeţe şi supuşenie. Îmi este peste putinţă să prind în vorbe cosmosul acelei întîmplări: gestul cumpănit cu care şefa şi-a părăsit foarfeca, mulţumirea responsabilă şi paternalistă cu care s-a îndreptat spre telefon într-un acord fără cuvinte cu bucuria femeii care îi stîrnise şi îi consolida zilnic şefia, consolidîndu-şi ea însăşi poziţia în cercul privilegiaţilor, al intereselor care se recunosc reciproc prin laude realizate prin intonaţii şi virtuţile muzicale ale vocalelor. Există o solidaritate aici şi un lanţ care sfîrşeşte în agresivitatea izbiturii aceleia de bocanc. Noi toţi am consimţit zilnic izbitura aceea în ani de umilinţă, de tăcere şi de bucurie a aservirii. Dacă este aşa, şi nu poate fi altfel, atunci rezultă că toţi sîntem vinovaţi şi nimeni în mod special, ceea ce, din păcate, convine unei anume metafizici a puterii care a spus adesea că adevărul este de negăsit şi, prin urmare, nici dreptatea nu este posibilă. Pe de altă parte, dacă este aşa, eu unul nu mai ştiu pe cine să mîntuiesc cu iubirea mea, pentru că la noi nu există nici vinovaţi şi nici penitenţă. Dacă nu există vinovaţi, nu există nici iertăciune: aşadar trebuie inventate. Prin urmare, şi într-o ordine a lucidităţii conştiinţelor, vinovaţi sînt toţi cei care se consideră nevinovaţi. Cum să poţi susţine însă o asemenea exigenţă halucinantă, cînd la noi vinovaţii penali ar fi capabili să susţină, ca să scape de pedeapsă, că aceia care îşi simt vinovăţia n-au decît să ispăşească în locul celor vinovaţi după lege? Şi poate că aşa ar trebui să procedăm. Poate că ar trebui ca unul dintre aceştia, în numele vinovăţiei care îl apasă pe el (şi nu pe cei din închisoare), să ceară să ispăşească în locul lor, ca unul care se simte cu adevărat vinovat. Acesta este paradoxul bizar în care trăim. Ni se cere să ne iubim unii pe alţii, dar nimeni, sau aproape nimeni nu-şi cere iertare de la semeni, nu există aproape nici o treşărire a conştiinţei. Nimeni (sau aproape nimeni) nu este vinovat pentru dărîmarea bisericilor, pentru morţii din 1989, pentru atrocităţile minerilor; trăim într-o lume devirilizată, în care mai nimeni nu are curajul să spună că a colaborat cu Securitatea şi să nu-şi găsească alibi pentru asta. Nimeni, nici în Biserică şi nici aiurea, nu vrea să părăsească odăjdiile puterii şi să-şi pună pînză de sac, să-şi toarne cenuşă pe cap şi să plece în pustiu.

Feodor Dostoievski ne mai spune că vinovăţia este individualizabilă, este a fiecăruia în parte şi nu se poate transfera altora în numele unor cauze care să elibereze conştiinţa de propria ei judecare de sine. Pentru mine, ca om care am trăit în comunism, mai important de analizat este felul în care m-am acomodat înlăuntrul meu cu el şi mai puţin faptul că fusese sprijinit de tancuri străine. Mai important este ca să ştiu dacă am cedat înlăuntrul meu, dacă m am iluzionat vreodată cu utopiile lui şi, mai ales, dacă am crezut cu adevărat în propriile mele motivaţii care îmi justificau abandonările morale. Dostoievski ne spune limpede acest lucru: „Nu, poporul nu neagă crima şi ştie că criminalul e vinovat. Poporul mai ştie însă că, odată cu fiecare, e vinovat şi el însuşi. Acuzîndu-se, însă, demonstrează prin asta că nu crede în „mediu", dimpotrivă, crede că mediul depinde într-o totul de el, de pocăinţa sa necontenită şi de autoperfecţionarea sa. Energia, munca şi lupta — iată ce transformă mediul".

Există în acest citat un mod deosebit de cel actual de a judeca raportul omului cu lumea, în sensul că interioritatea omenească este considerată determinantă şi nu invers. Omul şi toate normele umanităţii pot modifica lumea. Cu toate că individul poate fi o victimă a mediului, a relaţiilor sociale sau politice, există în el femeiul unei energii care ar putea schimba, măcar parţial, nedreptăţile prin asumarea lor. Această asumare nu ia seamnă altceva, pentru Dostoievski decît gîndirea asupra lor. Doar în acest fel este posibilă distanţarea necesară pentru a putea cunoaşte, mai bine, atît lumea cît şi conştiinţa ca o scrutează. Mita dostoievskiană, ca iubirea aproapelui, sînt virile şi presupun o complicitate cu păcatul pentru că exprimă o profunzime umană la care puţini dintre noi am ajuns.

Exemplele, numeroase, care ar putea fi descoperite în opera dostoievskiană, exprimă exact această stare confuză în care ne aflăm astăzi, lipsiţi de simplitatea esenţială a gîndirii populare: „Închipuiţi-vă cum că, auzind că poporul spune cuiva „nefericit"- criminalul se va considera doar nefericit, nu şi criminal. Atunci poporul se va îndepărta de la acest interpretare şi o va socoti ca pe o batjocură a ideii sale de dreptate şi a adîncimei sale".

Ca să putem pricepe crima, va trebui să acceptăm că ea există şi, mai mult încă, existînd, nu am fost străini de propria ei existenţă. Dacă nu se întîmplă aşa, iubirea semenului şi ispăşirea reciprocă riscă să devină o cacealma iscusită a unei demagogii care îşi ia ca martor pe Dumnezeu în

CONVERTIBILITATEA — prin politica pașilor mărunți

Virgil Stoenescu: Cînd în 1971 S.U.A. a suspendat convertibilitatea dolarului, a fost un semnal pe care cei avizați au știut să-l decodifice și care a marcat intrarea omenirii în așa numitul „ciclu secular descendent". Sigur că și ideea de convertibilitate s-a schimbat mult.

Lucian Ionescu: Problema convertibilității valutare unește aspecte tehnice, monetare, economice, dar în același timp implică factori de psihologie socială, factori politici și sociali. Este cunoscut faptul că problema trecerii la convertibilitate a preocupat și regimurile comuniste, unde apărea fie ca un pretext, fie ca o fata morgana. La anumite intervale se făceau programe, se întocmeau prognoze, dar, cum încercam să le punem în practică, termenii se îndepărtau. Acum, problema convertibilității în spațiul est-european se pune evident, în condiții fără precedent. Din această cauză a devenit un leit-motiv faptul că un model, o cale bătută în această direcție nu există de fapt. Este o provocare interesantă pentru specialiști, pentru responsabilii politici, cu anumite avantaje și riscuri, dar oricum un proces extrem de dificil.

Sensul modern al convertibilității s-a referit mult timp la cazul singular al dolarului S.U.A. în care semnificația viza posibilitatea transformării sale în aur. Apoi, cînd în anii '70 ultima reminiscență a convertibilității în aur a dispărut, practica internațională a început să se limiteze doar la convertibilitatea valutară, între două sau mai multe valute, cu mai multe sau mai puține restricții, valutele putînd fi transformate dintr-una în alta, la un anumit curs de schimb dinainte stabilit.

Trecînd de la convertibilitatea totală, de manual academic, la multitudinea aproape infinită a cazurilor practice, sesizăm o diferență între concept și realitate. Din acest punct de vedere gradul de convertibilitate al unei monede constă în posibilitatea folosirii acesteia în plățile internaționale. Dacă ne uităm în ultimul raport F.M.I. putem vedea că circa 70 de state au recunoscut articolul 8 al statutului F.M.I. care se referă la condițiile de convertibilitate. Dar atunci cînd analizăm fiecare caz în parte, vedem că există o diferență frapantă între tipul de convertibilitate al unui grup restrîns de monede occidentale (circa 10) și restul, care apar într-un descrescendo ce merge pînă la un „pretext" de convertibilitate.

În momentul cînd ne concentrăm atenția pe Europa de Est, sesizăm caracteristici comune, dar și mari nuanțe și diferențe. În ceea ce privește România, tranziția la convertibilitate nu poate fi analizată, interpretată, gîndită decît în contextul reformei economice. Aici măsurile luate vizează tranziția graduală a leului către o convertibilitate totală. Dar ce fel de convertibilitate e posibilă în actualul context? Interesant e faptul că tranziția la o economie de piață, ca obiectiv strategic, a stimulat și lumea cercetătorilor științifici, a stimulat apariția de noi concepte. Interesante sînt din acest punct de vedere lucrările lui Kornay János, în special **The road to a Free Economy** în care a lansat concepte și idei originale. Spre exemplu avem de-a face cu conceptul de convertibilitate internă limitată. Chiar pentru cel mai optimist adept al tranziției rapide, este evident că, în condițiile specifice actuale trecerea la convertibilitatea totală e iluzorie, putînd să însemne un eșec aproape. De aceea s-a adoptat acest concept care e mai potrivit. Dar și cu aceste două limitări (internă și limitată) obiectivul e deosebit de ambițios, de complex, pentru că presupune, conform unor simple ecuații de logică economică, condiții strict necesare de îndeplinit. De aici s-a declanșat o dezbatere foarte interesantă referitor la momentul cînd să se declare o astfel de monedă convertibilă în sensul de convertibilitate internă și limitată. Aici sînt 3 scenarii posibile: 1. la începutul perioadei de tranziție, atunci cînd se crede că această măsură poate stimula procesul tranziției de ansamblu; 2. undeva spre mijlocul perioadei de realizare a pilonilor reformei economice sau, 3. cea mai prudentă soluție, spre finalul reformei economice. Experimentele de pînă acum au oscilat între prima și a doua variantă.

Dacă ne referim concret la România, putem spune că a existat un curent de opinie în cursul anului 1991 (vară-toamnă), conform căruia principalele măsuri vizînd reforma economică se realizaseră și, deci, ceea ce rămînea de făcut mai important în acest plan, era trecerea la convertibilitate a leului. După părerea mea, acest curent de opinie avea o anumită bază legislativă, juridică. În același timp însă atenția noastră trebuie să se îndrepte asupra economiei „reale", pentru că raportul dintre factorii monetari și elementele economiei „reale", pentru că raportul dintre factorii monetari și elementele economiei reale este decisiv pentru premisele convertibilității și apoi, după declararea sa, pentru susținerea acesteia. Dacă ne referim în plan monetar, atunci convertibilitatea are **3 condiții** esențiale: a) existența unor rezerve valutare suficiente pentru a interveni pe piață pentru contracararea tendințelor speculative și menținerea unei stabilități a cursului valutar; b) evoluția masei monetare în raport cu masa de bunuri și servicii, deci o anumită stabilitate a prețurilor; c) echilibrul reflectat în balanța de plăți. Trecem acum pe planul economiei reale. Pentru cu acești factori monetari să nu fie undeva suspendați într-un scenariu mai mult sau mai puțin realist, ei trebuie să-și găsească acel „partener" în economia reală, fapt care a condus aici la un concept nou: „convertibilitatea în mărfuri".

Interesant e și faptul că în 1989—1990 realizarea posibilității unei convertiri a banilor în mărfuri și servicii a fost considerată o precondiție a unei convertibilități în sensul clasic al termenului. De aici un alt concept: „exces de masă monetară" care a existat ca o moștenire a vechiului tip de economie hipercentralizată.

Al doilea element e legat de sursa de valută convertibilă, sursa de mijloace de plată recunoscute în schimburile internaționale. În aceste condiții rezervele valutare pot avea 3 surse: exporturi, influxul de capital (investiții directe, de portofoliu) și creditele. În sfîrșit, mai există încă un element esențial în ceea ce privește economia reală: este vorba despre compararea costurilor la nivel internațional.

Corelarea între convertibilitatea leului, privatizare și restructurarea economiei

Primii pași spre obiectivul convertibilității au fost destul de bine gîndiți și realizați. La ce mă refer? Pentru început s-a urmărit progresiv apropierea cursului declarat oficial de ceea ce indica raportul cerere-ofertă. A urmat, crearea pieței interbancare din februarie 1991; apoi, deschiderea caselor de schimb în august 1991, proces care însă s-a accelerat brusc în toamna anului 1991.

Cred că acum ne aflăm în fața unei dileme: avem o quasi-autonomizare a politicii monetare și valutare față de evoluția reală din practica economică și, trebuie să începem adevărata restructurare.

În ceea ce privește rolul organismelor internaționale, am sesizat o atenție deosebită pentru domeniul monetar și o anumită „neglijare" a aspectelor economiei reale. În sfîrșit, putem afirma că avem un început de program de restructurare. Acesta abia urmează să fie dezvoltat, realizat și detaliat în timp. Privind retrospectiv la ceea ce s-a întîmplat în lume, vedem că în Occident și în Japonia convertibilitatea parțială s-a realizat în 15—20 de ani. În ceea ce privește convertibilitatea completă, în cazul Japoniei, aceasta s-a realizat în 35 de ani, iar statul a exercitat un control strict în economie.

Sigur, într-o psihologie socială atît de traumatizată ca a noastră, orice idee de control provoacă alergie, deși, practica dovedește că orice măsură a fost însoțită de o legislație restrictivă, care impunea anumite condiții. Dintr-o discuție purtată cu un juponez de la „Nomura Research Institute" am remarcat cît de numeroase, și inhibante sînt actele administrative. Însă mi s-a replicat că nu în lexea cu atare trebuie căutat răsunsul ci în felul cum am aplicat-o, prin faptul că s-a creat acea rețea între organele puterii centrale și cercurile de afaceri care au elaborat tactica și strategia vieții economice, fără să se intre însă în orocesul decizional micro-economic.

Aurel Iancu: Un organism slab moare atunci cînd e expus necroteiat unor măsuri aspre. La noi, convertibilitatea a fost declarată în lipsa rezervelor valutare. În condițiile existenței unui dezechilibru al balanței de plăți și ale unui grav blocaj financiar. În plus, nu se poate vorbi încă de restructurare, de un ritm normal de privatizare. În aceste condiții, cum se mai poate rezolva problema convertibilității?

Lucian Ionescu: Acest decalaj între economia monetară și economia reală trebuie cît mai repede înlăturat. Dar cum anume? Corelarea trebuie să existe între un program coerent de restructurare (fiscul acesta s-a inițiat în ianuarie — februarie a.c.) și un program de ajutorare externă.

Nu vreau să vizez nici o persoană, însă tot ce am spus mai înainte rămîne vorbă goală atîta timp cît noi nu avem o politică în domeniul comerțului exterior. E foarte frumos să spui că există un liberalism total, dar pentru a putea pune în valoare conceptele teoriei liberale trebuie să fii uneori mai puțin liberal. Nu e posibil ca în condițiile în care rezerva valutară e drămuită și se bazează în proportie de 90% pe credite de tip stand-by, să spui „nu fac nici o prioritate". Nu e admisibil așa ceva din punct de vedere al logicii economice. Deci măsurile de strategie, de ierarhizare, de coordonare a priorităților sînt esențiale în etapa actuală.

Pachetul de măsuri de stabilizare a economiei care poate asigura stabilitatea cursului valutar odată ce a fost adoptat un tip de convertibilitate este următorul: a) buget echilibrat; b) sistem fiscal urmărit ferm cu o cît mai severă pedepsire a evaziunii fiscale; c) evitarea creditelor pentru întreprinderi neviabile; d) urmărirea evoluției prețurilor în raport cu costurile; e) urmărirea evoluției prețurilor cu ridicata și a raporturilor acestora cu prețurile cu amănuntul; f) urmărirea rezervelor valutare și acordarea acestora funcție de prioritățile economiei; g) stimularea prin subvenții a cîtorva produse vitale pentru economie.

În ce măsură piața noastră poate suporta convertibilitatea

Daniel Dăianu: Noi avem o economie rigidă, fără toate mecanismele proprii unei economii de piață. Să nu uităm spectaculoasa cădere a producției și nici incompatibilitățile între nivelul micro și macroeconomic. A fost o greșeală eliminarea acelui „monetary overhang" numai prin creșterea prețurilor. Oricum, întrebarea-cheie rămîne aceasta: în ce măsură poate suporta economia noastră convertibilitatea, date fiind presiunile enorme la care e supusă? Sau: se poate susține convertibilitatea și controla inflația fără impunerea unui regim de disciplină financiară?

Lucian Ionescu: Eu cred că începutul măsurilor și drumul spre convertibilitate sînt bune. Între octombrie 1990 — noiembrie 1991 s-au făcut niște pași graduali, în noiembrie s-a făcut acel salt la unificarea bruscă a cursurilor și la terminarea teoretică a convertibilității. Trebuie însă să se înțeleagă situația concretă de atunci, cu „generalul iarnă" care bătea la uși și cu o economie într-un regres continuu. Oricum, eu sînt de acord cu soluția politică a pașilor mărunți.

Isabela Mareș: Credeți că se poate face într-adevăr o convertibilitate fără fond de stabilizare?

O economie reală e una imperfectă

Daniel Dăianu: Teoretic, da. Cursul de echilibru se mișcă odată cu dinamica economiei. Însă nu e cazul României. În 1991, în afară că a existat un 1 noiembrie care era prevăzut în programul tranziției (o etapă ce trebuia trecută), măsura luată a fost motivată de o situație extraordinar de critică a economiei. Factorii de decizie nu au fost atît motivați de calendarul reformei, cît de apropierea iernii. Era totuși șansa de a face ca economia să rămînă pe linia de plutire. Teoretic, fondul de stabilizare nu este necesar pentru a realiza un curs de echilibru dacă acesta este perfect flexibil. Fondul de stabilizare e necesar tocmai pentru că o economie reală e una imperfectă și se doreste evitarea fluctuațiilor excesive.

Dan Vardie: Dincolo de interpretările politice, pentru mine a fost foarte clar că în momentul cînd fostul premier a declarat că are convertibilitatea prezată și că numai minerii l-au împiedicat să o pună în practică, s-a dovedit un slogan ieftin. De aceea aș vrea să lămurim anumite aspecte: ce a însemnat convertibilitatea limitată înainte de 8 iunie, ce-a însemnat fixingul interbancar și ce se va întîmpla în continuare?

Lucian Ionescu: Consider că varianta începută în 1990 și continuată în 1991 a fost bună. Legat de aceasta m-aș putea referi la cazul Poloniei, care adoptînd cursul de schimb la nivelul celui de pe piața neagră, după 9—10 luni de mecanisme reale, și-a dat seama că scenariul, deși bun, nu a putut lua în calcul toate elementele economiei reale. Revenind la noi, ceea ce s-a elaborat acum, noul regim valutar, mie mi se pare mai bun decît ceea ce a fost înainte, cel puțin dintr-un punct de vedere. A nu mai merge pe blocarea totală a încasărilor, așa-numita „nationalizare a valutei", ci pe formula actuală de reținere totală către exportator a valutei, dar în conturi declarate la bănci, mi se pare un salt calitativ. Aici, e clar, a apărut un element de rationalitate care ne dă o șansă în plus.

În continuare, după părerea mea, problema, e legată de faptul că deși avem un regim valutar extrem de liberal, sîntem o țară săracă în care nu am demarat efectiv restructurarea și privatizarea.

Or, în acest moment, mai bună calitate a regimului valutar își găsește cu greu corespondent în realitatea economică.

Au consemnat
AURELIAN CRĂIUȚU
și MARIAN CHIRIAC

FICȚIUNI

ION MANOLESCU
FEVRONIA NOVAC
VLAD PAVLOVICI

ALEXANDRU PLEȘCAN
ANDREI ZLATESCU
ANA ȘEPTILICI

Nicolae Manolescu

DREPTUL LA NORMALITATE: Discursul politic și realitatea

Începînd cu luna aprilie a acestui an, Institutul Român pentru Libera Inițiativă (I.R.L.I.) a inițiat la sediul său din Bd. Carol I, nr. 29, o serie de conferințe și reuniuni economice care și-au propus să dezbată cele mai arzătoare probleme ale actualității economice, precum și probleme de cultură economică generală. Astfel au avut loc pînă în prezent întîlniri cu d-l Emil Ghizari, prim-vicepreședinte al Băncii Naționale a României pe tema: Politica monetară a României între 1990 — 1992, **d-l Edouard Maciejevsky, reprezentant permanent al Fondului Monetar Internațional la București** —, Politica FMI de sprijin a tranziției în Estul și Centrul Europei, **d-l Dan Negrea, S.U.A.,** Evoluții și tendințe pe piața mondială a capitalului, **d-l George Danielescu, ministrul economiei și finanțelor** — Evoluția economiei românești și disciplină financiară, **d-l Radu Solcan și d-l Vasile Dumitrescu** — Liberalism versus socialism, **precum și cu un grup de profesori americani specialiști în management și marketing.**

Întîlnirea de miercuri 10 iunie a fost orientată în jurul problemei convertibilității, conferențiar fiind d-l Lucian Ionescu, directorul Institutului Bancar Român. Oferim cîteva fragmente din discuția care a avut loc.

Menționăm de asemenea că I.R.L.I. editează revista OECONOMICA **din care au apărut deja trei numere și este unul dintre inițiatorii formării bursei de mărfuri, în curs de finalizare. (A. C.)**

RELAXAT, DEMOCRATIC ȘI ANTICOMUNIST

(Conferința de presă a F.S.N. din 11 iunie a.c.)

RODICA PALADE

Fără îndoială, Frontul Salvării Naționale (după despărțirea de aripa Iliescu) și-a schimbat nu doar discursul vădit democratic acum și apăsat anticomunist, dar și gesticulația. Săptămîna trecută, într-o tîrzie emisiune T.V. — spre 1 noaptea — d-l Radu Berceanu explica de ce grupul parlamentar F.S.N. a părăsit lucrările parlamentului în toiul discutării legii electorale : „nu vrem să fim părtași la ceea ce se întîmplă acolo". Acolo se întîmpla ca F.D.S.N., P.N.L. și alte partide frățești una să spună și alta să voteze, reușind în final (și cu ajutorul Cotrocenilor) să amîne data alegerilor. Nu mai este pentru nimeni un secret că amînarea alegerilor, în viziunea F.D.S.N.-ului dar și a P.N.L.-ului, înseamnă o încercare de întărire a pozițiilor după modelul 20 mai. În aceeași tîrzie emisiune — condusă de un om al Televiziunii despre care inițial am crezut că este instalatorul sau gunoierul instituției — d-l Dumitrașcu, în binecunoscutu-i stil ilogic, pretexta arogant : sînt alte legi mult mai importante de discutat acum decît legea electorală. La care d-l Radu Berceanu a replicat — bine, dar în felul acesta nu vom mai avea niciodată alegeri. Asta e situația, a pufnit d-l Dumitrașcu. Se înțelege astfel că dînsul nu vede în parlament o instituție prin care, de-a lungul timpului, vor trece mai mulți senatori și deputați : dînsul se vede doar pe sine, ca slugă eternizată a unui eternizat stăpîn.

Așadar, F.S.N.-ul astăzi arată mai curînd ca un partid de opoziție — conferința de presă din 11 iunie a.c. confirmînd noua turnantă — fără să ne poată spulbera însă complet reticența cultivată pe vremea în care se comporta ca partid unic. Cum ar putea fi oare evitată întrebarea : cînd spunea d-l Roman adevărul ? Atunci cînd îl demasca pe d-l Coposu, sau acum, cînd îl demască pe d-l Iliescu ?

Dar, să revenim la conferința de presă a F.S.N.-ului, conferință la care au răspuns întrebărilor ziariștilor d-nii Petre Roman, Radu Berceanu, Caius Dragomir, Eugen Dijmărescu și Victor Boștinaru. Deși aminate, alegerile au constituit problema centrală : F.S.N.-ul a purtat discuții cu d-l Theodor Stolojan în vederea susținerii candidaturii acestuia la președinție, d-l Petre Roman lăsînd să se înțeleagă faptul că, deși nu s-a ajuns încă la o concluzie, problema rămîne deschisă. În cursa contra Iliescu, d-l Roman nu poate ignora sondajele americane care îl indică pe primul ministru ca pe cea mai populară figură.

La întrebarea unui ziarist dacă americanii au lăsat să se întrevadă cam care ar fi preferința lor pentru noul președinte, d-l Caius Dragomir a precizat : Departamentul de Stat al S.U.A. este o instituție atît de profesionalizată, încît nu poate face greșeala de a lăsa să se scurgă informații. Dar, din analizele politologilor americani se știe deja că pe postul suprem nu se merge pe primul om de după revoluție. Cît privește posibilitatea susținerii de către F.S.N. a candidatului unic al Convenției Democratice la președinție, d-l Roman a replicat : F.S.N.-ul are suficientă răspundere ca să-și susțină propriul candidat ! Tot legat de alegeri, în cazul în care ele vor avea loc în 27 septembrie, d-l Radu Berceanu a explicat că, din punct de vedere tehnic, departajarea lor va fi imposibilă. Criza se va acutiza, cu atît mai mult cu cît noul guvern va avea nevoie de două luni și jumătate ca să poată funcționa. Sînt de așteptat explozii sociale datorită sărăciei oamenilor și întîrzierii creditelor. D-l Roman este de părere că sînt necesare sacrificii bugetare pentru o reală protecție a oamenilor (și nu una demagogică !) măcar în anumite compartimente.

Nu au lipsit întrebările picante : unde își petrece d-l Roman week-end-ul. La Paris ? Va pleca sau nu în vacanță ? Este adevărat că, așa cum spune Măgureanu, d-l Roman îi plătește pe ziariști să-l injure ? D-l Roman a răspuns relaxat chiar și la întrebarea dacă a fost sau nu „nașul" României Mari. Se vedea însă că nașul altcuiva ar vrea să fie acum.

PORTRETUL UNUI PRIETEN AL CULTURII ROMÂNE:

VLADIMIR KADAVY

MARIA BERZA

Cine își îngăduie răgazul să răsfoiască programele Institutului Goethe din București în ultimii doi ani și jumătate (fixez acest interval fiindcă Institutul, deși sub o denumire mai neutră — Casa de cultură a Republicii Federale Germane — nu ar fi existat și înainte actualul său director, Vladimir Kadavy, aflîndu-se de fapt în România din toamna anului 1989, dar accesul era, cum se știe, aproape imposibil, programele fiind și ele îngrădite pe măsura vremurilor) și încearcă astfel să-și amintească evenimentele la care a asistat acolo, rămîne uimit de numărul lor imens, de calitatea și diversitatea lor și trăiește, retroactiv, un sentiment de frustrare că nu a putut fi martor-spectator la toate.

Programul anunță, la fiecare apariție a sa lunară, că Institutul Goethe organizează concerte, expoziții, conferințe, întîlniri cu autori, filme, cursuri de limbă germană și alte manifestări culturale. El dispune de o bibliotecă cu 11 000 volume, 77 reviste, 7 ziare germane, o colecție de discuri și casete cu muzică, film, teatru, literatură pentru adulți și copii. La o primă vedere, consultîndu-l, îți dai seama că așa și este, că tot ce înseamnă activitate a unui institut de cultură este îndeplinit cu conștiinciozitate, minuție și echilibru. Privind mai atent lucrurile, realizezi că de fapt s-a petrecut mai mult decît atît, iar ceea ce înseamnă mai mult se datorează personalității lui Vladimir Kadavy, directorul Institutului, acum la capătul activității sale în România.

Dacă urmărim, de pildă, filmele, constatăm bogăția selecției, efortul de familiarizare cu filmul german contemporan și nu numai (Margarethe von Trotta, Adolf Winkelmann, Wolfgang Petersen, Werner Herzog, Volker Schlöndorff, ciclul Rainer Werner Fassbinder) și cu istoria lui (filmul de avangardă în Germania — anii '20, avîndu-l ca invitați pe Florian Potra, ciclul Murnau), însă vedem și splendida peliculă semnată de Frieder Schuller, dedicată lui Paul Celan (La sud de sufletul meu), ori filmul poetului disident Reiner Kunze (Acei ani minunați) și, mai mult decît atît, două filme dedicate evenimentelor din decembrie '89 (David Esrig, Patimile României), iar de curînd acela, în premieră absolută, avîndu-i drept autori pe Harun Farocki și Andrei Ujică (Videograma unei Revoluții), reprezentînd o reconsiliere și o căutare personală, cu unele imagini inedite.

Expozițiile vădesc și ele aceeași atenție constantă față de ceea ce se cuvine să evocăm și să aflăm. De la Sașii (Fotografii de Bryan Whitney), Otjer — orășelul evreiesc din Moldova și Bucovina pînă în 1987 (autor dr. Edmund Höfer), trecînd prin expoziția Ernst Barlach sau Georg von Löwendahl — un pictor bucovinean, ori cea intitulată Restaurare și conservare, ajungem, amintind doar cîteva, la două evenimente esențiale : expoziția Barbarei Klemm (Fotografii din Germania și Europa de Est în anii 1970—1990) și cea a Grittei Rosnig (Graffiti pe zidul Berlinului).

Vladimir Kadavy este și inițiatorul creării Clubului Humboldt în România, ce ajută la evaluarea unor momente importante în relațiile culturale și științifice româno-germane și la continuarea lor pe viitor, precum și a Asociației pentru protecția mediului și a naturii, care constituie una din preocupările sale predilecte. Astfel, Institutul Goethe a devenit rapid un loc privilegiat de întîlnire, un loc al interferențelor și, totodată, un centru de iradiere culturală, deoarece majoritatea acestor evenimente, fie ele expoziții, spectacole de teatru sau concerte, sînt organizate în egală măsură la sediul Institutului, în frumoasa reședință bucureșteană ce-l adăpostește sau în alte săli din Capitală (Institutul de Arhitectură, Muzeul de Istorie, Uniunea Scriitorilor etc.), ori pornesc spre Brașov, Sibiu, Iași, Timișoara, spre a sluji un public cît mai numeros și mai divers. Dar străduința și harul lui Vladimir Kadavy, de mediator între cultura germană și cea română, de mediator exemplar al redescoperirii afinităților ce ne leagă de atîta vreme, a istoriei noastre comune, a sumbrelor experiențe similare, și-au dat cu adevărat măsura în întîlnirile pe care i le datorăm, cu scriitori, istorici sau oameni politici germani. Ne-am dat seama, mai ales cu aceste prilejuri, că învățînd despre Germania putem învăța și despre noi, că privind și ascultînd Germania ne putem privi și asculta pe noi înșine, că aproape totul, în Europa zilelor noastre, poate reprezenta, într-o anumită măsură, o oglindă sau un exemplu pentru fiecare.

Voi aminti, ca și pînă acum, din lipsă de spațiu, numai cîteva din aceste întîlniri esențiale : Herta Müller și lectura din Vulpile în capcană, Gregor von Rezzori și fragmentele din Memorille unui antisemit, Herma Köpernik-Kennel și lectura din viitoarea sa carte dedicată lui Radu Filipescu ; conferința dr. Markus Meckel, membru în Bundestag și a dr. H. J. Maaz, intitulată Germania, doi ani de la căderea zidului ; întîlnirea zguduitoare cu poetul Reiner Kunze și lectura din volumul alcătuit după propriul său dosar STASI, denumit Nume conspirativ — Lirică. De asemeni, simpozionul organizat de Institutul Goethe, împreună cu Institutul de Istorie Nicolae Iorga și Institutul de Studii Sud-Est europene din București, intitulat Cultură istorică și societate civilă, a adus, în dezbaterea unor istorici de talia lui Bodo von Bovries, Jörn Rüsen, Șerban Papacostea, Andrei Pippidi, Dinu Giurescu, Alexandru Duțu, Alexandru Zub, teme esențiale în înțelegerea și scrierea istoriei celor două țări : Cultivarea unei istorii democrate ; Mituri ale trecutului și prezentului în scrierea istoriei României ; Epoca totalitară în România — să uităm sau să ne amintim ? ; Unificarea Germaniei — către un nou naționalism ? ; Naționalismul român în secolul XX etc.

Am lăsat la sfîrșit, deoarece ne aflăm cu toții încă sub impresia acelei seri excepționale petrecută la Uniunea Scriitorilor, întîlnirea cu pastorul Hans-Joachim Gauck, președintele Comisiei Parlamentare Germane însărcinată cu cercetarea activității fostei STASI, întîlnire prilejuită tot de Vladimir Kadavy. Acesta ne-a învățat că democrația se regenerează numai dacă viitorul se reconstruiește curat, că pacea internă rămîne strîmbă atîta vreme cît ea nu se bazează pe adevăr, că înainte de iertare trebuie să știi de ce și ce ierți.

Acestea au fost doar cîteva dintre „minunatele isprăvi" ale lui Vladimir Kadavy, în cei aproape trei ani cît a condus Institutul Goethe din București. El ne-a arătat prietenie și o înțelegere plină de inteligență și discreție.

UN AMERICAN LA A.D.I.R.I.

TEORIA REVOLUȚIEI POSTMODERNE

Vineri, 12 iunie 1992, la ora 12, la sediul Asociației de Drept Internațional și Relații Internaționale din șoseaua Kiseleff nr. 47, Vladimir Tismăneanu, cercetător la Foreign Policy Research Institute din Philadelphia, profesor la University of Maryland, a ținut o conferință pe tema „Incertitudinile postcomunismului — impactul revoluțiilor din Europa de răsărit și centrală".

Conferința s-a axat pe ideea complexității revoluțiilor central-est-europene, distincte de modelul clasic al revoluției prin caracterele lor antiideologice, antiteleologice, antimesianice, antitacobine și antiutopice. Ele au fost revoluții ale detotalizării, revoluții antitotalitare și antisistemice, iar căderea sistemului a însemnat căderea tuturor fragmentelor sale (ideologia, teroarea, cultul liderului, tehnologia represiunii etc.). Tendința românească de supraviețuire și regrupare a nomenclaturii și securității, de luare sub control a guvernului, parlamentului, justiției, a unei părți a presei, a aparatului de represiune, nu este una de durată, pentru că regulile de joc după care toate aceste instituții joacă vor duce la eliminarea treptată a tuturor elementelor supraviețuitoare aparatului comunist. Sistemul comunist și structurile sale sînt nonreproductibile. De altfel același crize care au acționat în provocarea revoluțiilor est-europene și căderea comunismului — fenomenul de autoruinare, de descompunere a elitelor, incapacitatea lor de a reprezenta o formulă de guvernare — vor acționa în continuare în delegitimarea actualului sistem, care este doar unul de tranziție. Referindu-se la incertitudinile lumii postcomuniste și făcînd distincția între diferitele tipuri de naționalism, Vladimir Tismăneanu a insistat asupra „noului naționalism", nonșovin, nonrasist, neexcluzînd deschiderile universaliste și care poate fi încorporat fără probleme de către forțele democratice.

Dialogul animat pe care Vladimir Tismăneanu l-a purtat cu ziariștii prezenți la conferință, cu specialiștii și oamenii politici l-a lăsat pe cei prezenți pe gînduri, stîrnind interesul pentru cărțile sale apărute în S.U.A. și pentru un eventual program de conferințe în universitățile române. **(DAN PAVEL)**

PROCESUL COMUNISMULUI

INCURSIUNE GERMANO-ROMÂNĂ ÎNTR-UN TIMP ZĂVORÎT

Între 10 și 13 iunie s-a desfășurat la Sediul Uniunii Scriitorilor o întîlnire cu cei cinci scriitori germani condamnați în cadrul unui proces politic organizat la Brașov — Orașul Stalin. Este vorba despre scriitorii Hans Bergel, Harald Siegmund, Wolf von Aichelburg, Georg Scherg și Andreas Birkner. În timpul întîlnirii organizate de Uniunea Scriitorilor, în colaborare cu Fundația pentru promovarea literaturii germane din România și de Societatea pentru promovarea literaturii germane din România, au prezentat referate mai mulți istorici și scriitori, printre aceștia aflîndu-se Banu Rădulescu (redactorul șef al revistei „Memoria"), Peter Motzan din Augsburg („Un eveniment acoperit de uitare și cu efecte prelungite"), Cornelius Zach („Procesul politic în comunism"), Ștefan Sienerth („Literatura și detenția"). La lucrările simpozionului au mai participat Mircea Dinescu, Președintele Uniunii și Mircea Ionescu Quintus, Ministrul Justiției. Vom reveni cu amănunte asupra acestui colocviu dedicat proceselor din perioada comunistă. **(WILLIAM TOTOK)**

REMEMBER

Piața Universității

RADU DOBÂNDĂ

Prolog : 12 iunie 1992. Ora 15. Piața Revoluției. Sosesc participanții la mitingul organizat de tineretul P.N.T.C.D. întru comemorarea celor 52 de zile (24 aprilie—13 iunie 1990) ale marii manifestații anticomuniste desfășurate în locul sfînt al libertății noastre — Piața Universității.

D-l Corneliu Coposu, președintele P.N.T.C.D. : „Sîngele vărsat de tinerii noștri pentru libertate va rodi într-un viitor apropiat".

D-l Valentin Gabrielescu, secretar general al P.N.T.C.D. deputat de Timiș, membru al comisiei parlamentare de anchetă a acelor evenimente (13—15 iunie 1990), arată că majoritatea componenților comisiei fiind feseniști, „au căutat să acopere adevărul, nevrînd să spună că șeful lor — președintele Iliescu — a călcat în picioare cele mai elementare drepturi aruncînd asupra populației batalioanele negre ale morții".

De la tribună au mai vorbit : d-na Simina Mezincescu („România Viitoare"), d-nii Sergiu Cunescu (președintele P.S.D.R.), Șerban Ghica (președintele organizației București a P.N.T.C.D.), Gheorghe Ceaușescu (Alianța Civică), Otto Weber (președintele P.E.R.), Alexandru Stănescu (președintele T.U.N.T.), Mihai Buleandră (organizația de tineret a P.S.D.R.), Toma Roman Jr. (organizația de tineret a A.C.) d-na Florica Raica (organizația de femei a P.N.T.C.D.), d-nii Giuliano Doman (elev — P.N.T.C.D.), Octavian Rădulescu (A.F.D.P.R.).

Ziua întîi. Piața Universității — Golania. Simbătă 13 iunie. În calendar — **Simbăta morților.** Ca și acum doi ani, încep să apară în perimetrul Pieței, cu mult înainte de ora fixată (17), „golani", „golănci", „golănași", „golănci". Unii simpli alții „tineri", „bătrîni", „profesori", „medici", „foști deținuți politici" ele. Unii cu oșarfe pe care sînt scrise înzinci mai vechi, resetmalizate sau mai noi. Umorul „Pieței" este proiectie inepuizabil. Ne aflăm în „prima zonă liberă de neocomunism". Se furnizează la esafodajul tribunei. Apare cineva cu o bornă pietală, pe care scrie „Kilometrul 0 al libertății noastre". Se deschide ușa balconului de la Facultatea de Geologie. Cei adunați pînă acum nu mai au răbdare și se îndreaptă spre curcubeu. Încep să strige „Jos Iliescu", „Jos comunismul", „Victorie, victorie". Discret, grupele de polițiști de la Batiștei și din intersecție marchează cu borne oprirea accesului și deviarea circulației. Vom afla mai tîrziu că acțiunea este coordonată de d-l general Nițu, care și-a pierdut un copil în timpul evenimentelor din decembrie '89.

Ora 16. În timp ce Vlaicu Radea, președintele Ligii Studenților din Universitatea București citește un Apel, în mijlocul mulțimii este zărit Marian Munteanu. Este dus pînă în balcon unde ține un mic discurs. „Piața Universității a reușit să țină treaz spiritul Adevărului. Și aceasta este cel mai important lucru".

După ora 17, la tribuna Alianței Poporului, lîngă Octavian Rădulescu s-au perindat numeroși vorbitori, printre care poetul ieșean Mihai Ursachi, d-l Gheorghe Gavrilă-Copil (președintele asociației „București—Chișinău").

Ziua a doua : Duminică 14 iunie. În calendarul ortodox — **Pogorîrea Sfîntului Duh. Rusaliile.** Se adună cîteva mii de oameni. Alte cîteva mii poposesc un timp, apoi pleacă mai departe. Se cîntă „cîntecele golanilor". Se scandează lozinci. La tribună sînt evocate din nou jertfele celor 45 de ani ai Marii Nopți Românești, se afirmă necesitatea restaurării monarhiei. Printre cei mai reprezentativi vorbitori au fost : d-l I. Cucu (președintele Ligii veteranilor de război), d-l Mihai Zamfir (președintele Partidului Liberal Monarhist), Dr. Pascu, fost deputat liberal, acum independent etc., Dumitru Dincă, a fost obstrucționat, prin fluierături și huiduieli, să vorbească la microfon.

Ziua a treia : Luni 15 iunie. **Sfînta Treime.** Întreaga zi a fost rezumată de slujba de pomenire a eroilor, oficiată de părintele Mehedințu.

Epilog. Toate aceste trei zile, după cum observăm, au fost mari sărbători ale Bisericii. Să fie doar o simplă coincidență?

Peste toate aceste trei zile, imediat după încheierea mitingurilor, s-au așezat perdele subțiri de nori, din care au căzut, ieșit de ușor, picături rare de ploaie. Calde, aproape fierbinți. Ca niște lacrimi.

ANDREI PLEȘU

O LĂMURIRE

Aflu că, de la o vreme, circulă — în cîteva ziare și în unele cercuri de opinie din țară — ideea că aș dori să candidez la președinție. La început nu mi s-a părut necesar să reacționez. În ultimii doi ani s-au spus despre mine tot felul de lucruri, care de care mai extravagante, așa încît nu m-a mirat să constat că pînă și absența mea din țară riscă să devină obiectul unui mic delir. Ce pot eu să fac la Berlin ? Ce altceva decît să frecventez asiduu un fel de școală pentru președinți și să trag sfori — ajutat, firește, de francmasoneria mondială — pentru a mă strecura la Cotroceni ! O sumedenie de intermediari binevoitori, telefoane de tot soiul, inflația zvonurilor și manipularea unor jumătăți de adevăruri au agravat însă lucrurile în așa fel încît mă simt dator cu o lămurire.

N-am întreprins și nu am de gînd să întreprind nimic pentru a intra în lupta electorală. **Orice informație contrară se datorează fie fanteziei irresponsabile a unor jurnaliști, fie interpretării abuzive a unor declarații de culise, născute în anumite cercuri politice, fie, pur și simplu, unui regretabil** malentendu. **Este adevărat că, în cîteva rînduri, am fost întrebat — uneori de prieteni — cum aș reacționa dacă mi s-ar cere să candidez. Și este adevărat că, acum vreo lună, mi s-a făcut — telefonic — o propunere** concretă **în acest sens. Răspunsul meu a fost următorul : preocupările mele berlineze sînt foarte departe de orice angajare politică. Dacă mi-aș pune, totuși problema să candidez, n-aș face-o, în nici un caz, ca reprezentant al unei culori politice date (fie Front, fie Convenție).**

Realitatea electorală românească este de așa natură încît numai candidatul unui puternic consens **poate spera să obțină o victorie : așadar un candidat pe care să-l susțină, în mod unanim, Convenția** (întreaga **Convenție** !), **precum și** alte **(cît mai multe) formațiuni politice,** inclusiv **aripa liberală a Frontului. Numai cu o asemenea formulă se poate cîștiga și numai o asemenea strategie merită asumată.** Dacă acest tip de consens s-ar realiza și dacă **mi s-ar cere să fiu „piloțul lui de încercare", aș reflecta cu seriozitate în ce măsură pot sau nu să-mi iau o astfel de sarcină.** Cum însă **acest tip de consens e cu totul improbabil pe scena politică românească, problema eventualei mele candidaturi** nu se pune. **Cu asta, discuția este, din punctul meu de vedere, încheiată și nimeni nu are mandat din partea mea să mă propună, să-mi treacă numele pe vreo listă sau alta, pe scurt, să-mi manevreze numele într-un joc politic de circumstanță.**

Ca unul care înțelege să rămînă în afara jocului, **nu-mi pot însă reprima un comentariu melancolic : știam că România nu e o țară a consensurilor ; știam că există „opozanți" pentru care alianța cu grupul Roman sună a adulter, după cum vor fi existînd „romaniști" care nu vor să audă de Manolescu sau de Coposu ; știam că politicianul român de azi e șmecher cînd trebuie să fie intransigent și intransigent cînd trebuie să fie șmecher, că sîntem diletanți, că lucrăm la decorația etajului înainte de a fi construit parterul, că ne luăm ambițiile drept „interese naționale", că preferăm eficacității politice o bățoasă marginalitate principială, că, în sfîrșit, luăm pasiunile politice drept gîndire politică și că avem mai multe vedete veleitare decît** leaderi **adevărați. Dar nu credeam că instinctul sinucigaș al divergenței, al fragmentării, e atît de puternic încît să ia mințile — în chiar ceasul al 12-lea — atîtor „oameni de bine". Aud că în Convenție apar fracțiuni ireductibile, că numărul aspiranților la candidatura supremă se mărește de la o zi la alta. În aceste condiții, alegerile vor fi o formalitate. Și, de data aceasta, nici un om de bună-credință nu va mai putea spune că e vina securității sau a cripto-comuniștilor...**

16 iunie 1992

RECUPERAREA TIMPULUI PIERDUT

ANDREEA PORA

Războiul candidaturilor la președinție a început să se transforme într-un paravan destinat să ofere publicului numai imaginea umbrelor chinezești ale personajelor ce se înfruntă în hățișul intrigilor care vor propulsa în cursă „omul cheie" al următorilor patru ani. Pentru că, în ciuda aparențelor, nu este vorba numai de interesele individuale ce vor intra în luptă, cît și de cele ale organizațiilor ce se află în spatele acestora. Nu se vor lupta numai Iliescu, Roman, Cornescu, Rațiu, Constantinescu, Rosetti sau mai știu eu cine, ci cele cîteva segmente sociale — nu foarte numeroase — ale căror idei, deziderate, mentalitate sau frică le reprezintă acestia. Securitatea, nomenclatura, activiștii (foști și actuali), opoziția conservatoare sau reformatoare — între toți aceștia va avea loc adevărata confruntare. Una de culise însă, de demisol, am putea spune, la suprafață nerăzbătînd decît ecouri înfundate. Iar electoratul, marele electorat, neimplicat politic, dornic în continuare de liniște și siguranță socială, sărăcit și scîrbit de toate și toți, este doar în postură de spectator și va alege probabil funcție de inspirație. Așa cum de altfel, o parte a lui a ales și la 20 mai. Este adevărat că 80% l-au ales fără ezitare pe Iliescu, dar opțiunile celorlalți s-au stabilit cu claritate numai în timpul confruntării televizate dintre cei trei. Atunci au ales între Rațiu și Cămpeanu. Probabilitatea ca același fenomen să se repete și acum, la o scară mult mai mare însă, crește pe zi ce trece.

Oricîte dosare se vor scoate la iveală, oricîte vizite de lucru va face tovarășul, oricîte pasiuni și argumente se vor risipi în cadrul Convenției, indiferent de grosimea și lungimea sforilor ce se vor trage, electoratul va judeca subiectiv, aparent lipsit de logică (sau cu o logică ce va scăpa sondajelor și analiștilor), va fi surd la demonstrații și programe, la promisiuni, acuze, sloganuri sau adevăruri „esențiale". De data aceasta va fi surd la dezinformare sau (chiar) la informare. Pentru că i-au mai rămas foarte puține lucruri în care să creadă, dezamăgirile fiind uriașe și repetate. De data aceasta s-ar putea să avem de-a face cu un electorat exclusiv „intuitiv", dornic numai de schimbare, indiferent de unde ar putea veni ea. Dar o schimbare în primul rînd a „personajelor". Opțiunile politice nu sînt cristalizate, și nu vor fi încă multă vreme, deoarece nici curentele și ideologiile nu sînt încă bine definite, confuzie la acest nivel existînd chiar în rîndul promotorilor lor. Poate doar noțiunea de Opoziție — asimilată anticomunismului — și cea de Putere — criptocomunism, sînt într-un fel clarificate. Deși în ultima perioadă și acestea suferă un proces de dezagregare. F.S.N.-ul s-a sfîrîmat, o aripă a lui devenind brusc reformatoare, democrată și tot ce-a fost înainte, iar Convenția, din cauza liberalilor și a frămîntărilor care o macină, stă și ea sub semnul întrebării, P.N.L.-ul printr-un mistrios slalom politic, s-a alăturat aripii comunistilor conservatori de tip Iliescu (similară celei de la Moscova, care îi dă dureri de cap lui Eltîn), restul partidelor întrînd într-un ciudat cerc vicios în cel mai nepotrivit moment... Nimic nu pare în acest context stabil, o miză sigură și ușor de receptat la nivelul maselor

Electoratul, mai mult ca acum doi ani se va crampona de „personalități", va vota oameni și nu idei, programe. De aceea, inconștient sau nu, toate formațiunile politice sînt într-o goană disperată nu atît după candidați, cît după personalități cu potențial competitiv. **Roman** dă din colț în colț, căutînd un adversar demn de fostul său tovarăș de arme și scenarii, ex-premierul fiind conștient că fără o piesă de rezistență în vîrful pîrâmidei feseniste, social-democrația și anticomunismul de ultimă oră nu vor avea nici o valoare chiar și în alegerile legislative. **De aceea și amînă atîta, miza unui „nume" fiind mult prea mare pentru a-și putea permite o greșeală.** Oricum, evident este că toate partidele se orientează spre figuri populare, deja cunoscute, cu charismă, spre intelectuali de vîrf. Pînă și Securitatea a realizat importanța unei astfel de desemnări...

Convenția Democratică se circumscrie și ea aceleiași conjuncturi, cu amendamentul că, spre deosebire de alte formațiuni, beneficiază de apanajul unei idei : aceea de opoziție unică. Desigur acesta este un anumit avantaj cu care se pornește din start ; așa cum însă este și Iliescu pentru F.D.S.N. sau organizațiile județene pentru F.S.N. De aceea ar fi riscant să se mizeze numai pe o singură carte. Nimeni n-o va face ! F.D.S.N.-ul a dorit amînarea alegerilor (și a obținut-o) pentru ca în afara lui Iliescu să mai poată beneficia și de reorganizarea structurilor locale, iar F.S.N.-ul a vrut alegeri imediate dintr-un motiv exact opus, sperînd că va putea concomitent să „producă" și un contracandidat redutabil. De ce a dorit însă Convenția alegeri în această vară — departajarea lor fiind o himeră — este greu de înțeles. Pentru că o lupță în care mizezi mai mult pe slăbiciunea (relativă) a dușmanului, decît pe forța ta, nu are mari șanse de izbîndă. Iar Convenția, din nefericire, nu are pînă la ora aceasta nici o perfectă organizare în teritoriu, nici un candidat. Amînarea s-ar putea să fie în ultimă instanță numai în folosul ei. Dacă însă va ști să o utilizeze ! Dacă va fi capabilă să repare greșelile și să-și schimbe... psihologia. Căci a spune că este suficientă și necesară o majoritate parlamentară pentru a schimba mersul istoriei chiar și cu un președinte ca Iliescu, este mai mult decît o naivitate. Sau a susține că nu este necesar ca C.D. să propună propriul candidat, așa cum se vehiculează în presa din ultima săptămînă, este o dovadă de inconștiență... Convenția poate învinge, acest lucru a devenit și mai evident după recenta victorie de la Iași, unde candidatul P.A.C. a obținut 58,9%, dovadă că electoratul, chiar și cel foarte fesenizat, a început, să se maturizeze. Dar ca să învingă în alegerile generale, C.D., ar trebui să folosească din plin respiro-ul obținut.

ȘI IAȘIUL INTRĂ ÎN EUROPA

Cel de-al treilea tur de scrutin pentru desemnarea primarului de Iași a dat cîștig de cauză candidatului Convenției Democratice (reprezentant al Partidului Alianței Civice), cu un procent de 59,8% din voturi. Semnificativ este faptul că la acest tur de scrutin s-au prezentat 59,74% din alegători, adică 133 554, ceea ce înseamnă că o bună parte a cetățenilor a optat pentru democrație în orașul care părea pînă mai ieri un bastion inexpugnabil al fesenismului ieșean. Iată că procesele de clarificare a opțiunilor electoratului au nu numai o desfășurare temporală, ci și o deplasare spațială, astfel că, de la extremitatea vestică (Timișoara) și pînă la extremitatea estică (Iași), românii sînt decîși să reintre în Europa, odată cu primarii Convenției Democratice. Să sperăm că alegerile prezidențiale vor lămuri pe deplin aceste opțiuni. (D.P.)

La 8 iunie, la sala Olimpia din Timişoara a avut loc o întîlnire a publicului timişorean cu preşedintele P.A.C., Nicolae Manolescu, în prezenţa invitatului special, poetul şi ziaristul Dorin Tudoran şi a reprezentanţilor presei (conducerea săptămînalelor „22" şi „Expres"), a unor membri ai Comitetului Director P.A.C. (Stelian Tănase, Dan Grigore, Dan Căpăţînă, Ioan Păun Otiman, Virgil Feier, Nicolae Ţăranu, Vasile Popovici) şi a lui Dan Papuc — preşedintele A.C., filiala Timişoara. În sală s-a aflat şi politologul Vladimir Tismăneanu. Toţi cei de faţă au răspuns întrebărilor venite, pe bileţele, din sală. Marea lor majoritate erau însă adresate lui Nicolae Manolescu. Răspunsurile au stîrnit aplauze, pe care, evident, nu le-am consemnat, aşa cum n-am consemnat nici lozincile strigate în sală. Nu mai revenim nici asupra „Apelului adresat liderilor politici şi formaţiunilor politice din C.D.", al filialei A.T.-Timişoara, reprodus în numărul anterior al revistei „22".

NICOLAE MANOLESCU:

„Cineva vrea să lase impresia c
nu suntem buni pentru democraţ

Atît eu cît şi colegii şi prietenii mei ne dăm seama că Timişoara rămîne Timişoara. Dacă numai un sfert din oraşele din România ar fi ca Timişoara, ne-am putea şi noi vedea de treburile noastre obişnuite şi revoluţia din România ar fi fost de multă vreme înfăptuită. Am venit de mai multe ori în oraşul dumneavoastră după revoluţie. Mă întîlnesc pentru a doua oară cu atît de multă lume aici şi de fiecare dată mă încearcă acelaşi sentiment de gratitudine pentru nişte oameni care nu au renunţat nici o clipă, după acele zile din decembrie 1989, la speranţa că în România se poate înfăptui democraţia. Cred că suntem acum mai aproape ca niciodată de această democraţie. Poate să vă pară curios ceea ce vă spun, deşi mai puţin curios dumneavoastră, care v-aţi păstrat speranţa în mai mare măsură decît alţii. Sînt şi unii care şi-au pierdut-o: unii au plecat din ţară, alţii nici nu mai merg la vot. După aceşti doi ani şi jumătate, aceasta este unul din simptomele cele mai grave. Pentru că aşa extraordinară cum a fost, revoluţia din 1989 n-a putut decît să deschidă un drum, nu să şi încheie procesul care putea să ne ducă de la dictatura comunistă la democraţie. Poate că am fost şi noi naivi închipuindu-ne atunci să ajunge sîngele vărsat, ajunge emoţia extraordinară care ne-a încercat pe toţi în acele zile pentru ca întreg trecutul comunist să dispară şi să intrăm de-a dreptul în democraţie, ca într-un paradis. Din păcate, în istorie lucrurile nu se petrec niciodată atît de simplu. Revoluţia din decembrie 1989 (eu continui să o numesc aşa, iar dumneavoastră sînteţi cei mai în măsură să ştiţi că aşa a fost) nu putea, ea singură, să pună capăt unui întreg sistem spiritual, material, moral, politic, economic, social şi să ne treacă dintr-o dată într-o altă lume, aceea la care puţini dintre noi mai nădăjduiam după patru decenii de comunism în România. Era nevoie şi de o revoluţie politică: ea se înfăptuieşte mult mai lent şi cu mult mai multe răsuciri, convulsii decît cea de stradă. Revoluţia politică este mai puţin spectaculoasă, dar este absolut necesară. Şi ea începe cu descoperirea că suntem cetăţeni ai unei ţări faţă de care avem obligaţia să ne comportăm ca nişte cetăţeni. O descoperire nu uşoară, şi nu uşor de pus în practică. Pentru că patru decenii de comunism au transformat societatea românească într-un fel de pulbere (acea societate atomizată despre care s-a vorbit atîta), în care fiecare parte, fiecare atom, fiecare celulă se comportă ca şi cînd ar fi fost singure. Unele împotriva altora şi, din păcate, unele împreună cu altele. Revoluţia politică începe cu transformarea acestei mase, amorfe şi împrăştiate, într-o masă omogenă şi conştientă de sine: o masă de cetăţeni. Şi prima faptă a unui cetăţean conştient, într-o perioadă ca aceasta, este de a merge la vot. Pare foarte simplu: în primul moment nu ni se cere decît să ne exprimăm în mod liber şi direct votul. Putem, în sfîrşit, să alegem. Ei bine, faptul că revoluţia se înfăptuieşte dificil, cu mare întîrziere, îl arată chiar felul în care în anumite oraşe din această ţară cetăţeni români refuză de la o vreme să-şi mai exercite dreptul la vot. La faşi e nevoie de trei tururi de scrutin ca să fie ales primarul. Dificultăţile revoluţiei politice încep de la lipsa noastră tot mai accentuată de speranţă. Acum noi ştim cu toţii că nu mai există întoarcere spre comunism: aceasta ar trebui să ne dea o mare încredere şi să ne facă să privim înainte. Însă, în loc ca uriaşa bucurie că am putut să scăpăm de infern să ne dea încredere şi speranţă, ea ne dă, dimpotrivă, o stare ciudată de aşteptare şi de nesiguranţă. Ca şi cum n-am mai şti ce urmează să se întîmple cu noi. Cu toţii am fost mult prea bucuroşi, prea euforici după decembrie 1989 ca să mai avem acum răbdare să trecem printr-o revoluţie politică foarte lentă şi dificilă şi care se amestecă cu greutăţile noastre materiale şi morale de fiecare zi. Fiindcă nu vedem că s-ar fi făcut ceva adevărat, ceva profund pentru societatea românească: minciuna continuă să fie la putere; ni se ascunde ce s-a întîmplat de fapt cu noi în zilele din decembrie şi cine a omorît peste o mie dintre concetăţenii noştri... Este inadmisibil ca după aproape trei ani de la revoluţia din decembrie să nu cunoaştem numele nici unui criminal. Aş vrea să ştiu cum, cu ce conştiinţă poate intra domnul Iliescu în campania electorală pe care şi-a anunţat-o, ştiind ca şi noi toţi că acest lucru, fundamental pentru noi, continuă să ne fie ascuns. Ce lozinci, ce promisiuni pot să facă nişte oameni care în trei ani n-au avut grijă mai mare decît aceea de a ne înşela? Marxismul, doamnelor şi domnilor, ne-a învăţat că economicul trece înainte de toate. Poate. Dar acum constatăm, aş spune tot pe pielea noastră, că nu de economie e vorba, ci de starea noastră morală şi spirituală: acele lucruri esenţiale în tranziţia spre democraţie nu s-au făcut, pentru că ni s-a creat tot timpul o stare spirituală ostilă şi incompatibilă cu orice schimbare. Am fost mereu înşelaţi, mereu frustraţi şi, în mod sistematic, ni s-a luat orice speranţă de viitor. Adică ni s-a luat principala motivaţie de a face ceva. Pentru că dacă oamenii nu mai merg acum la vot, dacă fiecare caută să-şi rezolve măruntele lui probleme (mărunte dintr-o perspectivă istorică, dar vitale pentru familiile noastre, pentru noi înşine ca indivizi), aceasta nu este pentru că noi suntem un popor incapabil să înţelegem sacrificiul, pentru că nu mai putem acum, după 45 de ani de mizerie, să suportăm mizeria. Cine spune deci că românii nu sînt făcuţi pentru democraţie (sau că nu au răbdare să aştepte democraţia) se înşală. Şi, din păcate, au început s-o spună şi străinii. Repetatele convulsii sociale din ultimii trei ani au atras atenţia lumii asupra noastră într-un mod nefavorabil. S-a spus: iată, românii îşi fac abia au ieşit din epoca de piatră îi cheamă pe locuitorii de sub pămînt ca să le reamintească cum era pe vremuri. Ei bine, lucrurile acestea nu se întîmplă pentru că noi, românii, am suferi de vreo boală naţională incurabilă cum vor să lase impresia tocmai cei care fac mai mult caz de patriotism, care ne văd ameninţaţi, din toate părţile, de vecini. Nu, nu suntem bolnavi, cineva vrea să lase această impresie. Cineva vrea în mod metodic să-i convingă pe alţii şi pe noi înşine că nu

„Vorbind aşa cum vorbesc, îmi micşorez şansele de a fi candidatul unic al Convenţiei"

(Răspunsurile lui Nicolae Manolescu la întrebările sălii)

Dacă o formaţiune pleacă dintr-o coaliţie, trebuie să-şi dea acordul pentru păstrarea denumirii şi a semnului. Atunci cînd Partidul Naţional Liberal a părăsit Convenţia, ne-a spus: „Vă vom răspunde după ce se aprobă legea".

Există, precum ştiţi, o diplomaţie, iar amînările fac parte din ea. Să sperăm că P.N.L. ne va permite să ne folosim în continuare şi de semn şi de denumire. Dacă nu, aceasta nu va fi cea mai mare tragedie. La urma urmei, în loc de o cheie, putem să punem două!

Cineva care semnează Un primar, **ne întreabă cum vedem problema îmbogăţirii nomenclaturii şi a S.R.L.-ului?**

Au existat îmbogăţiţi în România în trei momente: o dată în epoca lui Mihalache Sturdza, înainte de 1848, a doua oară după primul război mondial şi a treia oară după revoluţia din 1989. Se pare deci că este un **fenomen recurent** şi, din păcate, nu se poate face nimic în această privinţă. Trebuie păzită cît mai mult legalitatea şi trebuie împiedicate abuzurile evidente, cele „cu acte", pentru că abuzurile care nu se văd se vor face în continuare. Nu-i poţi opri pe oameni în pragul unui regim capitalist să aibă spirit de iniţiativă şi să facă afaceri. E drept însă că ei profită şi de funcţii pentru afacerile lor, că unesc comunismul cu capitalismul (comunismul cu funcţiile şi capitalismul cu averile). Cu funcţiile are să le mai meargă o vreme, după care au să rămînă cu banii, iar copiii lor au să fie nişte cetăţeni onorabili şi n-au să mai facă decît politică democratică. Aşa se întîmplă în toate ţările şi în toată lumea fostă comunistă. Acum un an am stat de vorbă cu preşedintele, hai să-i spunem, Aliantei Civice din Nicaragua. L-am întrebat ce se întîmplă cu sandiniştii, cu adepţii fostului lor partid totalitar, după ce au pierdut alegerile, şi el mi-a răspuns: „Sînt trei feluri de sandinişti: unii care au constituit un partid de tendinţă socialistă, sau social-democrată, alţii care s-au retras şi se organizează ca o reţea paramilitară, şi, în sfîrşit, o a treia parte care s-au lansat în afaceri. S-au privatizat şi cîştigă foarte mulţi bani". „Şi ce fac cu banii?" am întrebat eu naiv. „Ei, cu banii, sprijină celelalte două categorii."

De ce durează atîta de mult pînă se alege acel candidat pentru preşedinţie din partea C.D.?

Şi copiii se fac greu, darămite preşedinţii! Pe de altă parte, copilul cu multe moaşe... ştiţi şi dumneavoastră ce riscă! În momentul de faţă, în Convenţie există 15 partide şi formaţiuni, unele dintre ele foarte importante, cu tradiţii, altele mai puţin importante, dar cu pretenţii. Este inevitabil ca fiecare să dorească să aibă un cuvînt de spus în această problemă. Şi, probabil, majoritatea liderilor acestor formaţiuni consideră că nu e posibil să împartă cu alte formaţiuni un lider capabil, asupra căruia să cadă de acord. Spun probabil, pentru că, în afară de mine, nici unul nu vorbeşte despre lucrurile astea. Vorbind despre cum vorbesc, chiar şi în public eu îmi micşorez şansele de a fi candidatul unic. Numai că prefer să-mi micşorez şansele decît să spun ce nu gîndesc.

De ce a propus Alianţa Civică un candidat?

Vă mărturisesc, nu ştiu. Am citit şi eu un comunicat pe care l-au publicat în presă, dar n-am înţeles nimic. Nu mă pricep la limba de lemn.

Care e poziţia faţă de monarhie a P.A.C. şi a C.D.?

Sînt două lucruri diferite: nu există un punct de vedere al C.D. în această problemă, există puncte de vedere ale diferitelor formaţiuni care o compun. Şi aş spune că sînt în Convenţie formaţiuni monarhiste, sînt formaţiuni republicane (P.S.D., cu Sergiu Cunescu) şi formaţiuni care nu s-au declarat nici republicane, nici monarhiste. Aici, cu acordul colegilor mei, aş include P.A.C. Aceasta înseamnă că poporul român şi nu o mînă de politicieni este chemat să aleagă între cele două forme de guvernămînt. Nimeni dintre noi nu se poate erija în postura de ştiutor pe această temă: nu ştim cu adevărat ce doreşte poporul român. Noi putem să spunem cîteva lucruri foarte simple, şi pe care istoria le confirmă. Primul este acela că, în 1947, Regele a fost înlăturat printr-un act abuziv, constatat de altfel post-factum, în aprilie 1948, printr-o lege. În al doilea rînd, au trecut de atunci patruzeci şi mai bine de ani, ţara aceasta, poporul român, Majestatea Sa Regele, noi toţi nu mai ştim cei care eram în 1947. Nu putem pune acesti patruzeci de ani în paranteză, ca şi cînd n-ar fi fost. Este absolut evident că această ţară nu mai seamănă cu aceea care era la sfîrşitul celui de-al doilea război mondial. Şi atunci, singura soluţie raţională este aceea de a consulta poporul printr-un referendum şi a-l întreba ce doreşte. Cu o condiţie pe care o repet mereu: referendumul nu se poate face oricum şi oricînd. El trebuie pregătit. Trebuie să evităm cu orice preţ ca oamenii să voteze la acest referendum cum au votat la 20 mai 1990. Aceasta nu înseamnă că oamenii trebuie impresionaţi, determinaţi să voteze pentru monarhie sau pentru republică. Oamenii trebuie pur şi simplu informaţi, lămuriţi ca să voteze în cunoştinţă de cauză. Şi dacă d-l Iliescu tot l-a numit —, pe Majestatea Sa — trec peste ironie — cetăţeanul Mihai de Hohenzollern —, deci a recunoscut că este cetăţean român, atunci nu văd de ce nu a fost lăsat să vină mai des. Trebuie ca televiziunea să poată să discute astfel de lucruri, fără ca redactorii care fac asta să-şi piardă posturile. Trebuie ca lumea să ştie ce înseamnă monarhie, ce înseamnă republică, ce a fost cu Carol, cu Ferdinand, cu toţi aceşti regi cărora România le datora faptul de a se număra printre ţările civilizate ale Europei. Trebuie, cu alte cuvinte, ca oricine va fi preşedinte de aici încolo să încerce să elimine acest sentiment de **uzurpare** pe care l-au dat preşedinţii dintre 1947—1992.

La „Europa Liberă" a fost lansată ideea că P.A.C. ar fi apărut ca să se ia electoratul liberalilor. Este adevărat?

Nu. Mai sînt şi liberali care cred asta, dar nu e adevărat.

E adevărat că P.N.T.C.D. pretinde 50% din voturile Convenţiei?

Nu. Sau cel puţin nu ştim noi.

Sînt întrebat dacă cetăţeanul Manolescu ar vota pentru Regele Mihai sau pentru Manolescu?

Cetăţeanul Manolescu ar vota pentru Rege. Dar, din păcate, ştiţi că nu se poate ajunge la acest tip de opţiune.

Există posibilitatea ieşirii P.A.C. din Convenţie?

Nu.

Există posibilitatea ca din partea Convenţiei să nu fie nici un candidat la preşedinţie?

Nu.

Care este părerea d-lui Manolescu despre Emil Constantinescu.

Foarte bună.

Sînt întrebat dacă s-a luat vreo măsură pentru ca în P.A.C. să nu se infiltreze foşti securişti sau actuali S.R.L.-şti.

Am luat noi măsuri, dar ei sînt mult mai pricepuţi decît noi: au şi ei măsurile lor, şi n-avem nici o şansă, se vor infiltra. Deşi, la urma urmei, nu prea văd de ce s-ar infiltra, pentru că noi spunem tot. Iar ei ştiu ce spunem. N-are rost să te tot ţii de domnul primar şi să-i pui telefonul sub ascultare, cînd ştii ce gîndeşte. De ce credeţi că are nevoie d-l Iliescu să ştie ce crede poporul român despre domnia sa?

Vocea din sală: **„De ce se apără cu zdrahoni?"**

e"

suntem buni de democraţie, că ne-ar trebui un regim de mînă forte, că ne-ar trebui un regim militar, că prea ne certăm noi, politicienii, tot timpul intre noi. Ia să vină un politician mai mare, să ne tragă de urechi, să ne impingă în banca noastră, să ne pună în ordine şi să ia el puterea! Cred că acum este absolut evident pentru toată lumea că se joacă un fel de tragi-comedie a înşelării noastre. Viaţa politică înseamnă diversitate, înseamnă conflict, înseamnă luptă. Dar de aici şi pînă la a lăsa tot timpul impresia că ţara se află unde se află pentru că politicienii nu sunt în stare decît să se certe, că prea multele partide au dus România în sapă de lemn în aceşti trei ani este o mare distanţă şi este un neadevăr. Nu faptul că sunt o sută şi ceva de partide politice are importanţă (la urma urmei, cite contează? 9 sau 10, suntem în limitele normalului), ci strategia generală de — hai să folosesc un cuvînt pe care îl uitasem — sabotare a poporului român.

Comedia sinistră a aminării alegerilor face parte dintr-un scenariu de pregătire a unei dictaturi

Suntem ţinuţi să credem noi înşine că ne trebuie un dictator pentru ca la un moment dat cînd, Doamne fereşte, dictatorul a şi venit, jumătate din noi, să spună: „Mai bine aşa, nu se mai putea ca pînă acum!". Suntem, incet-incet, pregătiţi pentru această soluţie. Iar această comedie sinistră a aminării alegerilor face parte din acelaşi scenariu. N-o să mă facă nimeni să cred că alegerile se tot aminâ fiindcă se ceartă d-l Roman cu d-l Iliescu. D-l Roman şi d-l Iliescu pot să joace împreună tenis, golf, pot să se şi certe. Alegerile se aminâ de fapt pentru a se mai juca încă o carte pe nervii noştri. „Ce-i şi cu alegerile astea? Toată lumea vorbeşte doar de ele: noi nu puteam să ne cumpărăm cele necesare, ca să trăim, totul s-a scumpit ingrozitor, iar oamenii ăştia ce fac? Se bat pentru alegeri. Mai vor şi bani. Mai vor fi finanţarea campaniei electorale!" Se creează astfel o imagine atit de ingrozitoare, incit nu-ţi mai vine să spui un lucru firesc: domnilor, nu se poate face campanie electorală fără bani pentru că trenul costă, maşina costă, hotelul costă (pot să vă spun eu cît costă hotelul Continental din Timişoara). Şi iată cum o societate politizată în întregul ei în decembrie 1989 se desface incet-incet în părţile componente şi tot mai puţini oameni sînt interesaţi de politică. N-o să spun că politica este singurul lucru important din lumea aceasta, dar atunci cînd trebuie să trecem de la comunism la democraţie, de la dictatură la libertate, fiecare dintre noi şi toţi împreună trebuie să ne asumăm o răspundere politică.

Ciolanul a fost de mult consumat în măcelăriile ceauşiste, iar politicienii riscă sărăcia şi oprobriul public.

Trebuie să facem politică cu toţii: dar aceasta nu înseamnă mare lucru. Aceasta înseamnă doar să ne comportăm ca niste cetăţeni conştienţi de ceea ce dorim şi de rolul pe care putem să-l jucăm. Dacă fiecare dintre noi îşi face datoria, acolo unde se află, cu onestitate, în măsura posibilităţilor lui, tranziţia de care vorbim mereu se va realiza mult mai repede, şi fără atîtea convulsii. Aceasta este de fapt o datorie, o datorie spirituală: atîţia oameni şi-au lăsat meseriile ca să facă politică, nu de dragul ciolanului. Ciolanul a fost, doamnelor şi domnilor, de multă vreme consumat în măcelăriile domniei ceauşiste, împărţit în bucăţele şi mincat în loc de carne. Există în momentul de faţă meserii mult mai avantajoase, în care se cîştigă incomparabil mai repede şi mai mult decît în politică. Politicienii de profesie (ca să spun aşa) se vor alege pînă la urmă cu sărăcia şi cu oprobriul public, dacă nu vor reuşi şi să facă ceea ce promit. Nu avem multe şanse ca în locul aptauzelor căiduroase şi pline de speranţe ale dumneavoastră să primim fluierături şi huiduieli dacă nu ne ţinem de cuvînt. Deocamdată, noi care suntem aici putem să vă promitem multe, întrucît nu sunţem încă la putere (cu excepţia d-lui Oancea şi a d-lui Tăranu, care este consilier). Dacă dumneavoastră continuaţi să-i aplaudaţi pe primarul Timişoarei, la patru luni de cînd l aţi ales, înseamnă sau că d-l Oancea a început să facă ceva, şi dumneavoastră simţiţi aşa, sau că dumneavoastră sînteţi niste mari naivi crezînd că se poate face ceva. Ca şi d-l Oancea de altfel. Mărturisesc că şi eu sînt un mare naiv şi cred că se poate face ceva. Dacă nu credeam aşa, nu eram acum la Timişoara.

DORIN TUDORAN

„Tristeţea omului care poate face mai mult bine ţării sale din afară decît dinăuntru"

Mi se reaminteşte că la începutul anului 1990, cînd am venit pentru prima dată în România după ce am plecat din ţară, m-am reintors în S.U.A. cu o tristeţe infinită — probabil că am declarat-o şi mi se spune că poate de data aceasta am adus cu mine vreo speranţă.

Recunosc că am fost şi de data aceea foarte sincer şi am spus că am plecat înapoi, spre Statele Unite, cu o tristeţe infinită. Insă am uitat să nuanţez că tristeţea era nu neapărat pentru ceea ce am găsit aici, ci pentru faptul că simţeam că, aşa cum a fost cînd am plecat prima oară din România, nu puteam să fac mai mult pentru această ţară. Nu cred că există pentru un om cinstit o tristeţe — mai infinită (cer scuze pentru termen) decît să simtă că poate încă face mai mult bine ţării sale din afară decît dinăuntru. Şi din nou: spor că acel preşedinte care va face ca mulţi, cît mai mulţi dintre românii care astăzi trăiesc în afara ţării, să facă, în sfîrşit, mai mult bine decît din afară, să fie tot Nicolae Manolescu (îmi pare rău că-i dau atîtea sarcini).

Imaginea lui Ion Iliescu în străinătate.

D-l I. Iliescu, nu a realizat în decembrie 1989 (probabil că era foarte ocupat) ce şansă enormă a avut plecînd la drum, cu un credit egal celui de care s-au bucurat Havel, Michnik, Walesa şi alţii, cu care nu se afla în „aceeaşi ligă": cum se spune. Deci plecînd cu un credit imens, d-l. Iliescu, luat cu treburile, nu a realizat că imaginea domniei sale a devenit dintr-una care reprezenta, pentru majoritatea membrilor diasporei româneşti, simbolul speranţei, o caricatură.

Soljeniţîn se va întoarce în Rusia. Cînd credeţi că Paul Goma se va întoarce în România?

Sper din toată inima că după ce a primit în acest an un meritat premiu al Uniunii Scriitorilor pentru o carte de proză, Paul Goma va putea găsi puterea să se întoarcă în România. Nu sînt eu cel care să decid cînd se întoarce, dacă se va întoarce definitiv sau temporar, ce pot să mărturisesc este că, dacă astăzi, în faţa dumneavoastră se află oameni ca primarul Timişoarei, ca preşedintele P.A.C., ca mine, probabil că noi le datorăm, într-un fel sau altul, lui Paul Goma şi unor oameni ca ei prezenţa noastră aici. Noi sîntem produsele curajului lor. Nu trebuie să uitaţi că, spre deosebire de România, alte locuri, chiar capitala fostului Imperiu Sovietic, Moscova, s-au arătat mult mai decente şi mult mai abile în recuperarea celor care au părăsit ţările acelea, nu din dorinţa lor. Eu sper că Paul Goma şi alţii se vor întoarce (poate) definitiv în România, cînd un alt preşedinte al acestei ţări, cu mai multă înţelegere nu doar pentru cultură, ci pentru valorile acestui neam, va găsi timpul să-l invite să vină acasă pe Paul Goma şi pe alţii, şi să constate dacă vrea să rămînă aici şi chiar să-l aştepte la aeroport. Eu sper că acel preşedinte care îl va aştepta pe Paul Goma la aeroport va fi Nicolae Manolescu.

Mai sînt întrebat: de ce nu mai apare revista „Meridian"?

Viaţa unei reviste în străinătate este cu mult mai dependentă de mecenat, de bunăvoinţa celor cu bani, decît în

(continuare în pag. 10)

De ce se apără cu zdrahoni d-l Iliescu? De iubirea poporului probabil.

De ce sînt acuzat că m-au sprijinit socialiştii francezi?

Păi, ştiu eu de ce? Întrebaţi-i pe cei de la S.R.I. Ar fi fost bine ne sprijine şi ei cu ceva, cu bani, pentru că sînt un partid mare, gat, dar aşa ne-am ales numai cu zvonurile şi ponoasele.

Un universitar mă întreabă de ce sînt atît de pesimist.

Eu am crezut că sînt optimist. Dacă eram pesimist... Dar eu sînt optimist incurabil, în aşa măsură încît, înainte de revoluţie, un necunoscut al dumneavoastră, profesorul Liviu Ciocârlie, mă considera cam irresponsabil.

Domnul inginer Paler consideră necesar un apel către naţiune în pragul alegerilor legislative, care să sublinieze unitatea opoziţiei.

Probabil că va exista un asemenea apel, deşi după părerea mea e mai important ca această unitate să se manifeste în mod concret decît prin apeluri.

seudonimele d-lui Măgureanu

De ce d-l Măgureanu nu-şi păstrează numele original?

Nu ştiu, dar aceasta este chiar treaba d-lui Măgureanu. Are dreptul în fond să-şi ia pseudonim şi-a mai luat domnia sa şi pe vremuri, aşa aflat, probabil. Maghiarizarea numelor româneşti în Ardeal nu ştiu dacă îi poate fi imputată d-lui Măgureanu. Cum vedeţi, apăr de această acuzaţie. Are domnia sa altele, de care nu poate apărut.

Sînt mai multe întrebări referitoare la părerea pe care o avem despre revoluţionarii din decembrie.

Ceea ce se întîmplă cu majoritatea acestor oameni care scăpat cu viaţă, dar nu totdeauna şi întregi la trup, din evenimentele din decembrie este o ruşine naţională. Ne aducem aminte toţii de poezia lui Vasile Alecsandri despre eroii din războiul pentru independenţă pe care societatea românească şi prima Românie independentă după 1987 i-a uitat cu desăvîrşire şi au devenit cerşetori pe străzi. Am învăţat atunci poezia la şcoală, şi ne-am entuziasmat foarte tare, văzînd cît de urît se putea purta statul burghezo-moşieresc cu eroii neamului. Iată că şi statul fesenist se poartă la fel. Fără îndoială că oamenii aceştia merită nu numai considerăţia noastră retorică, ci şi să fie cu adevărat ajutaţi, pentru că unii dintre ei, nu mai pot să-şi cîştige existenţa în mod normal. Ceea ce se întîmplă cu fondul Libertatea şi cu toate acestea sume de bani pe care generozitatea unui întreg popor le-a pus la dispoziţie răniţilor revoluţiei şi familiilor celor morţi este un scandal. Dacă nu erau acei oameni şi nu aveau curajul pe care l-au avut, noi şi astăzi scandam în continuare numele lui Ceauşescu, al Regelui Mihai,

ici un partid important
u are legătură cu francmasoneria

Care este lucrul de care m-aş teme cel mai mult dacă aş fi ales preşedinte?

Chiar de lucrul acesta, de a fi preşedinte, mă tem cel mai mult, întru că el implică o atît de mare răspundere, încît n-aş putea fi niciodată convins în străfundul conştiinţei mele că am făcut destul, ca să nu dezamăgesc oamenii.

P.A.C. nu a vrut sau nu a putut să intre în parlament ca P.S.M. sau ca România Mare?

În nici un caz n-ar fi vrut să intre în parlament pe uşa pe care au intrat cele două partide sus-numite. În al doilea rînd, faptul că în faţa naţiunii, la televiziune, reprezentanţii celor două partide **(nomina odiosa)** apar pe postul naţional este o încălcare a hotărîrii parlamentului. Pentru că parlamentul a hotărît ca cei plecaţi din partide să devină independenţi, fără să poată trece la partide care nu există în parlament ca urmare a votului din 20 mai. Prin urmare, domnii parlamentari care s-au declarat P.S.M.-işti sau P.R.M.-işti sînt independenţi, P.S.M.-ul şi P.R.M.-ul nu fac parte din parlament. De ce totuşi iubita televiziune le permite să apară pe post este o întrebare pe care nu ne-am pus-o cu destulă tărie şi pe care presa a uitat să şi-o pună. Oricum ar fi, degeaba apar aceşti parlamentari la televizor, că tot nu-i votează lumea. Mai ales de cînd s-a înfiinţat un mare partid de stînga comunistă către care se vor duce de-acum toate apele acestor partide: este bineînţeles vorba de F.D.S.N. Vreau să văd acum ce au să facă P.S.M., P.R.M. Pentru că au să-şi piardă clienţii. F.D.S.N. este partid serios, de viitor, are preşedinte. **(risete)**

Dacă mi-am consultat horoscopul cînd mi-am anunţat candidatura la preşedinţie?

Mărturisesc că nu.

Care este legătura dintre francmasonerie şi mişcările politice din România? Există legături ale P.A.C. cu francmasoneria?

Nu. Despre francmasonerie s-au scris multe cărţi. Francmasoneria este o instituţie serioasă, cu o lungă istorie, fără de care nu pot fi înţelese anumite evenimente. Tot secolul XIX românesc este plin de francmasoni. De la Bălcescu pînă la Titu Maiorescu. În momentul de faţă, după părerea mea, francmasoneria este în declin, iar cel puţin eu nu ştiu ca vreun partid politic din România (cele importante) să aibă relaţii consistente cu francmasoneria. N-ar fi rău dacă am avea (presupun), ar trebui să vedem despre ce este vorba. De exemplu, viaţa lui Bălcescu este greu de înţeles fără francmasonerie. Or, dacă Bălcescu, un om atît de pur şi atît de devotat patriei şi neamului lui, a fost unul din capii francmasoneriei europene în secolul trecut, vă daţi seama că francmasoneria nu merită firma pe care i-a fixat-o comunismul.

Dacă odată ales preşedinte voi mai vizita Timişoara, sau voi veni în fel ca domnul Iliescu?

Vedeţi, aceasta nu mai depinde de mine. Aceasta depinde de timişoreni.

De ce sînteţi împotriva foştilor deţinuţi politici?

Nu sîntem împotriva foştilor deţinuţi politici, nu ştiu de unde poate să vină această idee. Dacă pot să existe neînţelegeri personale sau tensiuni între diferite formaţiuni din Convenţie, între Ticu Dumitrescu şi Stelian Tănase sau mine, aceasta nu înseamnă nici că Ticu Dumitrescu e împotriva P.A.C., nici că noi sîntem împotriva A.F.D.P. E absolut imposibil ca o formaţiune să fie împotriva alteia cînd se găsesc în acelaşi loc, pe aceeaşi baricadă. Deţinuţii politici sînt acei dintre noi care au suferit cel mai mult înainte de revoluţie. Avem, de altfel, foarte mulţi şi în P.A.C.

Grupaj alcătuit de Gabriela Adameşteanu

(continuare în pag. 10)

(urmare din pag. 8—9)

Cultura nu este a cincea roată la căruță

Două întrebări se referă la pensionari și la cei care au murit în închisori și nu au fost încă reabilitați

Am să vă spun de ce le-am legat în felul acesta. Mama mea, care este pensionară și care a fost profesoară timp de vreo 44 de ani, își poate permite acum, din pensia pe care o ia, cu toate indexările, să se ducă o dată pe lună de la București, unde locuiește, la Sibiu, să vadă mormîntul tatălui meu, dar nu-i mai rămîne nimic ca să mai mănînce, să-și plătească chiria și celelalte lucruri. Atît o costă drumul București — Sibiu și înapoi și două zile de stat acolo. După 44 de ani de învățămînt, dintre care doi de închisoare.

Noi știm cu toții că orice guvernare are de rezolvat o mulțime de probleme practice, imediate, care țin de pîinea oamenilor, de căldură etc. Nu-i mai puțin adevărat că nu mai putem amîna problemele majore, care țin de sufletul, de moralul națiunii. Și poate că nu e întîmplător să legăm permanența amînare a acestor probleme de felul cum arată proiectul de lege pentru culte, care e acum în curs de discutare. El nu a ajuns la parlament. Am citit acest proiect, și m-am întrebat nu din curiozitatea de a ști care va fi soarta bisericii române în următorii ani, ci mai mult să văd în subtext care este rolul pe care puterea îl acordă bisericii ca factor spiritual. Acest proiect semnat de d-l Vlădutescu, bine cunoscut profesor de istoria filosofiei, conține cîteva prevederi atît de retrograde și de comuniste, încît o clipă m-am întrebat dacă nu cumva este vorba de alt Vlădutescu. Cu alte cuvinte, rolul pe care regimul actual îl rezervă nu numai culturii, dar și cultelor, este cel de cenușăreasă. A cincea roată la căruță. Dacă ne gîndim însă că reforma noastră, de care vorbim atît, trebuie să fie în primul rînd o reformă spirituală, ar trebui să începem prin a acorda mai multă atenție religiei, culturii, factorilor spirituali. Aici nu se pune problema că **nu sînt bani.** Nu poți să faci calcule de bani cînd este vorba despre lucruri de o asemenea însemnătate. Și în al doilea rînd, cînd ne gîndim că bugetul pentru cultură pe 1992 este doar de 0,35%, mă întreb: oare nu putea să fie măcar de 10 ori mai mare? Pentru că ce înseamnă 3,5% din bugetul unei țări? Cu mulți ani înainte de revoluție, un inginer șef la un combinat din Moldova mi-a spus că respectivul combinat cheltuiește 3,4% din energia electrică a României. La vremea aceea iluminatul public nu însemna mai mult decît două-trei procente. Și atunci mi-am dat seama ce aberant este un regim care vrea să facă economii exact de acolo de unde nu se poate, din bucunarul contribuabilului. Vă aduceți aminte cum se făceau economii și ni se stingea lumina din acele două-trei procente nenorocite? Cum e cu putință ca un parlament în care se află mulți oameni de carte, măcar la propriu, dacă nu totdeauna și la figurat, să nu se gîndească nici o clipă că „nu face bine" să lovi cu un buget atît de redus pentru cultură? Este o problemă „de firmă", dacă vreți, pentru un popor care vrea să rămînă în istorie, după ce a existat vreme de 45 de ani riscul de a ieși din istorie. La urma urmelor, după noi, după toate popoarele rămîne cultura. Toate celelalte dispar în neant. Tot ce se ține astăzi minte din istoria lumii mai vechi sau mai nouă este în primul rînd cultura ei. Și noi dăm, în primul an după o revoluție care a înlăturat un regim anticultural și, implicit, antinațional (pentru că distrugînd cultura, distrugi națiunea), un buget de 0,35%. Toate aceste probleme par minore guvernanților actuali. Ne putem face o idee despre domniile lor, chiar și numai prin prisma acestor simple date.

Există mai multe întrebări pe care le voi rezuma astfel: de ce, în condițiile unei legi electorale antidemocrate — și —, Convenția nu se retrage din alegeri?

Problema are o latură morală și una politică. Poate că moralmente am fi motivați să ne retragem, dar politic nu. Noi am adoptat o conduită politică și încercăm să respectăm regula acestui joc. Cînd vom avea puterea, vom schimba legile, le vom face cît mai democratice cu putință. A ne retrage acum din jocul politic înseamnă de fapt a face jocul politic și celorlalți. Există suficiente partide în România în stare să întrețină iluzia pluripartidismului (P.D.A.R., P.U.N.R., România Mare, F.S.N.). Deci, ar fi destul de riscant.

Cum vede A.C. dezvoltarea învățămîntului universitar, care este o nenorocire?

Foarte multe dintre întrebările dumneavoastră conțin și răspunsul. Învățămîntul particular în sine ar putea să fie util la un moment dat. Din păcate, așa cum arată el acum, mai ales cel universitar, nu este. El folosește mai mult ca un fel de uzurare sufletească a părinților care nu și-au văzut copiii intrați la facultățile celelalte. Și atunci plătesc, bieții de ei, pentru a avea copilul o diplomă. Ce fel de diplomă, nu vreau să vă mai spun, pentru că au să spună colegii mei de acolo că au sînt obiectiv.

În alte părți se duc banii

De ce sînt retribuiți parlamentarii?

Poate că ar trebui să nu fie. Poți să fii perfect obiectiv aici, nu sînt parlamentar. Sper că în parlamentul viitor se va face această propunere: oamenii să nu mai stea de luni pînă vineri, ca niște sclavi **(risete)**, să ni se facă milă de ei, să-i vedem după mîncul nopții la televizor, trudiți și trudindu-se. Și anume, ei să se ducă să stea în locurile unde au fost aleși, să vadă de problemele oamenilor care i-au ales, pentru că de aceea s-au dus în parlament, să primească periodic documentările, să le studieze, să se întîlnească din timp în timp pentru vot. Sigur că în aceste condiții poate n-ar mai trebui plătiți: ar ajunge să li se plătească drumul. Pe de altă parte, nu cred că trebuie să fim atît de intransigenți cînd e vorba de plătit o muncă: munca unui parlamentar e o muncă serioasă. Noi greșim cînd spunem parlamentar, aducîndu-ne tot timpul aminte de niște figuri. Deci, la urma urmelor, de ce să nu fie plătiți? Ideea asta cu voluntariatul este o moștenire a regimului trecut. Numai Ceaușescu vrea să obțină totul de la noi, fără să ne dea nimic în schimb. Nu aici se deteriorează bugetul țării, plătindu-i pe parlamentari. În alte părți se duc banii, știți și dumneavoastră bine. Dacă ei ar face legile ca lumea, ar merita să-i plătim ca lumea.

Un ziarist maghiar din Timișoara întreabă cum vrea conducerea P.A.C. să rezolve problema maghiară.

I-aș spune colegului nostru maghiar că în primul rînd P.A.C. nu acceptă ideea că există o problemă maghiară **(aplauze).** O problemă maghiară se creează din cînd în cînd, știți și dumneavoastră de către cine și în ce scopuri **(risete, aplauze).** În momentul de față există mari speranțe să nu avem o problemă maghiară în viitorul apropiat, mai ales după ce P.U.N.R. și-a pus cenușă în cap după alegerile de la Tg. Mureș și a constatat că a greșit. Conferința națiunii încerită, a domnilor de la P.U.N.R., arată că au înțeles și ei ceva și anume că nu se poate face un partid cu șanse de izbîndă, care să aibă drept unic obiectiv acela de a-i alunga pe maghiari din România. Mai pot să-și găsească și alte obiective. Dacă nu există o problemă maghiară, există în schimb o minoritate maghiară foarte importantă în România. Și ultima declarație a U.D.M.R., privitoare la rămînerea în Convenția Democratică, fie și în condiții de liste separate, dacă legea nu permite altfel, era un răsunet clar pe care îl repet și în care am subscrie și noi. Ea spunea: rămînem alături de acele formațiuni care respectă cel mai mult drepturile omului și, implicit, drepturile minorităților.

Mai sînt cîteva întrebări referitoare la falsificarea alegerilor, începînd cu cele din '46, continuînd cu cele din '90, și eventual cu cele din '92.

Cred că se fraudează chiar și în țări cu o mai mare tradiție democratică decît noi — sau fără întreruperi de democrație. (Noi am avut numai întreruperi de lumină electrică de democrație. Problema ar fi ca aceste fraude să nu modifice în mod esențial rezultatul. Or, după părerea mea (și aici mă despart de unii dintre colegii noștri din alte partide), în foarte rare cazuri — cum a fost în '46 — frauda le-au determinat în mod categoric alegerile. În '46 a fost simplu: s-a întors rezultatul pe dos, nu e nici un secret pentru nimeni. Dar după părerea mea, în 1990 fraudele au fost considerabile, dar și dacă n-ar fi fost, tot F.S.N. cîștiga și tot d-l Iliescu. Mă tem că dacă ne vom menține în ideea că frauda le-au făcut ca alegerile din '90 să arate cum au arătat, ar însemna să dăm vina pe alții, în loc să ne luăm răspunderea vinei pe care o purtăm noi înșine. Poporul român nu era la 20 mai 1990 același care este astăzi: el a votat emoțional în urma unei propagande, trebuie să recunoaștem, destul de reușită a F.S.N. D-l Iliescu a venit cu un slogan (nu știm cine l-a sugerat, aș vrea să pun și eu mîna pe expertul, pe consilierul respectiv) foarte bine gîndit atunci: „un președinte pentru liniștea noastră". Traumatizați cum eram de anii ultimi ai lui Ceaușescu, de revoluție, de toate luptele de stradă și chiar și de Piața Universității, care pe foarte mulți îi speria ca orice fenomen de stradă, d-l Iliescu a nimerit exact punctul nevralgic. D-l Iliescu, probabil și-a amintit că și Stalin a folosit un slogan asemănător cînd a cîștigat bătălia cu membrii biroului politic al partidului bolșevic al Uniunii Sovietice, Troțki vorbea de revoluția permanentă și Stalin zicea: nu, revoluția s-a terminat, acum ne punem pe treabă. Și a cîștigat Stalin, nu Troțki. A cîștigat d-l Iliescu, și nu d-l Cămpeanu.

Am lăsat la sfîrșit una dintre întrebările legate de armată și de poziția noastră față de armată.

Printr-o proastă înțelegere, poate și printr-o inabilitate a noastră, declarația pe care am dat-o la o săptămînă după puciul de la Moscova a fost interpretată de unele dintre cercurile militare drept atitudine armatei. Dimpotrivă, noi susținem acolo deschis (ceea ce susținem și acum) că armata este o instituție vitală și indispensabilă oricărui stat civilizat. Poate să adăugăm „din păcate". Viitorul în care țările nu vor mai avea nevoie de armată este îndeajuns de îndepărtat ca să nu-l cuprindem în programele P.A.C. din 1992. Fireste, armata trebuie radical schimbată față de cea care a fost în regimul comunist. În primul rînd **moral:** ar putea să redevină o instituție **nepolitică**, pusă în slujba țării, nu în slujba partidelor și guvernanților. Această redresare **morală** a armatei se leagă și de revenirea ei la ce-a fost odată. Din cuțeză... ori de porumb și de alte cereale și legume, soldații trebuie să devină apărătorii țării, și în nici un caz armata nu are a se amesteca în lupte interne: punctul din Constituție care se referă la asta mi se pare contestabil. În al doilea rînd, armata trebuie radical schimbată și sub raport material, trebuie pur și simplu reechipată, de la halnele ofițerilor pînă la tehnica de luptă. Dumnezeu să ne păzească de vreun conflict militar, ca să dovedim eroismul soldaților noștri, gata să-și dea viața din cauză că mitralierele nu trag la țintă și tancurile nu se urnesc! Armata trebuie să redevină ce-a fost odată în România: un corp de elită, bine orientat, cu oameni capabili, ofițeri aspectuoși, care nu-și permiteau să ducă sacoșe în mînă, ci doar cotul doamnelor pe care le însoțeau pe stradă. Noi am pus pînă acum puțin preț pe exterior, pe firmă, noi am fost toți timpul ocupați cu lucruri serioase, de fond — cu cozile cu... **(risete).** Forma face fondul, doamnelor și domnilor.

„Tristețea omului..."

(Urmare din pag. 9)

România. Deși, cred că și în România lucrurile au început să stea la fel. Dar în mod fundamental revista „Meridian" nu mai apare, deocamdată temporar (și speranța mea este că va putea să reapară), dintr-un motiv foarte important, care ar trebui să vă dea de gîndit dumneavoastră, în primul rînd, mai mult chiar decît mie, ca fost și posibil editor al revistei. Și anume: că România pare prea multor oameni cu bani și cu putere din afară (fundații particulare, fundații de stat) ca un loc în care **încă** trepet: încă lucrurile merg foarte încet. Este, pentru ei, deși nu-l cunosc pe Sadoveanu, „locul unde nu s-a întîmplat nimic". Este o opinie pe care opoziția o poate schimba. Eu cred, mai apoi, că „Meridian" este o revistă care trebuie să apară **în** România.

Cum se vede din Statele Unite conflictul din Moldova?

Este o întrebare la care un om în situația mea ar fi bine să se gîndească de trei ori pînă să răspundă. Totuși, am să-mi asum riscul de a vă răspunde și a vă semnala o realitate pe care unora, dumneavoastră, și nouă, românii din țară și din afara țării, o ignorăm. Noi confundăm de multe ori ambasada S.U.A. la București (sau ambasada Franței sau a Germaniei la București) cu un fel de ambasadă a noastră, într-o... limbă străină. Noi uităm că interesele pe care trebuie să le reprezinte **în România** o ambasadă (în cazul de față, ambasada S.U.A.), deseori nu sînt aceleași cu interesele noastre. Important pentru noi este să nu ne vălcărim, să nu ne pîrîm, ci să înțelegem de ce interesele acestea sînt deosebite. Și ne mai rămîne ceva de făcut: de a dovedi că interesele noastre pot, pe lungă durată, să intereseze o cancelarie politică majoră, precum este Washington-ul.

Cum apare imaginea României în Statele Unite? Care este evoluția acestei imagini, care este atitudinea Statelor Unite față de noi?

Dacă prin imaginea României în S.U.A. înțelegem imaginea României reflectată în presă, fie scrisă, fie vizuală, trebuie să vă spun că după ce România s-a bucurat de o simpatie **enormă** după decembrie 1989, grație „inteligenței politice" a celor ce au prelut puterea, interesul pentru România este din ce în ce mai mic. Din păcate, și devine mai mare doar atunci cînd începe din nou să curgă sînge pe străzi, doar atunci cînd un președinte ca d-l Iliescu calcă contractul social și invită un segment al societății să rezolve prin violență punctele de vedere deosebite. Dacă întrebarea este „ce cred oamenii politici americani că ar fi imaginea României în acest moment", îmi permit să am o părere personală, și anume că foarte multă lume este din ce în ce mai confuzionată. România este o țară în care se întîmplă lucruri atît de ciudate neîntîmplîndu-se nimic, încît e foarte greu pentru un legiuitor american să înțeleagă întotdeauna, în avanse, evoluția sau involuția lucrurilor din România.

Cum este văzută de americani posibilitatea revenirii regelui Mihai pe tronul României?

Dumneavoastră nu trebuie să uitați că Statele Unite reprezintă în acest moment în evoluția istorică a lumii tipul de republică ce crede cel mai mult în valorile republicane. Nu înseamnă că americanul de rînd sau omul politic american refuză neapărat regalitatea ca instituție. Nu cred însă, că un guvern precum cel al Statelor Unite ar intenționa să sprijine activ revenirea regelui Mihai în această țară. Fiindcă unii dintre dumneavoastră (nu mă refer la cei din sală), dacă ar afla că o anumită parte a legiuitorilor americani ar fi în favoarea revenirii regelui în țară, ar putea spune: iată, americanii se amestecă. O altă parte ar putea spune: bine fac". Părerea mea este că politica Washington-ului față de o situație de acest fel nu poate fi decît aceea de a lăsa poporul român să se exprime în legătură cu ceea ce dorește. Și dacă poporul dovedește (prin vot, prin dorință, prin opțiune) că regele este această opțiune, eu personal nu cred că cineva la Washington ar avea interesul să spună: ia să-l împiedicăm noi pe regele Mihai să se ducă în România. Venirea sau revenirea regelui Mihai în țară este, înainte de orice, o problemă a României: a românilor.

OPȚIUNILE REVOLUȚIEI POLITICE

Sînt mai multe argumente în favoarea afirmației că Timișoara reprezintă segmentul cel mai autentic al democrației românești, al celei mai ferme angajări în înfăptuirea revoluției politice. Declanșarea revoluției și reușita ei în primul rînd la Timișoara, Proclamația de la Timișoara, situarea masivă a intelectualilor timișoreni între fondatorii Alianței Civice, apoi ai Partidului Alianței Civice, alegerea ca primar a candidatului Convenției Democratice din primul tur de scrutin sînt de-acum fapte care țin de istorie.

În acest moment, în care Marele Partid fesenist nu mai este decît o amintire, în care Convenției Democratice îi vine greu să-și exprime opțiunile, Timișoara a optat pentru candidatul pe care îl consideră cel mai credibil dintre propunerile Convenției Democratice: Nicolae Manolescu. În orașul în care nici Ion Iliescu, nici Petre Roman nu îndrăznesc să mai calce, probabil că numai regele Mihai I-ar fi primit la Timișoara cu mai multă căldură decît Nicolae Manolescu. Peste tot — la întîlnirea în sala de sport Omnia, la lansarea cărților lui Vladimir Tismăneanu și Dorin Tudoran, la întîlnirea cu liderii locali A.C. și P.A.C., la conferința de presă de la C.O.Ș. — timișorenii și-au exprimat decis opțiunile pentru susținerea candidaturii celui care pînă ieri părea destinat a intra numai în istoria culturii române.

Cu toate acestea, nici cetățenii Timișoarei și nici ziariștii nu l-au cruțat pe cunoscutul critic literar de întrebările lor incomode, la care de cele mai multe ori răspunsul a depășit orizontul de așteptare al auditoriului, obișnuit cu mîncînile sau ambiguitățile politicienilor. Ar trebui poate semnalată aici lipsa de fair-play a corespondetului local al semicotidianului Cotidianul (sau a editorului) care a distorsionat răspunsurile lui Nicolae Manolescu cu privire la comunicatul Alianței Civice, despre care liderul P.A.C. a afirmat că este scris într-o „limbă de lemn". Acestea sînt însă deja manevre „de tip electoral" venite din partea ziarului particular al unui aliat politic. Al unui aliat care, dacă electorii Convenției Democratice vor hotărî astfel, spunea președintele P.A.C.-ului, va fi sprijinit cu toate forțele, „Doamne ferește!", vorba unui tînăr prozator timișorean, „pentru că singurul candidat cu șase în fața lui Iliescu este Nicolae Manolescu". Ținînd cont de clarviziunea timișorenilor, poate că opțiunile electoratului vor favoriza pînă la urmă ceea ce o lume întreagă așteaptă de la români: Revoluția politică.

DAN PAVEL

Cernavodă – întuneric la polul luminii

Cobor drumul ce duce la Dunăre. Lîngă mine, trăgînd zdravăn de două genți pline ochi, un tînăr tuciurliu povestește cu voce tare nu știu ce întîmplare de duminică. Duhnește. E trecut de 8,30, luni dimineață, cînd se întorc navetiștii la Cernavodă. Fețe ponosite, sub un cer îmbîcsit de praf.

CINCI REACTOARE PENTRU INFERN

Centrala nucleară e constituită din cinci unități energetice de 660 MWe fiecare, dotate (la timpul viitor, însă) cu reactori PHWR de tip CANDU-6. Mulțumită lui Ceaușescu, o asemenea lucrare nu mai există în lume. Termenul de punere în funcțiune, cel puțin pentru prima unitate — atunci cînd va fi gata, adică prin 1994. Aproape 15 ani s-a lucrat la comandă și după planuri riguroase. S-au adus specialiști, s-a concentrat o mare forță de muncă, au venit canadienii și italienii, dar parcă un blestem al locului face ca lucrările să se întindă nepermis.

Circula o vorbă, cum că se va controla finisajul cupolei de beton cu un ciorap de damă, a cărui alunecare ar fi trebuit să fie lină ca o mîngîiere. În fapt, toate lucrările sînt supuse unui control riguros, inclusiv din partea Asociației Internaționale pentru Energie Atomică, for care a trimis o ultimă delegație de experți în septembrie-octombrie 1990. S-a analizat, s-a discutat, s-a întocmit un raport ce însă nu a fost adus la cunoștință Parlamentului sau a opiniei publice pentru a se vedea și alt punct de vedere decît cel oficial.

A TRĂI ÎN ERA NUCLEARĂ

Pentru băștinași, Cernavodă se întinde între Canada și Columbia. Adică la un capăt, campusul pentru specialiștii străini: mai precis, 128 garsoniere a 65 mp, 42 apartamente cu două camere, 42 apartamente de trei camere a 125 mp, piscină, sală de sport, terenuri de tenis, restaurant, stație de tratare a apei. Totul bine îngrădit. În timp ce partea cealaltă a orașului, Columbia, mai este alintată și cu apelativul de „bantustan". Mai exact blocuri infecte, igrasie, gîndaci, apă caldă nu, porci care se învîrt de jur-împrejur, copii jucîndu-se în gunoaie. Poate doar în colonia muncitorească, din imediata apropiere a șantierului, să fie mai rău.

Cînd sindicatele au început să se miște a fost adus chiar și Petre Roman, s-au semnat două hotărîri guvernamentale „pentru programe de îmbunătățire a condițiilor sociale în Cernavodă", s-a stabilit necesarul de locuințe, s-a pus problema asigurării apei potabile, a unei rețele de termoficare. Dar abia s-a ajuns la stadiul aprobărilor, pe undeva pe la nivel de ministere.

Pînă atunci, se stă tot în condiții de șantier, adesea cîte trei familii într-un singur apartament. Singura sursă de căldură este curentul electric; S.M. a cărat o iarnă întreagă lemne cu rucsacul pentru a putea folosi un amărît de boiler. Există un singur spital, două licee și un cinematograf. Noroc cu videocasetofoanele și bodegile care îți mai amăgesc viscerele atoarse de rutină și plictis.

Cimitirul creștin e de o tristețe ce ține nu doar de indolența locului. Cocoțat undeva pe deal, la capătul unor străzi șerpuinde mărginite de gospodării nu exagerat de îngrijite, cimitirul înseamnă cîteva cruci căzute, smocuri de iarbă și găini ce ciugulesc agale. De aici se vede doar Dunărea, lenesă și atemporală.

Pentru o industrie a cărții în România

Într-o țară în care o carte costă cam cît cinci sticle goale e greu să continui să faci comparații. Oricum, a vorbi despre existența unei industrii a cărții în România înseamnă, în primul rînd, să nu-ți pierzi speranța.

Anul trecut am avut cam trei cărți pe cap de locuitor. Desigur, bunăstarea noastră nu se măsoară astfel. Dar, continuînd să ne folosim de date, putem vedea că cele 62 milioane de exemplare tipărite înseamnă 2 160 titluri, adică mai puțin decît în 1970 (cînd s-au editat 3 879 titluri) sau în 1980 (2 160 titluri), deși în acești ani numărul total al cărților a fost inferior celui din 1991.

Există 19 edituri publice, aflate în subordinea Ministerului Culturii și care sînt administrate de Direcția pentru Prestații Editoriale „Romlibri", alte cinci edituri avînd caracter departamental. Toate își desfășoară activitatea ca instituții publice de stat, cu personalitate juridică, pe principii de autonomie. Numărul editurilor particulare este de aproape 1 000, acestea asigurînd jumătate din numărul titlurilor și exemplarelor tipărite.

În rest, trei neajunsuri și o lipsă subminează producția cărții. Neajunsurile — în primul rînd sub aspect tehnic — țin de o evidentă a condițiilor economice: scumpirea hîrtiei, a manoperei tipografice și o rețea de distribuție ineficace. Lipsa, și aceasta manifestată ca un dat al vremilor, este cea a mijloacelor financiare, fără de care orice bună intenție rămîne doar atît.

Totodată nu se poate trece cu vederea inexistența unei legislații adecvate, precum și eludarea sau încălcarea premeditată a celei existente, ceea ce contribuie în plus la menținerea unui standard scăzut al industriei editoriale. Dacă notorietatea unor cazuri de furt (situația retipăririi romanului „Papillon" fără a se beneficia de copyright sau măcar de acordul traducătorului), ori a editării unor subproducții literare poate fi pusă, simplist, pe seama dorinței de înavuțire rapidă, rămîne de neînțeles tergiversarea adoptării cadrului juridic ce ar reglementa drepturile de autor și de proprietate intelectuală. Legislația în vigoare constă în decretul 321/1956, unde se specifică doar atît: „În cazul în care dreptul de autor aparține unei persoane juridice, durata drepturilor nepatrimoniale e limitată la 50 de ani". O altă problemă delicată o constituie dreptul de autor asupra operei derivate (traduceri, adaptări scenice sau radiofonice etc.), în acest caz legea menționînd că: „oricum ar fi, crearea unor opere derivate nu aduce atingere drepturilor autorului operei originale". Ar mai merita amintit că plata drepturilor de autor se face la mica înțelegere, pentru că normativele specifice sînt la nivelul prețurilor anilor 1957—1972.

Confuzie și hilaritate naște și inexistența unor reglementări privind titulatura și denumirile ce pot fi date publicațiilor și instituțiilor, în cazul nostru editurilor. După cum am putut afla de la d-l Gh. Susanu din cadrul Oficiului de Standarde pentru Invenții și Mărci (O.S.I.M), legislația internațională prevede în general ca denumirile să difere între ele cel puțin prin primele trei litere ale cuvîntului respectiv. La noi, dacă nimeni nu-ți interzice să fii directorul editurii „E&V" sau „SHVA", s-a ajuns în schimb la situația existenței a 4—5 edituri cu același nume (spre exemplu, funcționează cîte o editură „Orion" în Bacău, Suceava, Craiova, Miercurea Ciuc și București).

Am repetat insistent sintagma **industrie editorială**. Neconcordanța între termeni este doar aparentă: o meserie a spiritului își îndeplinește menirea doar cînd devine eficace, cînd obiectul său atrage, adică e interesant și vandabil; de aceea, cărțile noastre, oricît de valoroase, nu trebuie să mai fie doar banale produse de duzină manufacturieră. După cum spunea un distins director de editură, „meseria de redactor va dispărea". Aceasta va trebui, poate să fie înlocuită cu cea de „panteră managerială", dacă ne e permis să spunem așa, în spetă cu un bun cunoscător al legilor pieței cărții, a sistemelor de reclamă și publicitate, a tehnicilor de lansare a **best-seller**-urilor. Altfel spus, rămîne de făcut pasul de la o activitate la o industrie editorială.

MARIAN CHIRIAC

Situația construcției de locuințe în București

A spune că situația construcțiilor de locuințe în București este catastrofală nu mai e de mult și pentru nimeni o noutate.

Locuințele proprietate de stat țin de „Imobiliara R.A." (fostul D.G.D.A.I.). Aflată în subordinea primăriei, ea are în patrimoniu locuințele destinate a fi închiriate populației, o parte din acestea fiind încă neterminate din lipsă de fonduri, deși unele se află în stadii avansate de execuție. Primăria a inițiat acțiuni de asociere a „Imobiliarei R.A." cu parteneri ce pot suporta finalizarea construcțiilor în cauză. Din păcate, statutul virtualilor investitori nu este foarte bine reglementat prin lege, întrucît asocierea cu „Imobiliara R.A." nu atrage automat dreptul de coproprietate, acest drept trebuind specificat expres în contract. În plus, conform Constituției, investitorii străini nu pot dobîndi drept de proprietate asupra terenurilor și locuințelor.

În contextul în care legislația actuală nu încurajează nici investitorii români, nici pe cei străini, nu miră pe nimeni faptul că, în urma licitațiilor desfășurate în perioada 16 septembrie 1991 — 2 aprilie 1992, prin cele 192 blocuri proprietate de stat (8 500 apartamente) licitate, numai 61 blocuri (2 700 apartamente), adică aproximativ 30%, s-au realizat asocieri. La 2 aprilie licitațiile au fost oprite, primăria încercînd de atunci îmbunătățirea criteriilor de licitație.

Nici „Romconfort S.A." (fost I.C.V.I.) nu stă mai bine. După revoluție vînzarea locuințelor noi către populație a fost de fapt sistată. Doritorii de locuințe proprietate personală nu au de partea lor o legislație clară și încurajatoare. Începînd cu 1 septembrie 1991, C.E.C.-ul nu mai acordă credite, iar constructorii solicită un avans de 40% pentru a putea termina lucrarea, restul de 60% urmînd să-l primească la livrarea blocului. Dacă ținem cont de majorarea extravagantă a prețurilor și de rata inflației, e lesne de înțeles că aceia care în 1990 depuseseră un avans de 10% nu mai pot face față noilor prețuri și noilor dobînzi, cum se știe ajunse la imposibila cifră de 70%. Să exemplificăm cu cîteva prețuri, valabile desigur pînă la noi majorări: 1 cameră — 585 000—910 000 lei; 2 camere — 950 000 — 1 325 000 lei; 3 camere — 1 200 000 — 1 650 000 lei; 4 camere — 1 550 000 — 1 950 000 lei.

Criza construcției de locuințe îi afectează în egală măsură și pe constructori. În absența investițiilor, lucrătorii de pe șantiere nu-și pot primi salariile, cîteva antreprize de construcții s-au desființat, deja nevoite să-și vîndă fondurile fixe. Cercul vicios va antrena în următoarele luni mai mult de jumătate din totalitatea societăților de construcții.

OANA ARMEANU

AVEM AICI SUFICIENTE POSIBILITĂȚI DE AFIRMARE

— dialog cu G.S. Jivănescu, bursier SOROS —

— Activitatea Fundației pentru o Societate Deschisă a fost, nu de puține ori, ținta unor atacuri calomnioase. Dvs. cum ați obținut dreptul la această bursă, domnule Jivănescu?

— În urma unei selecții, desfășurată strict în cadrul unui program care vizează instruirea pentru un domeniu specific. În cazul meu, a fost vorba de „Young Manager Program", cu durata de un an, la International Management Center din Budapesta. La baza prezentării dosarelor a stat un simplu anunț, apărut în primăvara anului trecut în „România liberă". În acea perioadă lucram la ROMAERO S.A., fiind inginer aeronautic. Pentru admiterea dosarului era necesară o experiență în producție de cel puțin trei ani.

— Ce a urmat apoi?

— A urmat selecția celor peste 500 de dosare, în urma căreia, la începutul lunii iunie, 50 de candidați au susținut testele neoficiale GMAT (Graduate Management Admission Test) și TOEFL. Au fost aleși 17 pentru următoarea etapă a selecției și am susținut un interviu mediat de prof. Portwood de la o universitate americană. În final au fost aleși 8 oameni din 500. Și, pentru a preîntîmpina orice speculație, țin să precizez că toți eram „etnici" români și foști deținători de carnete roșii.

— Cine a suportat cheltuielile școlarizării dvs. la Budapesta?

— International Management Center este prima instituție de învățămînt managerial din Europa Centrală și de Est. Ea a fost fondată în anul 1988, beneficiind de un larg sprijin internațional (guvernele Olandei și Canadei, alte organisme neguvernamentale). Un rol important l-a avut și miliardarul american de origine ungară George Soros.

— Ce anume vi se pare demn de menționat în ce privește cursurile urmate și facilitățile oferite?

— Ceea ce noi nu am știut de la început a fost faptul că am urmat, practic, cursurile unei universități americane, mai precis două treimi (două semestre) din programul MBA (Master of Business Administration) al „J. Katz" Graduate School of Business, University of Pittsburgh — Pennsylvania, cu posibilitatea continuării studiilor, pentru semestrul rămas, în America. Ca o paranteză, „J. Katz" se află într-o poziție foarte bună în clasamentele anuale ale revistelor de specialitate, un absolvent al acestei universități cîștigînd în medie 44 000 dolari anual. Doi dintre cursanții români se află deja la Pittsburg și probabil că cei 1 000 dolari pe care îi vor cîștiga la întoarcerea în România vor strica această medie...

În ceea ce privește facilitățile, nici nu știu cu ce să încep. Am primit zeci de manuale, o adevărată comoară. Am avut acces neîngrădit la biblioteca instituției, la aparatele de multiplicat, la tehnica de birou și de calcul. Libertatea noastră în utilizarea echipamentelor era atît de mare, încît nu o dată am rămas să lucrăm și peste noapte.

— Ce ne puteți spune despre colegii dvs.?

— Cei mai mulți studenți proveneau din fostele state comuniste. În afară de bursierii SOROS, din România au mai fost doi studenți, unul trimis de DACIA S.A., iar celălalt finanțat de o bancă italiană. Pentru a risipi orice dubii privind scopurile IMC, e bine să precizez că în anul universitar precedent, patru cursanți au fost selecționați de Ministerul Industriilor, unul fiind chiar fiul fostului ministru Mărgăritescu din primul guvern „revoluționar".

— Dar atmosfera de grup?

— Plăcerea de a fi împreună a fost uriașă. Mai ales că am acoperit întregul spectru al opiniilor politice. Altfel spus, am refăcut acolo un mic parlament, încercînd să identificăm chiar, după tipicul vechilor delegații, cine este „securistul" grupului. Evident, totul în glumă.

— Cum v-ați simțit în capitala Ungariei, în calitate de cetățean român?

— Eu unul nu am simțit nici un fel de adversitate la adresa mea ca român. Sigur, se scriu multe prostii și la ei, dar „Szent Korona", o publicație ultranaționalistă, are o circulație foarte redusă. Întîmplarea a făcut să mă aflu la Budapesta în urmă cu doi ani, cînd se împlineau 70 de ani de la semnarea păcii de la Trianon. Manifestația care a avut loc atunci a avut o audiență scăzută. Concluzia mea, după un an de ședere la Budapesta, este că ungurii sunt cu privirile ațintite spre Apus. Doresc să trăiască mai bine, iar unii dintre ei manifestă chiar simpatie pentru cauza românilor basarabeni.

— Ce intenționați să faceți la încheierea stagiului de pregătire oferit prin această bursă?

— Vă veți mira poate, dar îmi stăruie în minte apelul Regelui Mihai I, ca tineretul să nu părăsească România, pentru că sunt și aici, acasă, suficiente posibilități de afirmare a unui destin pozitiv. Fidel credinței mele dintotdeauna, că România este o parte a Europei Centrale, sper ca activitatea mea viitoare, coroborată cu evoluția de ansamblu a societății, să contribuie la apropierea țării noastre de condiția statelor Trilateralei, care astăzi par a fi cu un pas înaintea noastră în apropierea de valorile Occidentului.

23 mai 1992

MIRCEA ZAMFIR

În căutarea dialogului

După euforia începutului, sfîrșitul brusc al cenzurii ne-a pus în fața unor noi „probleme" pe care le înfruntăm, cum putem, săptămînal (acesta fiind și ritmul respirației revistei „22"). Ce trebuie să t imitem la tipar și ce nu din ceea ce ni se oferă spre publicare ? Traumatizați de experiențe trecute, autorii (noi, redactorii nu facem excepție) sînt hipersensibili chiar față de intervențiile stilistice. Ce să mai vorbim de nuanțe, implicări, exagerări... Ce să mai vorbim de foarte necesarele scurtări, pentru că nu avem, toți, decît 16 pagini și ar trebui să-l lăsăm și pe colegul nostru Dan Perjovschi să-și arate talentul de grafician și să mai destindă frunțile cititorilor. „Mă cenzurezi ?!" este o întrebare care răsună în toate redacțiile post-revoluției : și nici a noastră nu face excepție. „Dar nici în Occident nu poți publica ce vrei : și acolo există programe ale publicațiilor, orientări, patroni, editori" — se răspunde.

Editorul nostru, G.D.S., a lansat ideea „dialogului social". Există un mod de a gîndi tipic gedeist ? Sociologii și istoricii culturii și ai viitorului au să-și spună în această privință cuvîntul. Desigur, susținerea societății civile, atenția față de minorități, recuperarea istoriei falsificate etc. sînt puncte bine știute ale programului G.D.S. Incercînd, însă, să aplici „à la lettre" un spirit G.D.S., drumul spre alegerea unor texte în detrimentul altora (și drumul spre cenzură deci) este deschis. Din fericire, chiar statutul G.D.S. menționează dreptul fiecărui membru de a-și susține opinia, fie și diferită de a celorlalți. Și diferențe într-adevăr există — s-o luăm de pildă pe cea care s-a văzut de curînd în paginile revistei — între adepții monarhiei și cei ai republicii. Din acest motiv revista poate apărea cu un ochi din afară, în anumite clipe ale vieții ei, drept „ambiguă, confuză, ezitantă, contradictorie" : în fapt sînt de obicei încercări de a trăi dialogul. Deși cel mai frecvent clișeu despre „22", ca revistă a G.D.S.-ului, este că ar fi o înșiruire (ca pe ață) a unor monologuri perfect etanșe unele față de altele.

Fără principii, nimeni nu se poate descurca în hățișurile vieții. Dacă, după furtunoase ședințe trecute, s-a ajuns la decizia ca membrii G.D.S. să nu fie cenzurați, ce facem cu articolele aduse de colaboratori, cărora nu li se pot face reprosuri formale, dar care contrazic opiniile curente din Calea Victoriei 120 ? Ce facem cu un articol electoral în favoarea unui candidat la președinție care se bucură de toată prețuirea noastră, dar nu și de susținerea electoratului ? Ce facem cu un articol ce argumentează ingenios o alianță cu F.S.N.-aripa Roman ? Ce facem cu o relatare a unui congres științific, căruia i se dau alte dimensiuni decît cele pe care le crede oportună redacția de specialitate ? Ce înseamnă în ultimă instanță a susține dialogul ?

Sperînd că ea ne va oferi o soluție la aceste probleme, deschidem în acest moment o nouă rubrică : TRIBUNA LIBERĂ.

Deși s-ar putea să fie ca la urcușul pe munte : ceea ce de la distanță părea un punct de sosire, se va vedea cînd ajungi acolo că e doar un nou punct de plecare. **(G. A.)**

„SĂNĂTATE MINTALĂ. SOCIETĂȚI ȘI CULTURI. PENTRU O PSIHIATRIE UMANITARĂ"

MAGDA CĂRNECI

Iată un titlu ambițios și de o nevoalată actualitate. Un titlu provocator, ori poate invitînd la dispută dezbaterea. Sub tutela lui s-a desfășurat recent la București un colocviu unic în felul său : **Santé mentale, sociétés et cultures. Pour une psychiatrie humanitaire"**, București, 20—22 mai 1992, încercînd să analizeze și să propună, la intersecția a multiple discipline, o nouă viziune ori poate o nouă etapă, în concepția unui domeniu special și foarte activ al practicii sociale contemporane : acțiunea umanitară.

Iată deci un prim colocviu de „psihiatrie umanitară". Conceptul ridică aproape inevitabil obiecții. Pare o expresie cumva tautologică, ca „medicină a sufletului", nu este psihiatria o disciplină prin excelență umană ? Nu se ocupă ea, între celelalte științe medicale, tocmai de ceea ce, dincolo de biologic și fiziologic, definește prin chiar deficiențele sale grandoarea și specificitatea persoanei umane ? Desigur, numai că nu despre „uman" este vorba, ci despre „umanitar". Despre acele situații care nu privesc altfel actul (cazul individual), cît și acțiunile sociale și stările comunitare.

Dar să cităm din tema-invitație a colocviului : „A iniția o dezbatere asupra psihiatriei umanitare, la intersecția dintre științele medicale și științele omului...". Acest colocviu s-a născut din întîlnirea mai multor psihiatri francezi și români, avînd deopotrivă o practică de psihiatrie socială și un interes pentru programele de ajutor umanitar, avînd experiența și conștiința limitelor acestui tip de acțiune. Umanitarismul este o „invenție" a modernității și e o practică socială internațională destul de recentă. El poate fi considerat o formă de paleativ față de „relele" istoriei sau civilizației. El poate fi definit ca o formă nouă de „conștiință socială" și de acțiune practică a omului modern față de hazardul catastrofelor naturale, față de iraționalitatea politicului, față de suferințele semenului de pretutindeni. Umanitarismul e un fel de leac parțial la inumanitatea lumii naturale sau a celei moderne. E un reflex al activizării „conștiinței morale" difuze într-o umanitate din ce în ce mai unificată, dar și mai lucidă asupra limitelor și nocivității propriilor sale acțiuni. E desigur și un rezultat al instituțiilor supra-statale și al organizațiilor non-guvernamentale din ce în ce mai numeroase și mai active. E, poate, și o „modă socială", o formă tardivă de „participationism" pentru grupuri umane doritoare de acțiuni nonpragmatice, de investire non-egoistă, nonalienantă...

Dar, cum citim din nou din textul-program, „agresiunile psihice datorate crizelor care distrug țiantul social — sărăcia extremă, totalitarismul, genocidul, conflictele armate sau bulversările politice — generează o problematică nouă pentru psihiatru". Experiența acțiunilor umanitare din ultimii ani, desfășurate punctual sub formă de ajutor medical sau material imediat, începe să-și clarifice neajunsurile. A răspunde scurt și pragmatic la o urgență nu e o soluție reală pentru o situație socială de criză. Devine pe zi ce trece mai limpede că e necesar un alt tip de acțiune sau de intervenție, care să înțeleagă solul social pe care ajunge, legăturile psihice care se creează și influențează profund raportul dintre criză și organismul social care o suportă. Urgența medicală nu e decît un prim semnal de apel dintr-un complicat proces global de suferință individuală și colectivă, în care identitatea persoanelor și a comunităților poate fi grav periclitată.

E nevoie deci să gîndim, să regîndim acțiunea umanitară integrînd achizițiile științelor umane, implicînd specialiști în psihiatrie dar și în psihologie și sociologie, în psihanaliză dar și în istorie, antropologie, etnografie, în medicină socială dar și în drept, religie, artă etc. E nevoie de o „transdisciplinaritate" care să creeze pasarele și canale de comunicație între multiple domenii, pentru a putea înțelege mai corect și mai nuanțat complexitatea codurilor care reglează metabolismul psiho-social al comunităților.

Această constatare lucidă dar nu imediat evidentă a constituit impulsul general al acestui colocviu. Cazul țărilor central-est-europene, cu enorme traumatisme umane „post-comuniste" și „post-revoluționare", create de bulversarea întregului sistem social, a constituit, poate, impulsul imediat, „special". Nu cred că e întîmplător că acest colocviu a avut loc la București. Au contribuit la aceasta mai multe imponderabile. În primul rînd, întîlnirea dintre un grup de psihiatri francezi (Alain Pidolle, Philippe Mulard, Beatrice Stambul, Claude Alguevives, Thierry Choubrac) și un grup de psihiatri români (Bogdana Tudorache, Alfred Dumitrescu, Florin Tudose, Cătălina Tudose) animați de idei similare. Primii, membri ai organizației „Medecins du Monde" — organizație medicală non-guvernamentală care de 10 ani intervine activ în toate situațiile de criză din lumea întreagă — erau doritori să depășească caracterul exterior și superficial al acțiunii umanitare punctuale, erau deschiși către necesitatea unei evoluții a ideilor și practicilor de ajutor în sănătatea mintală. Psihiatrii români, organizați în recent înființata „Ligă Română pentru Sănătate Mintală", erau doritori să depășească limitările impuse de izolarea politică a domeniului lor de specialitate, erau deschiși către o dinamică nouă a înțelegerii și practicării psihiatriei sociale într-o țară profund marcată de ravagiile comuniste dar iată și post comuniste, asupra psihismului individual și colectiv. Bucureștiul a reprezentat simbolic întreaga Europă centrală și orientală aflată în plină dezintoxicare „post-totalitară", în plină bulversare politică, socială, dar și psihică, morală, spirituală.

Gîndit ca un schimb intens și substanțial de idei de-a lungul a trei zile pline de numeroase simpozioane și ateliere de lucru, colocviul s-a desfășurat pe trei axe de interes, care au dat titlul reuniunilor plenare : a) „Situațiile extreme" : a prezenta mărturii asupra situațiilor de criză socială din lumea întreagă, fie ele din Europa, Asia sau din America Latină, fie ele generate de regimuri tiranice sau totalitare, sau de intrarea în modernitate a unor societăți patriarhale. b) „Instrumentele conceptuale" : a analiza suferința fizică și psihică, fenomenele de excludere sau de integrare socială, strategiile de supraviețuire și formele degradate sau pervertite pe care acestea pot să le îmbrace în cadrul dinamicii comunitare, prin studiul diferitelor sisteme de organizare umană și prin prisma diferitelor științe sociale. c) „Intervențiile în psihiatrie" : a încerca schițarea unor modele de intervenție umanitară complexă, care să înțeleagă și să îngrijească individul uman în cadrul mediului său specific de existență, din perspectiva unei mai nuanțate și mai complete „științe a persoanei".

Care sînt mecanismele adaptative de supraviețuire ? Care e costul psihic și moral al degradării politico-economico-sociale a unei comunități ? Care sînt maladiile care atacă în asemenea situații legăturile sociale și culturale ale unui grup social vidindu-le de încărcătura lor simbolică structurantă, vitală ? Care e rolul uitării și al memoriei în asemenea situații, ce importanță au travaliul istoric recuperator și demersul științific lucid, sistematic ?

Peste 800 de participanți din lumea întreagă au relatat, au analizat, s-au interogat, au dialogat, în jurul unor asemenea chestiuni de un acut interes chiar și pentru un nespecialist ca mine. Recuperarea persoanelor victime ale unor situații extreme : tortură, războaie, abandon/orfelinat — simptome sociale : psihanaliza, filiația și țiantul social ; glasnost-alcoolism, toxicomanie, sinucidere, homosexualitate ; SIDA și marile spaime ; identități culturale și sănătate mintală ; alternative la psihiatria instituțională ; etica și sănătatea publică în psihiatrie, psihiatria și Drepturile Omului ; creativitate și sănătate culturală ; psihiatrie și cultură în România ; massmedia și sănătatea mintală iată numai cîteva din titlurile simpozioanelor la care am asistat.

Evident, pentru participanții români sau venind din Europa de Est, discuția cea mai importantă s-a purtat în jurul problematicii specifice a acestei regiuni. Disputa în jurul existenței sau non-existenței sburzurilor psihiatrice cu tentă politică în România comunistă tensionează încă din decembrie 1989 cîmpul acestei profesiuni și a provocat numeroase luări publice de poziție, adesea excesive. În fața unor anterioare declarații incriminante ale unor psihiatri români, mulți participanți la colocviu au ținut să-și apere statutul profesional și moral. Într-o chestiune atît de complexă e desigur dificil de transat. E dificil de stabilit unde se termină psihiatria ca instituție socială necesară și unde începe să se transforme în instituție coercitivă, utilizată eventual politic. După cum e dificil de decantat, în unele cazuri individuale, ce ține de disidență politică lucidă și ce ține de patologic. Fără îndoială că au existat utilizări polițienești ale psihiatriei, inevitabile într-un sistem practic total controlat din punct de vedere politic. Dar au existat și multiple cazuri în care psihiatria a funcționat ca un refugiu pentru indivizi neadaptați, non-conformiști, refuzați de sistem și de societate, pentru oameni simpli, pentru disidenți, pentru oameni de cultură căutîndu-și independența și izolarea. Ar fi nevoie de o definiție non-echivocă a noțiunii de abuz psihiatric, în lipsa căreia, istoria psihiatriei românești recente rămîne la dispoziția pasiunilor personale și a grupurilor de interes și de presiune.

Dar psihiatria, ca și întreaga societate românească, trebuie să treacă prin purgatoriul unui „proces", intern pe cît public, în ce privește compromisurile pe care a trebuit să le comită în concepția și metodele sale. Dincolo de excesul unor judecăți globale poate pripite care condamnă în bloc, boala de care medicina românească, ca și întreaga noastră comunitate, trebuie să se teamă și să se ferească este Uitarea. Uitarea rapidă, instinctivă sau deliberată ; uitarea inocentă sau vinovată ; uitarea simplă și uitarea sofisticată — pentru care cazurile copiilor părăsiți sau handicapați, a copiilor contaminați cu SIDA și a celor considerați „irecuperabili", cazurile ex-disidenților uitați prin spitale, cazurile sanatoriilor părăginite și degradate etc., constituie semnale dureros de puternice.

Există o urgență a definirii bolilor psihice de care a fost contaminat întreg corpul social românesc. Multe luări de cuvînt au descris degradările psihice, morale și sociale generate de falsitatea și teroarea difuză a regimului comunist ; izolare și dezinteres, neputință și pasivitate în fața unei existențe schizofrenizate de sciziunea între aparență și realitate, privarea periculoasă de sens și de speranță, depreciere de sine și prostrație în masă, distrugerea etosului și coborîrea nivelului moral pînă la cote pe care abia astăzi le realizăm.

Peste aceste sechele care continuă să-și facă puternic resimțită prezența în metabolismul „celulei românești" actuale, se mai suprapun noile tensiuni și contradicții provocate de dificila, confuza „perioadă de tranziție" pe care o traversăm. Aceasta generează la rîndul ei un sindrom psihic „post-totalitar", marcat de dezechilibre și pericole inedite pentru individul „tranzițional". Psihiatria est-europeană se găsește în fața unor noi situații umane și sociale pentru care nu e întotdeauna pregătită și care ar putea genera, la rîndul lor, noi forme de compromisuri profesionale sau politice. E vitală deci definirea noilor simptomatologii individuale și colective, după cum e capitală formarea unor instrumente adecvate de analiză și imaginarea unor modele teoretice și practice de ieșire din criză.

(Va urma)

JOCURI DE SUMĂ NULĂ?

ZOE PETRE

O definiție empirică a democrației ar putea suna așa: democrația este acea formă de guvernământ, unde nu trebuie să cerși azil politic dacă ai pierdut în alegeri. Numărul de cereri de azil, imediat după mai 1990, rămîne în răspunderea politică a celor care au cîștigat atunci. Clivajul ireparabil care s-a instalat în opinia publică între cei care au chemat mineriei și cei pe care aceștia i-au bătut destoinic nu poate fi anulat, fiindcă s-a fixat durabil în zona inconciliabilelor deosebiri de atitudine morală. A devenit atunci evident că tot ceea ce cîștiga F.S.N.-ul era pierdut pentru societatea civilă și chiar pentru statul de drept: un joc de sumă nulă. Confruntarea între o puiere ispitită de aboz și opoziție rămîne, oricît s-ar întîmpla, un asemenea joc elementar, în care fiecare dintre victoriile unuia este o înfrîngere a celuilalt.

În interiorul opoziției consecvente, însă, jocul politic e mai evoluat, și cîștigurile se însumează, nu se anulează reciproc. Tocmai din această prricină, modul dramatic în care presa de opoziție cea mai activă, de bună credință a cărcia nimeni nu se îndoiește, tratează acum problemele desemnării candidaților Convenției Democratice în viitoarele alegeri mi se pare nu doar o eroare tactică de care adversarii se vor folosi fără nici o rezervă, ci și o eroare de evaluare care trebuie să fie corectată, dacă vrem să participăm efectiv la instaurarea regulilor jocului democratic.

Cîteva silogisme: dacă toate formațiunile din Convenție ar fi dispus de la început de o soluție unică, însăși identitatea lor s-ar fi topit de mult într-o singură structură; lucrurile nu stau așa, și deci nu se putea ca întreaga Convenție să cadă de acord, spontan, asupra unei singure ipoteze mîntuitoare. Dacă însă rămîne adevărat că, tocmai în acest context, solidaritatea de fond a tuturor forțelor de opoziție, din și din afara partidelor politice, este necesară, atunci Convenția Democratică este necesară; dacă această Convenție este utilă în procesul de clarificare politică — și alegerile locale au dovedit că este — consolidarea ei este legitimă. Consolidarea nu se poate realiza însă uitînd că această Convenție s-a format pentru a pune în acțiune convergența mai multor grupări, fiecare cu propria-i personalitate și analiză, fiecare cu propria ei soluție, legitimă moral, de ieșire din criză. Între soluțiile pe care fiecare, de bună credință, le avansează, e greu să se decanteze spontan una singură, tocmai fiindcă fiecare este în deplină onestitate, convins că a elaborat strategia optimă: altfel nu ar susține-o. Trebuie să se aleagă cea mai eficace, dar pentru ca această eficacitate să fie reală, e nevoie înainte de orice ca toate formațiunile componente ale Convenției să se convingă ele însele că aceasta — și nu neapărat propria ipoteză de pornire — e cea mai bună soluție, pentru a o putea susține apoi cu deplină consecvență.

Așa s-a ajuns la ideea de a cîntări avantajele și dezavantajele fiecărei propuneri avansate și de a lua apoi o decizie comună. În loc să ridiculizeze acest efort de clarificare onestă, singurul posibil în situația dată, presa ar face mai bine să evalueze corect care îi sînt avantajele, și cît de semnificativă este această inovație pentru instaurarea regulilor jocului democratic; cît este ea de salutară într-un context în care unitatea opoziției nu este un dat natural, ci rezultatul unei negocieri constante și legitime.

Într-o asemenea negociere, fiecare are dreptul la argumente, dar nimeni nu are dreptul la incriminări, fiindcă pînă la urmă tot un singur candidat va reprezenta opoziția, și nu are sens ca acesta să fie invalidat de chiar cei care vor sfîrși prin a-l susține. Coerența opoziției nu se obține nici prin minimalizarea Convenției sau a componentelor ei, nici prin atacarea în stil F.S.N.-ist a eventualelor lor opțiuni. Ea nu poate fi decît rezultatul unei confruntări care să depășească strategia elementarelor jocuri de sumă nulă și să fie clar întemeiată pe premisa că orice cîștig al uneia din grupările din opoziția reală este un cîștig al opoziției în întregul ei.

Presa este datoare să așeze polemica electorală din interiorul opoziției pe singurul ei făgaș firesc: nu acela de a dovedi cît rău poate face această polemică fiecărula dintre candidați (asta știe oricum mai bine Românița Mare) ci cît bine poate face țării una sau alta dintre candidaturi.

Am în față exemplele celor două atitudini, în paginile revistei „22" de săptămîna trecută: pe prima pagină, impecabil, editorialul semnat de Mihai Sora, care selectează cu discernămîntul pe care i-l cunoaștem cîteva argumente esențiale în favoarea unui candidat pe care nici nu mai e nevoie să-l numească, atît de bine îl evocă. Doar că, trecînd de la pagina întîi la pagina 2 a revistei (îmi îngădui să sar peste ilustrația din pagina 2), trec dintr-o lume în alta, și aflu acolo, de la Andrei Cornea, că singura candidatură care n-ar fi frivolă și irresponsabilă este cea pe care Andrei Cornea o apreciază ca oportună. Mai tînărul meu coleg are talentul de a alterna texte de mare ținută cu unele care îl singularizează cu tot dinadinsul, dar în acest text își pierde și ținuta, și singularitatea, fiindcă este mai degrabă comun să-i insulți pe cei care nu gîndesc ca tine. Andrei Cornea avea tot dreptul să demonstreze Solidarității Universitare că nu are dreptate, dar nu pe acela de a-i descalifica fără nici un argument propunerea.

Dar, în fond, de ce i-am propus pe Emil Constantinescu ca pe un posibil candidat al Convenției? Răspunsul se află, în parte, în chiar paginile revistei la care m-am referit, ca și în al altor cîtorva la fel de respectabile, și care nu au părut, mai ales după ce Nicolae Manolescu și-a anunțat disponibilitatea de a candida la președinție, să abunde în argumente favorabile acestei intenții. Pe de altă parte, dacă examinăm toate candidaturile pînă acum anunțate, rezultă destul de limpede că, mai înainte de toate în chiar interiorul Convenției, confruntarea virtualilor candidați s-ar fi confundat imediat cu un conflict de generații și de competențe specifice, de formații politice tradiționale sau, dimpotrivă, recente — elemente care ar fi perturbat inevitabil cîntărirea obiectivă a șanselor. Cum nu puteam reduce lista candidaților potențiali, am decis că e necesar să o sporim, astfel încît să sugerăm Convenției mai întîi, și pe această cale preliminară și electoratului, un evantai mai larg de opțiuni și de criterii. Persoana lui Emil Constantinescu oferă, din acest punct de vedere, nenumărate avantaje: este cineva care s-a aflat din primele clipe de după decembrie în inima luptelor pentru o democrație reală, și care, de cînd a deschis balconul Universității și pînă azi, cînd este în continuare vicepreședinte al Alianței Civice, nu a pregetat nici o clipă să se consacre cu întreaga energie cauzei unității opoziției — cauză pe care, în ipoteza unui blocaj politic în Convenție, ar putea-o servi în continuare tocmai fiindcă, nereprezentînd un partid anume, le poate concilia pe toate; este un savant de mare prestigiu în propriul lui domeniu, mineralogia, profesie care l-a pus în valoare nu numai talentul de cercetător, ci și capacitatea de a lucra în cele mai diferite medii, de la mină la societățile savante, l-a obligat la munca de echipă, ca și de la meditația solitară, i-a educat și inventivitatea, și raționamentul riguros, și spiritul practic. Și, desigur, am voit și ca opțiunea noastră să reprezinte un mesaj pentru diferite categorii de intelectuali — cercetători, proiectanți, ingineri — ca și pentru studenții care știu de mult că pot avea încredere în profesorul care le-a fost tot timpul alături. Notorietatea literară este, ce-i drept, greu de egalat de cea științifică, dar ne-am gîndit că acest fapt poate fi compensat de prestigiul Universității bucureștene, în fruntea căreia Emil Constantinescu a fost ales ca prorector imediat după decembrie '89, iar acum e lună ca rector. Tot prin vot, și tot democratic, el a fost recent ales și președinte al Conferinței Naționale a Rectorilor, așa încît o lume universitară care îi cunoaște foarte bine activitatea a confirmat opinia noastră în privința lui. Încă o dată: Convenția va opta, în cunoștință de cauză, pentru unul dintre candidații declarați, dar, oricare ar fi acesta, el se va încărca de prestigiul tuturor acelora cărora le va fi fost preferat. De ce să dramatizăm, ca pe o fatală eroare, încercarea de a transforma preliminariile pentru desemnarea candidatului unic al Convenției într-un exercițiu de democrație și de discernămînt?

RANA MORALĂ

(Un oarecare răspuns la intervenția d-lui Gabriel Liiceanu în cadrul dezbaterii G.D.S. „Politică și morală", cf. revistei „22", nr. 21)

ȘTEFAN AGOPIAN

Din cuvîntul d-lui Gabriel Liiceanu, îngrijorat și mîhnit, se poate desprinde următoarea idee de bază: dacă opoziția unită se va folosi de F.S.N.-aripa Roman pentru a cîștiga alegerile, electoratul românesc va fi profund dezorientat și va intra într-o „degringoladă morală și politică" pe termen lung (10 ani aproximează d-l Liiceanu). Pentru a nu exista nici un dubiu asupra celor afirmate mai sus, citez: „Spaima mea e că la ora actuală se acceptă, în numele realismului politic, o combinație care va costa moralitatea electoratului român pe ani de zile, deci va aduce după sine indiferența și scîrba. Pentru că o Convenție care va cîștiga cu voturile lui Roman este un scandal..." sau: „Și mi se pare că dacă opoziția e dispusă să vadă lucrurile la un asemenea nivel de combinatorism ieftin (o eventuală folosire a voturilor Roman, n.n.), în care electoratul va fi decisiv lovit printr-o dezorientare fundamentală, noi vom vira pe un drum al istoriei care va costa în continuare zece ani de degringoladă morală și politică".

Cu toate că în realitate opoziția democrată beneficiază de un electorat deja deteriorat (... noi continuăm să funcționăm cu un electorat dezorientat, dezinformat și diminuat moral..."), pentru a fi mai convingător, d-l Liiceanu se folosește în cuvîntul domniei sale nu de electoratul real, ci de un model ideal (moral și politic) al electoratului românesc. Punct de vedere teoretic valabil, dar aplicabil peste două sau trei generații. Dacă ar exista un asemenea electorat, d-l Liiceanu ar avea perfectă dreptate: o alianță sau numai acceptarea „voturilor Roman" ar produce perturbări grave în conștiința morală și politică a alegătorilor, perturbări cu efect lung și, după părerea mea, imprevizibile.

Să vedem însă cum arată în realitate acest electorat. Trebuie să precizez că d-l Liiceanu nu se referă la alegerile legislative, ci la cele prezidențiale. Ținem cu toții minte că la 20 mai 1990, electoratul a votat în proporție de peste 85% pentru actualul președinte. Nu mai ține minte gradul de absenteism de atunci, dar chiar cu o prezentare de 100% la urne, rezultă că numai 15% din electori erau la 20 mai de partea opoziției. Deci numai o proporție foarte mică a celor cu drept de vot a preferat altceva decît Iliescu și neocomunismul (repet, procentul real e ceva mai mic de 15%). Acești oameni au dovedit atunci maturitate politică și morală. Nu văd de ce, dacă atunci, aproape pe nepregătite, aveau aceste calități, să și le fi pierdut în cei doi ani petrecuți totuși într-un regim incomparabil mai liberal decît cel ceaușist. Acești oameni își dau perfect seama că pentru a scăpa de Iliescu și de tovarășii lui de drum e nevoie de un oarecare compromis. Pentru ei nu se pune problema „degringoladei politice și morale" în cazul cînd vor fi folosite și „cetățile dușmanului" pentru a învinge.

(Las deoparte faptul că dacă opoziția ar fi cîștigat alegerile prezidențiale la 20 mai, ne-am fi „potcovit" pentru doi ani fie cu un oportunist, de cea mai joasă speță, fie cu un bătrîn om de afaceri viclean și cinic. Această „întîmplare" ar fi dus într-adevăr la „degringoladă".)

Să revenim însă la electoratul existent. După toate sondajele efectuate pînă în acest moment, dacă alegerile vor avea loc în această vară, actualul președinte ar putea obține între 30 și 35 la sută din voturi. Față de cele 85 și ceva de procente obținute în '90, rezultă că aproximativ 50% din cei care au votat atunci cu Iliescu, ori au trecut de partea opoziției, ori nu vor mai vota deloc. Cei care vor vota reprezintă de fapt cea mai mare parte a electoratului opoziției. Ei sînt conștienți că poartă în spate o vină imensă, aceea de a fi votat greșit atunci cînd i-au ales pe reprezentantul nr. 1 al F.S.N.-ului. Vor încerca să se „curețe" moral și politic la viitoarele alegeri. În cuvîntul domniei sale, d-l Liiceanu se referă de fapt tocmai la acești oameni, presupunînd că ei ar fi debusolați moral dacă opoziția s-ar apropia în vreun fel de actualul F.S.N. Lucrurile stau însă, după părerea mea, altfel. Votînd F.S.N.-ul la 20 mai, ei se consideră vinovați și mulți vor vota cu opoziția pentru a repara acea greșeală politică, chiar dacă nu sînt convinși total că opoziția e cea mai bună (sau singura) soluție. Apropierea opoziției de o aripă F.S.N., cea Roman, nu numai că nu le-ar produce o „degringoladă politică și morală", ci i-ar îndrepta spre urne cu inima împăcată; atunci am greșit, își vor spune, dar n-am greșit total; iată că pînă și intransigența opoziției a descoperit partea bună a F.S.N.-ului de atunci.

Total în dezacord cu d-l Liiceanu, continui să cred că o alianță fățișă a opoziției cu reprobabilul Roman ar reprezenta o înțeleaptă lecție politică menită să ducă nu numai la victorie în alegeri (lucru pe care îl dorim cu toții), ci și la vindecarea unei „răni morale" care apasă de doi ani majoritatea electoratului românesc.

PICTURĂ, SCULPTURĂ, FOTOGRAFIE din Franța și România

(Sălile Teatrului Național)

AMELIA PAVEL

Ideea de a se deschide o expoziție de artă în cadrul unei săptămâni culturale dedicate Congresului de Psihiatrie de la București nu a fost deloc una festivistă (de genul multor „acțiuni" la modă în ultima vreme), ci a izvorît din convingerea esențială că arta este din ce în ce mai implicată în experiențele umane de orice fel trăite astăzi. Operele de prim rang, semnate de artiști francezi și români cunoscuți, aduse în această expoziție, nu au fost lucrate anume pentru tema Congresului și nici alese dintre cele cu posibilă referire, directă sau indirectă, la realitățile patologiei psihicului uman. În schimb — și să fie la mijloc doar o coincidență ? —, toate lucrările, chiar și cele mai „impulsive", sugerînd zbuciumuri interioare, acumulări și descărcări neobișnuite de tensiuni și energii, dovedeau aptitudinea și arta de a stăpîni, prin coerență menială și rigoare spirituală, impulsurile, ordonîndu-le benefic.

Dintr-o dată, chiar de la acest punct pornind, putea fi întrevăzut cum unul dintre rosturile permanente ale artei se actualizează, găsindu-și un spațiu propriu de eficiență pe terenul instabil al asigurării unui echilibru psihic uman în condițiile vieții contemporane.

Compunerea muzeografică a expoziției a știut să sublinieze ingenios și expresiv această componentă — să-i spunem etică sau mai mult decît atît — a lucrărilor. În prima sală și-au găsit loc felurite moduri de a vorbi prin „semne" ; semne-gesturi ale comunicării vizuale pur și simplu, cordial-expansive, ca în compozițiile „Fără titlu" ale lui V. Lajarige sau semne de intermediere cultural-religioasă la H. Delprat, concentrat asupra evocării universului de devoțiune mistică a catolicismului medieval. Toți prin „semne" își exprimă și sculptorul Gh. Iliescu-Călinești, înconjurînd cu niște forme abrupte, dur-moderne, socluri ușor nostalgice, amintind de Brâncuși și modernitatea lui liniștită.

A doua sală era axată pe tema expresivității. Figuri și gesturi umane încarnau aici posibilitățile vorbirii directe prin trup. Preocupare de seamă în gîndirea artistică mai nouă, problema corporalității, revenită în atenție odată cu reapariția interesului pentru arta figurativă, intră, nepremeditat, pe teritoriul psihosomaticii, pe coordonate mai ascunse însă decît cele ale obișnuitelor reperiorii de cultivare obsesivă a spiritului și „fitness"-ului de performanță. Trupul este apreciat prin el însuși ca mediu expresiv și deci ca instrument direct al comunicării. Cîte ceva din încercările mișcării „Body-Art" (artă corporală), în care trupul artistului poate opera ca obiect artistic, pus într-un context puternic expresiv, se reflectă în picturile lui V. Adami : „Autoportret", „Arheologie" și „Ascensiune", reprezentînd personaje cu gesturi violente, în contrast cu înfățișarea lor glacială, totul arătînd ca un soi de combinație între viziunea lui Bernard Buffet și expresionismul cu tentă socială al lui Renato Guttuso. Celebrul Arroyo era prezent cu o „gitană" dansînd pe un fond negru absolut înviorat în cele patru colțuri ale tabloului de pătrate cu puncte viu colorate, neașteptată incursiune „pop-art". Marea atracție a sălii rămîneau însă panourile compartimentate ale lui Ilie Boca. Bine cunoscute publicului nostru, capetele și trupurile personajelor lui Boca, de o intensă și totuși blajină expresivitate, cu fizionomii meditative și naive totodată, fiecare închisă ermetic în micul spațiu al compartimentului de panou ce-i revine, ca într-un dulap sau un bufet, dobîndeau, în contextul specific al expoziției, caracterul unor documente oferite spre cercetare. Într-adevăr, ce se ascunde dincolo de aceste multe chipuri care nu seamănă defel unul cu celălalt, par bine integrate în lumea lor strîmtă, evocatoare de viață patriarhală, departe de complicațiile și zădărniciile vieții urbane, și totuși privese întrebător spre noi ? Toți în aceeași sală se află și un grupaj de piese din ciclul de sculpturi „Stare de expresie", de Marian Zidaru. Semne, simboluri, totemuri de formă umană stăteau culcate la picioarele unei cruci, tensionate ca în așteptarea pornirii spre un pelerinaj.

Sala a treia reunea deziderațiile neoexpresioniste. Cîțiva pictori români, fideli acestei orientări care are încă numeroși reprezentanți în Germania și Elveția în special, apar acum în noi ipostaze. Astfel, Marilena Preda-Sânc își concentrează și controlează mai mult ca înainte impulsivitățile, reducînd în acest scop și dimensiunea tablourilor. Gestul pictural violent este acum întemeiat pe o bogată materie de culoare, care îl și înfrînează, oprindu-i excesul. Petru Lucaci optează pentru neoexpresionismul informal cu o gamă cromatică arzătoare și noi forțe în organizarea haosului, mereu la pîndă în materia necontrolată. Unele din problemele fizionomice numeroase ale iconografiei neoexpresionismului figurativ sînt schițate în imaginile dramatice ale lui Costandin Buioi și Gregorian Rusu. În viziunea lor, figurile omenești sînt înlănțuite de mediul — aluzie peisagistică sau doar pură materie picturală — în care se zbat : la C. Buioi amintind de lupta personajelor cu spațiul tabloului, așa cum o întîlnim în dramaticele imagini ale lui Max Beckmann. Sculptura din aceeași sală aparține lui Mihai Buculei și lui Gh. Iliescu-Călinești, cu sugestivele lui „coloane", memento-uri brâncușiene străpunse de sulițe contemporane.

După o sală documentară, cu montaje referitoare la istoria activității medicale psihiatrice în Franța, dar și la alte aspecte ale condiționării sănătății mintale : habitat etc., expoziția se încheia cu o sală dominată de prezența autoritară a cunoscutului pictor francez Paul Rebeyrolle, cu trei mari lucrări : „Narcis beat", „Disprețul" și „Cutia Pandorei". Aproape de viziunile artistului englez Francis Bacon — recent decedat —, de contorsionarea, fragmentarea, dislocarea, dezarticularea dureroasă a fizionomiei și trupului omenesc din picturile acestuia, este izbitoare. Chiar și în folosirea șocant-contrastantă a unor culori deschise, gingașe chiar, din repertoriul roz-ului și bleu-ului, înrudirea se cuvine menționată, fiindcă este de presupus că sursele, mai adînci, ale acestor viziuni, la limita coșmarului, se întîlnesc undeva pe terenul unor realități comune, irepresibile în exigența lor de a fi exprimate. Monștrii lui Rebeyrolle însă, cu toată propensiunea lor malefică, sînt bine ținuți în frîu de mintea ordonatoare a francezului, care mai folosește ici-colo și o discretă ironie. Darul coerenței se exprimă la fel de evident la J. Voss, în „Acvatica" și „Sedimentarea albă", ample compoziții de fantastic abstract ; de asemeni, la Oriach în variantele semifigurative ale unei scrieri hieroglific-lirice. Întreaga sală stătea de altfel sub semnul coerenței și al stăpînirii de sine. Noua serie de „Grădini suspendate" ale lui Ion Gheorghiu, mai calme decît în trecut, concepute în armonii cromatice din repertoriul vechilor icoane transilvănene pe sticlă, ar putea fi înțeleasă și ca o versiune interpretativă modernă, lipsită de orice notă idilică, a dulcelui motiv medieval numit „Grădinița paradisiacă". Pandantul complementar grădinilor lui Gheorghiu îl oferă tectonicele peisaje cu subtext simbolic ale lui Th. Moraru. Sculpturile lui Neculai Păduraru, în primul rînd „Himerele", preluînd, într-o viziune nouă, o veche temă tratată în anii interbelici de Paciurea, atestă maturitatea la care a ajuns talentul de excepție, pe cît de puternic, pe atît de subtil, al acestui artist. Cît despre giganții scheletici ai lui N. Tiron, țepeni roboți din împletitură de lemn, înspăimîntători și înduioșători în același timp, păreau puși acolo ca niște misterioase avertismente.

Intrarea la suita tuturor acestor opere convingătoare era precedată de sala fotografiilor lui Rondeau, specializat în portrete de scriitori și artiști, pe care-i prezintă în mediul lor de lucru și viață, siguri de ei printre obiecte fraterne, Pierre Klossowski, Max Bill, Margareta Sterian, N. Tiron, Rebeyrolle ș.a. întîmpinau de la intrare vizitatorii, reconfortant, încurajator.

ELOGIUL MONOLOGULUI

*La Craiova a avut loc în perioada 8–12 iunie 1992, în organizarea revistei **Ramuri** și a filialei județene a Uniunii Scriitorilor din România, Festivalul internațional „Poezia pentru o lume a dialogului". Au participat poeți din S.U.A. (Richard Jackson), Franța (Michel Deguy, Lorand Gaspar, Pierre Oster), Italia (Andrea Zanzotto), Germania (Werner Dürrson), Iugoslavia (Miodrag Pavlovic, Petru Cârdu), Danemarca (Pia Tafdrup, Vagn Lundbyé) și România (Mircea Ciobanu, Mircea Dinescu, Ștefan Aug. Doinaș, Ion Mircea). Reproducem cuvîntul rostit la deschidere de Andor Horváth, ministru secretar de stat la Ministerul Culturii.*

ANDOR HORVÁTH

Pe scena părăsită apare uneori un personaj solitar. El începe să vorbească și ne comunică neliniștile sale, gîndurile sale, planurile sale de viitor. El ne dezvăluie ce crede despre semenii săi, despre acțiunile, despre caracterul, despre intențiile lor. El ne face părtași la efortul său extraordinar — uneori iluzoriu — de a înțelege ce se întîmplă în jurul său, — de a se defini în raport cu sine însuși și cu ceilalți, de a pătrunde, așadar, în misterele propriei sale existențe și ale condiției umane. El se numește Hamlet sau Faust, Figaro sau Don Carlos, Henric al IV-lea sau Unchiul Vania. Fie că registrul folosit de el este cel patetic sau cel vesel, cel tragic sau cel melodramatic — el meditează. El vorbește singur și discursul său se numește monolog.

Dați-mi voie să fac aici, ca o introducere oarecum neconformistă la Festivalul de poezie care a înscris pe frontispiciul său „Poezia pentru o lume a dialogului" — elogiul monologului. Starea firească a poetului este monologul. Chiar dacă-l vedem în mijlocul oamenilor, în fața unui public, recitindu-și poeziile, poetul se află în postura celui care rostește un monolog. Singurătatea sa este însă și mai mare în ambianța atelierului unde se creează opera literară.

Numai că singurătatea nu înseamnă izolare așa cum nici monologul nu reprezintă o rupere a poetului din contextul vieții. Monologul este punctul de sprijin prin care avem acces, dincolo de dialogul grăbit, superficial, neexplicit, la semnificația adevărată a cuvintelor și a actelor.

Vă rog să remarcați că monologul este întotdeauna sincer. Hamlet își mărturisește în fața noastră toate defectele și toată neputința sa, la fel cum Richard al III-lea ni se înfățișează, fără ocolișuri, în toată grandoarea mîrșăviei. Monologul fals, nesincer, este de neconceput. Spre deosebire de dialog, în care utilizarea limbajului se supune unei strategii determinate de interesele vorbitorului, de voința sa de a se camufla ori de a convinge, monologul cultivă retorica unei comunicări totale. Monologul este modelul exemplar de organizare a intervenției reflexive în propriul destin și de articulare coerentă a identității individuale. Rostindu-și monologul, poetul realizează suprema formă de individualizare intelectuală și ne oferă nouă, tuturor, o șansă similară. E bine deci să-l înțelegem în ceea ce el are mai important de comunicat semenilor săi. Înțeleg așadar esența mesajului pe care poetul ni-l transmite ca un elogiu al monologului, în sensul că numai individualitatea aptă la reflecție, la rigoare intelectuală și la identitate coerentă este, poate fi apt cu adevărat la dialog.

Invit deci poeții să-și continue monologul, exprimîndu-mi toată admirația pentru poezia pe care o fac și care, fără a fi dialogul însuși, este condiția prealabilă primordială a acestuia.

ALEGORIA

Între 13—14 iunie 1992 a avut loc la Bistrița festivalul „Alegoria", care a cuprins spectacole de teatru, happening, expoziții de artă plastică, concurs de desene pe asfalt, grafică satirică, creație literară. Majoritatea evenimentelor s-au petrecut în aer liber în piața centrală a orașului sau pe străzile principale, mobilizînd un număr apreciabil de spectatori.

Reacția publicului a fost gradată de la indiferență — respingere la primul spectacol — la o implicare surprinzătoare la spectacolul final. Au fost prezente Academia de teatru din Cluj cu piesa „Golgota" în regia lui Teodor Smeu (premiul I), Academia de teatru din Tg. Mureș cu „Istoria comică a magului Faust" în regia lui Gavril Cadariu (premiul II), Teatrul „PODUL" din București cu „Ștefan Vodă", regia Cătălin Naum, trupa Casei de cultură din Tg. Ocna cu „Romeo și Julieta la Mizil" în regia lui Geo Popa (premiul III). Au fost vernisate expozițiile Lia și Dan Perjovschi la Muzeul de Gravură (premiul I), expoziția de grup Mircea Stănescu, Marcel Lupșe, Marin Florea, Alexandru Jakabhazi, Adina Mocanu, Aurelian Dinulescu la Galeriile de artă, expoziția de grafică satirică Răzvan Tenie Brădean (premiul III). Artistul Rudolf Bone a realizat happening-ul „Duminica arbilor" (premiul II).

S-au acordat două premii pentru creație literară pentru Gabriel Bădică, din Tulcea, și Cornel Vilcu din Cluj.

Juriul festivalului, compus din Alexandru Vlad, scriitor, Gheorghe Crăciun, scriitor, Anton Tauf — directorul teatrului din Cluj, Liviana Dan, critic de artă, Mircea Oliv, inspector șef al Inspectoratului pentru cultură Bistrița. Marcel Lupșe, secretar, a fost prezidați de d-l Victor Rebengiuc.

„22"

VOR MAI FI REVISTE LITERARE? (II)

1. Ce posibilităţi concrete de apariţie aveţi ?
2. Din ce motive s-a ajuns la periclitarea apariţiilor ?
3. Ce soluţii generale sau particulare de rezolvare a situaţiei vedeţi ?

România literară

NICOLAE MANOLESCU – ROMÂNIA LITERARĂ (directorul revistei)

1. Pînă una-alta încercăm să obţinem de la debitori bani pentru asigurarea salariilor. Vom reapărea în momentul în care vom găsi un sponsor sau mai mulţi în stare să ne garanteze o apariţie de o oarecare durată, nu o viaţă de azi pe mîine.

2. Uniunea Scriitorilor însăşi e pe cale de dispariţie. Din ce strînge cu taxa de timbru, în curînd nu va mai putea plăti nici pensiile. Conform legii, eu ar trebui să aibă o grămadă de bani. Dar e imposibil să pună cineva pe roate un sistem de control financiar atît de bun încît să facă turul editurilor, multe incorecte, ca să obţină banii datoraţi.

3. O revistă de această factură nu poate să fie rentabilă. Alarmaţi de dispariţia revistei, oameni de cultură din diaspora au propus să facă un fel de chetă, să găsească ei căile de susţinere materială. Deocamdată avem doar promisiuni, n-a venit nici un leu. O soluţie pe termen lung ar fi să apărem pe lîngă un cotidian suficient de puternic care să-şi permită să scoată un hebdomadar cultural, suportînd şi eventualele pagube. Aşa cum editurile tipăresc literatură erotică sau de aventuri şi din banii luaţi pe aceste cărţi publică poezie care nu se poate susţine singură, tot aşa s-ar putea găsi o formulă care era valabilă înainte de război şi la noi. Toate publicaţiile culturale erau pe lîngă un mare cotidian, mai puţin Revista Fundaţiilor Regale. Ce nu era pe lîngă ziare apărea şi dispărea. Sînt revistele efemere ale epocii. Trebuie reluat acest sistem.

FLORENŢA ALBU – VIAŢA ROMÂNEASCĂ (redactor)

1. Posibilităţile se dovedesc a fi imposibilităţi. Toate apelurile Uniunii, ale redacţiilor şi ale multor scriitori, la radio, televiziune sau în presă, s-au lovit de surzenia generală. Parlamentarii — şi printre ei sînt şi unii (foşti) colegi de breaslă — au alte griji acum, înaintea alegerilor ; preşedintele îşi vede de turneele electorale (e drept, printre acestea s-a numărat şi **Mărţişorul**...) ; sponsori nu există, pentru că nu a fost votată legea sponsorizării. Toţi sar cu elan patriotic în ajutorul handicapaţilor moşteniţi din „epoca de aur", dar nimeni nu realizează, se pare, ce handicapaţi se pregătesc, în condiţiile acestei economii de piaţă care uită de şcoală, de cultura următoarelor generaţii. (Cine a citit ancheta printre muncitoarele de la APACA, publicată de ziarul **România liberă** în urmă cu o lună, poate realiza acest continuu jalnic, această idiotizare rămasă la acelaşi stadiu al **spiritului-burtă**, al **opiniei** unor colectivităţi a căror (pînă şi) alfabetizare pare îndoielnică.)

Şi totuşi există încă o categorie importantă de oameni, de cele mai diverse profesii, care urmăresc revistele literare, cărţile bune ; care plătesc un tribut important din salarii, azi, pentru a-şi procura reviste şi cărţi.

La redacţia **Vieţii Româneşti** primim tot mai multe mesaje, vin tineri, mai ales studenţi, dar sunt şi cititori vîrstnici, cititori de o viaţă, colecţionari ai revistei ; aproape că nu i-am ştiut pînă acum — erau undeva, dar nu-i cunoşteam ; avem sentimentul solidarizării cu ei toţi, acum, în ceasul din urmă, cînd ne caută îngrijoraţi, cînd ne întreabă dacă mai apare vreun număr...

Or, pe noi Uniunea Scriitorilor „ne-a ajutat" să nu mai tipărim nimic, timp de 4—5 luni ; mutarea la tipografia aşa-zisă a Uniunii ne-a făcut să pierdem un timp preţios !

Anul trecut mureau cărţile în tipografii şi edituri, anul acesta mor revistele literare poate, la anul va pieri Uniunea Scriitorilor. De fapt, ce rol — ce rost ar mai avea Uniunea, fără reviste, fără o viaţă literară care să-i justifice existenţa ?

2. Motivele ar trebui căutate, cred, chiar de atunci, de la adunarea generală a scriitorilor, ţinută în urmă cu doi ani. Pentru că am avut şi noi o „duminică a orbului" (a orbilor), alegînd în conducere confraţi glorioşi, mă rog, disidenţi, care şi-au dovedit, în tot acest timp, megalomania şi incompetenţa. Care ne-au declarat independenţi de stat, de guvern, de ministere ; suverani atotputernici... A mai fost şi scindarea din rîndurile scriitorilor, taberele care s-au format ; de aceste disensiuni profită azi tot puterea !

Pauperitatea scriitorilor, izolarea — în Bucureşti sau în provincie, aceeaşi —, sentimentul că suntem nişte paria ai acestei societăţi, cărora nimeni nu le mai apără drepturile... Nici măcar un sindicat, nici elit un sindicat. Conducerea nou aleasă, în aprilie 1990, ar fi trebuit să se lupte atunci, măcar pentru schimbarea legii drepturilor de autor, a acestei legi „în vigoare" de prin 1956 — o aberaţie. Această corabie debusolată, Uniunea noastră, care pluteşte azi în derivă, părăsită de şobolani...

3. Care situaţie, mai întîi ? Da, situaţia revistelor — soluţii pentru salvarea lor ! Păi, să investim „titlurile de proprietate" pe care le vom primi în curînd (mi-ar plăcea să aud rîsul mînzesc al lui Marin Preda, cînd pomenesc despre aceste titluri de proprietar, despre care nu pot înţelege cînd şi cum vor fi salvatoare pentru noi...).

Dar mai bine să invocăm, să convocăm spiritele fondatorilor revistei **Viaţa Românească**, acum aproape un secol. Să le cerem să ne „sponsorizeze" — ei, care au dat ţării, prin cărţile tipărite vreme de un veac, o adevărată avere. Ah, ce avere au dat toţi aceşti clasici, scriitori din jurul **Vieţii Româneşti**, acestei patrii nerecunoscătoare ! Să ne dea ţara ceva din veniturile acestui fond de aur al culturii, pentru care au trudit şi scriitorii. O revistă ca **Viaţa Românească** merită să i se întoarcă azi măcar o parte din ceea ce au **agonisit** fondatorii — scriitorii din jurul acestei reviste, intrată nu numai în istoria literaturii, dar şi în istoria ţării.

CEZAR BALTAG – VIAŢA ROMÂNEASCĂ (redactor-şef)

1. Actul de cultură este o întreprindere non-profit. Dar dacă se pierde (infim) în ordinea materiei, se cîştigă (ilimitat) în ordinea spiritului. Acest „cîştig", care nu este numai al generaţiei de faţă, nu poate fi înţeles de minţile exclusiv pragmatice. Banul sublimat în cultură reprezintă o jertfă materială (minimă !) pentru orice societate. Dar fără această jertfă (minimă !) o societate piere. Iată ce nu pot înţelege de multe ori, factorii puterii : că a nu „pierde" azi cîţiva bani în cultură poate însemna mîine o catastrofă.

În privinţa situaţiei de faţă a revistelor culturale : suntem în postura acrobatului de la trapez, pe care cineva l-a azvîrlit în sus, altcineva nu l-a prins încă.

Sper însă, ca pînă la apariţia rîndurilor de faţă, „evoluţia" noastră să se fi încheiat. Altminteri...

Şi mai concret : acum un an am fost somaţi de administraţia Uniunii Scriitorilor să ne mutăm la tipografia Uniunii Scriitorilor (din motive de economie, ni se spunea). Am trimis la aceasă tipografie patru numere de revistă şi, după o jumătate de an, ni s-a dat o jumătate de corectură, apoi am fost înştiinţaţi că tipografia nu are posibilitatea tehnică de a ne tipări. Ne-am luat manuscrisele şi le-am înaintat la alte două tipografii (ca să mai recuperăm din întîrzierea pe care ne-a produs-o „defecţiunea" tipografiei asazisă a Uniunii Scriitorilor). În momentul de faţă ne-au sosit facturile pentru cele trei numere (duble) aflate sub tipar. Nimeni nu mai vrea să le plătească. Aşadar suntem cu mai multe numere de revistă sub tipar ; numere a căror apariţie este însă blocată de faimentul financiar de la Uniunea Scriitorilor.

2. Lăsînd la o parte cauzele de ordin general : dezinteresul pentru cultură al Puterii, problemele „tranziţiei," inflaţia, creşterea costurilor de tipărire etc. ; excluzînd apoi cele două erori de început : neacceptarea bugetării prin Ministerul Culturii şi asumarea orgolioasă a întregii prese culturale din România de către Uniune, rămîne, fără putinţă de echivoc, şi starea de incoerenţă administrativă de la Uniunea Scriitorilor.

3. Văd o singură soluţie. Cîtă vreme structurile economiei de piaţă nu s-au întemeiat încă, şi cîtă vreme, mai ales, nu există o lege a sponsorizării, puterea din România trebuie să-şi asume fără echivoc şi fără a formula vreo condiţie de obedienţă, subvenţionarea culturii. **România literară, Viaţa Românească, Steaua, Convorbiri literare** nu pot dispărea din peisajul culturii româneşti. Ele sunt cu mult mai necesare pentru noi toţi decît activitatea de reprezentare a lui Mircea Dinescu, superfluă cît timp revistele literare îşi suspendă apariţia.

CORNEL UNGUREANU – ORIZONT (redactor-şef adjunct)

1. Deocamdată, nici una. Sau, cu o bună marjă de optimism : o apariţie bilunară care, într-un context norocos, poate redeveni săptămînală. Sau, într-un context nenorocos, poate deveni lunară, trimestrială, anuală...

ORIZONT

2. Fiindcă nu s-a realizat, prin legi, prin hotărîri, o protecţie a culturii române. Fiindcă de 20—25 de ani trăim cu ideea că literatura va supravieţui oricum. Fiindcă statutul culturii este, în noua lume, schimbat. Fiindcă adversitatea regimului îi solidariza pe artişti. Motive ar mai fi... dar parcă între ele cel mai grav e starea de suspiciune care-l desparte pe fiecare de fiecare.

3. Soluţiile... se vor găsi ele. Întrebarea e : sîntem convinşi că Uniunea Scriitorilor trebuie să supravieţuiască ? Atunci cînd la şedinţele Consiliului de conducere al Uniunii nu apar decît jumătate din membri, şi aceia grăbiţi, plictisiţi, iritaţi, incapabili să ia o decizie, unde să căutăm soluţii ? **Cine să le caute ?** Soluţiile ar fi şi generale (o finanţare prin ministere) şi particulare (sponsorizări, valorificări ale proprietăţilor), dar întrebarea e : cine se sacrifică în folosul obştii ?

Dificultăţile noastre financiare sînt, în fapt, dificultăţile financiare ale Uniunii Scriitorilor.

MARTA PETREU – APOSTROF (redactor-şef)

1. **Apostrof**-ul va continua să apară. Avem bani proprii, obţinuţi din editarea a două cărţi : **Sabina** de Paul Goma şi **O păpuşă rusească** de Adolfo Bioy Casares. În plus, publicăm reclame. Uniunea Scriitorilor n-a cheltuit nimic cu **Apostrof**-ul, nici în 1991, nici în acest an. Trăim pe banii noştri.

2. Pentru falimentul/suspendarea revistelor Uniunii, vinovăţia se împarte între :

a) Uniunea Scriitorilor, care n-a dispus de o echipă managerială capabilă să asigure gestionarea adecvată a fondurilor şi n-a făcut investiţii ;

b) redacţiile care n-au surse alternative de venit, prin care să-şi diminueze pierderile ;

c) foarte vinovată este puterea legislativă, căci lipseşte o lege a sponsorizării şi una a protejării culturii naţionale ; practic, nu s-a adoptat nici o lege privitoare la cultură ;

d) cît despre guvern, ştim bine că primul-ministru nu include în calculele sale tehnocrate ceea ce nu cunoaşte/recunoaşte : cultura ;

e) cît despre preşedinte, influenţa sa, şi aici, este ocultă şi tendenţioasă, iar nu explicită şi nepărtinitoare ; avem dreptul să presupunem că jubilează la suspendarea revistelor Uniunii ;

f) în ceea ce priveşte partidele politice, fie ele la putere, fie în opoziţie, au fost şi rămîn egal de indiferente faţă de cultură.

3. Soluţia generală şi ideală ar fi crearea unui cadru legislativ care să recunoască importanţa culturii scrise, legea protejării culturii naţionale, legea sponsorizării. Iar acum, imediat, subvenţionarea Uniunii Scriitorilor, ca instituţie foarte importantă a culturii naţionale, de la buget. Soluţiile particulare (adică banii !) trebuie găsite continuu, de fiecare redacţie în parte.

Anchetă realizată de
MARINA MEZEI

Nota redacţiei

Ne bucurăm că revista „Apostrof" nu se află în situaţia dezastruoasă a celorlalte, dar ne vedem nevoiţi să facem o precizare : printre acţiunile conducerii ei se numără şi obţinerea a două subvenţii (de la Ministerul Culturii şi de la Departamentul Informaţiilor), iar cartea lui Paul Goma, Sabina, cu care s-au obţinut o parte din fonduri, a avut o copertă prea comercială cu care credem că autorul nu ar fi fost de acord.

Viaţa Românească

revistă a uniunii scriitorilor

ROMANUL SECOLULUI XX
ROBERT PENN WARREN
locul care mă cheamă

TÎRGUL DE CARTE
între trecut și viitor

GABRIELA ADAMEȘTEANU

Incontestabil, evenimentul săptămînii trecute a fost Tîrgul de carte. El s-a ivit tocmai la timp ca să acopere cu larga sa vibrație emoțională și mondenă depresia instalată de spectacolul penibil al aminării alegerilor. Sentimentul coelit al neputinței, reiterarea unor întrebări (de ce trebuie ca noi, românii, să fim mereu reprezentați de oameni cu o dotare intelectuală și morală submedie, cu decizii absurde și comportament stupid ?), care ne-au chinuit, ne-au umilit ultimele decenii, și-au găsit aceeași alinare : cultura, „Rezistența culturii" și implicit „rezistența prin cultură" stăruia, într-o formă sau alta, în subconștientul valurilor de oameni care urcau necontenit spre etajele Teatrului Național unde s-a aflat cîteva zile primul tîrg de carte de asemenea proporții, cu o organizare internațională. Nu doar eșecul politic, ci și vestea dispariției celor mai importante reviste literare (preludiu al falimentului Uniunii Scriitorilor) îl precedase. Și creșterile recente de prețuri, de la alimente pînă la publicații : ce să mai vorbim despre prețurile cărților ?! În această derută și anxietate a tuturor — și cu deosebire a oamenilor „de carte" — a explodat această mică bombă umplută cu speranță. Despre ce a fost de fapt vorba ?

În primul rînd, desigur, era uimirea noastră față de schimbare, pentru că mereu spunem că nu s-a schimbat nimic. Cu zece mii de lei s-a putut închiria metrul pătrat la stand, și de față s-au aflat atîtea și atîtea edituri. Desigur, unele dintre ele nu puteau expune mai mult decît 5—10 cărți ; desigur, multe dintre ele dădeau impresia unor dughene, a lucrului artizanal ; desigur, proporția autorilor „serioși" și a celor publicați pentru bani (cărțile interbelice de consum, aventuri etc.) putea să-ți mai micșoreze elanul. Și totuși, cel mai exigent cumpărător găsea cu mult mai multe cărți de cumpărat decît îl lăsa buzunarul, și mult mai multe apărute decît se așteptase. Surpriza o ofereau și oamenii — fie cei aflați la standurile lor, fie cei ce semnau autografe, fie cei ce treceau să vadă cărțile și lumea. Cititorul îi putea întîlni pe Gabriel Liiceanu și pe Mircea Martin, pe Sorin Mărculescu și pe Mircea Ciobanu, pe Thomas Kleininger și pe Daniela Crăsnaru, pe Magdalena Bedrosian, pe Ioana Pârvulescu și pe Dan Petrescu, se trezea față în față cu Valeriu Râpeanu, cu Dinu Săraru stînd de vorbă cu Carmen Dumitrescu, ori dădea cu ochii de standul întristător al editurii lui Adrian Păunescu. Îmi opresc enumerarea deși celor ce cunosc vechea lume editorială o listă de nume le-ar spune „totul" ; cu cîteva excepții de marcă (Gabriel Liiceanu, Mircea Martin, Marian Papahagi etc.), sistemul editorial este alimentat de aceiași oameni, ca și înainte de '90. Desiul lucrează „la stat" și își au și firma lor particulară — un butic, o dugheană. De aici amestecul de carte de valoare și carte a compromisului. Deși autorii români nu mai obțin tiraje, destui autori mediocri (sau mediocri și compromiși) erau editați și reditați, se lansau, dădeau autografe. Dar acesta era doar unul dintre aspecte, deloc cel mai important. Importante erau lansările care arătau Noutatea : cărțile despre Basarabia și Bucovina, Liosa și Eugen Ionescu (Humanitas), cărțile lui Dorin Tudoran și Vladimir Tismăneanu (Editura de Vest), Mihai Botez (Litera), Paul Goma (Cartea Românească) Ioan Petru Culianu (Univers) — și desigur, oprindu-mă aici din lipsă de spațiu, nedreptățesc multă lume.

Pentru că trebuie totuși să ajung la personajul principal al Tîrgului de carte — și acesta a fost publicul. Un public divers, în genere avizat, umplînd continuu micul spațiu dintre standuri cu forfota lui conștiincioasă și disponibilă. Un public care nu obosea să ia cărțile în mînă, să le cerceteze litera și prețul. Un public care cumpăra : toți cei care au stat la standurile editurilor mi-au spus că au vîndut peste așteptări. Și mi-au descris nenumărate tipuri de cumpărători : de la cei care scoteau teancuri de bani pînă la cei care trebuiau să lase cartea jos după ce se uitau la preț. Disponibilitatea publicului de carte este fenomenul care a stîrnit încă și mai multă uimire decît mulțimea editurilor și a cărților apărute în penuria tranziției. Și aici sîntem originali : tîrguri asemănătoare de carte în fostele țări socialiste (Polonia, Ungaria etc.) n-au stîrnit cine știe ce ecou. S-ar putea însă ca explicația fenomenului să nu rezide doar în faptul că în altă parte „viața se trăiește" și aici „bovarizăm cu toții prin lectură". S-ar putea ca lipsa de respect a puterii față de intelectuali, ca lipsa de interes a guvernelor postrevoluționare față de cultură să contrazică (cum altfel decît irresponsabil?) una dintre calitățile de bază ale poporului pe care s-ni chemați să-l reprezinte.

Dincolo de toate acestea, este sigur că Tîrgul de carte nu a dovedit doar fidelitatea față de lectură a unui public antrenat să citească în frig și cu întreruperi de lumină, ci s-a înscris și în sfera evenimentelor compensatorii. O compensație pentru viața care bălțește, pentru spaima zilei de mîine etc. Vizita Regelui Mihai, ca însăși se înscrie pro-babil în aceleași momente de grație ce ridică prin emoție, în alt plan, existența noastră monotonă. „O fiesta" (cum a numit-o un poet), Piața Universității s-a înscris și ea în seria acelorași evenimente ce au împletit emoționalul cu mondenul. La cîteva sute de metri doar de Tîrg, mitingurile comemorau sfîrșitul tragic al Pieței. Vizitatorii plecau de la Tîrgul de carte la miting. Și invers. La urma urmei, era (mai mult sau mai puțin) același public. Dar începuse concurența. Mitingul era trecutul, Tîrgul de carte reprezenta (de bine, de rău) prezentul. Viitorul nu-l știe nimeni.

Un vis împlinit printr-o tehnologie modernă, urmarea cooperării franco-române a două grupuri:
PHENIX ALPHA
BUCUREȘTI, Calea Victoriei nr.133-135
În cel mult o lună vă puteți construi LOCUINȚA INDIVIDUALĂ DORITĂ comparabilă ca preț cu un apartament de bloc
Vizitați CASA-EXPOZIȚIE din Str. Școala Herăstrău nr.12, sector 1

Redacția „22" : Gabriela Adamesteanu (redactor-șef), Radica Palade, Dan Pavel (redactori-șefi adjuncți), Ileana Mălăncioiu (publicist comentator), Andreea Pora (șef secție social), Gabriel Andreescu, Andrei Cornea, Horațiu Pepine (redactori), Dan Perjovschi (grafician), Anton Burtea (șef serviciu tehnic), Ana Mihail (director economic), Radu Dobândă (șef serviciu corectură), Bogdan Penescu (difuzare), Georgeta Marin (secretariat), Didina Marc (dactilografie). Colaboratori : Leonard Oprea (publicitate), Emanuel Pârvu (foto), Mariana Dinu (secretar general de redacție). Responsabil de număr : Gabriela Adamesteanu.
Redacția și administrația : București, Calea Victoriei 120. Telefon 14 17 76, 14 15 25 Tiparul executat la Imprimeria „Coresi", București, Piața Presei Libere 1.